

THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

Rare Books

19098

with

Pericle part 1
above

• Alciati (a) Rerum Patris -

Mediol. 1625

Rerum patria

ANDREAE

ALCIATI

I. C. CELEBERRIMI.

LIBRI IIII.

*Ex M. S. Bibliotheca
Ambrosiana.*

Ad Perillustrem & admodum
Reu.m Patrem

D. MATTHEVM
VALERIVM

Cartusie Ticinensis Procuratorem.

MEDIOLANI, Apud Io. Bapt. Bid. 1625.
Superiorum permisso, & Priuilegio.

Perillustri ac Admodum

REV. PATRI

D. MATTHÆO
V A L E R I O

CARTVSIÆ PAPIENSIS
Procuratori dignissimo.

Io. Baptista Bidellius S.D.

Rodit in lucem Magni Andrea Alciati, quem Iuris consultorum haud dubie peritissimum, & Iurisprutorum disertissimū novit fama, rerum patriæ Historia tam diū à multis expetita. Auctor ipse iam inde à principio ætatis grauia simul, & amæna studia tractavit, interioresq; litteras cum Iure Ciuili coniunxit. Inter tot igitur præstantissimi ingenij sui monumenta, quibus exoptatæ immortalitati iter sibi patefecit, historicum etiam hoc opus, quo res Mediolanensium à primordio Urbis memorare aggressus ad Valentiniani Cæsaris tempora perduxit, quod vtinam (ni forte, in medio cursu op-

presserit eum vitæ finis) pluribus libris complexus esset, non enim reliquam Titi Liuij Historiam, vel Taciti Annales, seu Germanica Cæcilij Plinij commentaria desideranda nobis essent. Nos ista, qualiacunq; sint nunc primum in lucem emittimus, occultata diu apud paucos, dum codicem habere priuatum, quam euulgari Typis malunt, Insubrum originem, Gentis vetustatem, præclara eiusdem facinora, Reipublicæ Mediolanensis formam & politiam, virosque insignes, qui tam in Imperio Romano, quam in Ecclesia Dei ex eadem patria floruerunt, publico malo, nobis inuidentes. Cæterum in adornanda operis editione, patronosque exquirendo, tu statim occurristi, ò Sacræ Cartusiæ decus & bonarum artium præsidium, Mattheæ Valeri, cui neminem vnum anteferre posse videremur. cui enim potius dicarentur patriæ annales ab Alciato incredibili prudentia rerumque maximarum vsu prædito, doctrinarum, & artium omnium eruditione excellenti, tanta cum Valeriæ familiæ commendatione conscripti, quam tibi, qui politiori litteratura, indefesso litterarum studio, morum suauitate vitæque, innocentia singulari inter patriæ ornamenta esses? & qui Valeriam gentem in hanc usque diem Mediolani propagatam arctissima co-

gna-

gnatione contingis? Accedit Historiæ patriæ exactissima cognitio, & singularis illa tua in me benevolentia, cui ut aliqua grati animi significatione respondere possim, hæc nomini tuo inscribere est visum. Atque quicquid hoc, vel muneris vel gratiæ esset, in eo gratiam & præsidium ex tuo nomine & mihi ipsi paratum esse, tum volumus, tum etiã speramus. Vale.

E L E N C V S

R E R V M N O T A B I L I V M.

A

- Nanes vbi in Italia confederint. 20.
 Apparatus Romanorum contra Gallos. 23.
 L. Aemilius, & C. Attilius Coss. contra Gal-
 los. 25.
 C. Attilius Cof. à Gallis occifus. 33.
 Aristonicus Dux Inſubrum. 38.
 Aufpicioꝝ vanitas. 41.
 Acerræ præſidio Geſſatarum firmatæ. 43.
 Acerræ à Romanis obſeſſæ. 43.
 Annibal pro Inſubribus contra Taurinos. 54.
 Auguſtus mercenario milite primum vſus. 72.
 M. Antonius hoſtis populi Rom. Iudicatus fugatur. 83
 C. Albutius Silo Nouarienſis Rhetor Mediolani. 84
 Afinius Pollio Galliæ Ciſalpinæ moderatõr. 85
 Auguſtus Cæſar Mediolanum diuertit. 85
 Auguſtus Galliam Ciſalpinam liberam facit. 86
 Auguſtales qui. 88
 Aediles qui. 89
 Aerarium Mediolani Herculi creditum. 90
 Anatalon, & Caius à D. Barnaba Eccleſiæ Mediolanenſi
 proficiuntur. 95
 Amphiteatrum Placentiæ combuſtum. 103
 Aedes ſacræ à Philippo, & eius filijs ædificatæ. 118
 Attilius Creſcens Mediolanenſis. 120
 Aureolus Mediolani confedit. 154
 Aureoli ſepulcrum prope Mediolanum. 154
 Aurelianus Marcomanos ab excidio Med. ſubmouet. 157
 Aurelianus Marcomanos prælio fugat. 160
 Antiftites Mediolani quot ſancti. 167
 Alexander, Viçtor, Nabor, & Felix Martyres. 171
 Aedes Laurentio ſacræ an vbi Thermæ Maximiani. 172
 Agentes in rebus quinam nominarentur. 203
 Adulatores principibus pernicioſi. 207
 Apodemius peſſimus Iudex datur Syluano 218

E L E N C V S.

Auxentius Arrianus Dionysio Episcopo sufficitur. 220
Aurelius corpus Dionysij Mediol. aduehi curat. 243

B

Bellouesus Dux Gallorum in Italiam descendit. 10
Bellauesus Tuscos vincit. 11
Bellouesus Mediolani conditor. 11
Brixia & Verona ab Elithonio ædificata. 12
Boij Laudum Urbem ædificant. 12
Brennus Dux Senonum in Italiam descendit. 12
Brunifendus Singoueso succedit. 18
Brunifendus Rhetos fugat. 18
Brennus Senonum non Sueuorum Rex. 19
Brennus Mediolanum an solo æquauerit. 20
Boij in Italia vbi confederint. 20
Boij & Insubres Romanis indignantur ob Senonum inter-
necionem. Gallos Transalpinos sollicitant. 22
Brittomartus Gessatarum Dux. 43
Boi Romanos cadunt. 52
Bebius cum exercitu ab Insubribus occisus. 63
Boij & Insubres iterum & tertio vincuntur. 65
M.Brutus Gallia Cispinae praest. 70
Brutus Proconsul occiditur. 71
M.Brutus Gallia Cispinae à Caesare proficitur. 81
M.Bruti Statua Mediolani. 84
Barnabas Cyprius Apostolu, Mediolanum venit. 95
Bacchanalium origo. 141
Brigantij Lentientesque Rhetias infestant. 215

C

Colonia Tuscorum in Insubri. 5
Caturiges Insubrum exules. 18
Cænomanorum sedes in Italia. 20
Carthaginenses ob tumultum Gallicum in Hispania vires
adquirunt. 24
Congolitanus Gallorum Rex capitur. 35
Cænomani contra Insubres. 38
Cænomani Romanis suspecti. 38
M.Claudius Marcellus, & C. Cornelius Coss. contra Insu-
bres. 42
Clasidium obsidetur à Gallis. 43
Cremona Rom. colonia. 50
Cremona à Gallis obsessa. 60

E L E N C V S.

- Cæcilius Staius Comædiarum scriptor Mediol. 67
 Comenses ab Orobijs originem ducunt. 70
 M. Claudius Marcellus Comensem Decurionem in contumeliam, Cæsaris flagris cædit. 80
 Curia municipalis officia. 88
 Collegia Fabium Centonariorum Dendrophorum. 92
 Casus Anatonis successor occiditur. 102
 Cremona à Vitellianis capta. 106
 Cremona à Flavianis obsessa & direpta. 115
 Castricianus Caio succedit. 117
 Cæcilius Plinius Nouocomensis. 124
 Cæcilij Plinij sepulcrum Mediolani. 125
 Cæcilij Plinij alius tumulus Mediolani. 127
 Contranei quinam dicantur. 128
 Commodus insidias Iuliano struit. 140
 Claudius in Luca Sylua Alamanos cædit. 155
 Carus Imperator an Mediolanensis. 163
 Carinus inter rosas Mediolanenses volutari solitus. 165
 Cæsares quinam dicantur. 177
 Circus Mediolani an à Galdino destructus. 186
 Constantius Mediolanum in hyberna concessit. 198
 Constantius Maximiani palatium inhabitat. 199
 Comites sacrarum largitionum, qui. 199
 Comites rerum priuatarum, Cõsistoriani rei militaris. 200
 Curiosi: Castrentarij. 203
 Clarissimi qui. 204
 Constantius Mediolani genio indulget. 204
 Constantij elatio & vanitas. 208
 Constantius plures innocentes danat, nocetes absoluit. 212
 Constantius Athanasio intensus. 226
 Constantius Iulianum Cæsarem declarat. 230
 Constantius hæresi Arriana infectus. 236

D

- Dvcarius Insaber Flaminium obtruncat. 57
 Decimus Brutus & Antonius de Gallia Cisalpina decertant. 82
 Decaproti. decemprimi. 89
 Decurionum sollicitudo circa quæ. 91
 Didius Iulianus Imper. Mediolanensis. 142
 Didij Iuliani Imper. educatio & honores 143
 Diocletianus & Maximianus Mediolani degunt. 170

E L E N C V S.

- Decurionum Mediolanensium variæ inscriptiones. 185
 Domestici, quinam dicerentur. 201
 Diocletiani sententia de principum misera conditione. 209
 Dynamij perfidia in Sylvanum. 216
 Dynamij fraudes deteguntur. 219
 Dionysius Episcopi Mediol. fidei propugnator. 224
 Dionysius in exilium pellitur. 226
 Dionysio Auxentius Arrianus sufficitur. 226
 Dionysius pristinae dignitati restituitur. 242

E

- E**trusci ante Urbem conditam in Italia late dominati. 3
 Etruscorum vetustissimus Rex Ianus. 3
 Elitovius Germanorum & Gallorum Dux Brixiam, & Veronam ædificat. 12
 Eganes quam Italiae partem occupauerint. 20.21
 Equitatus Gallicus à Romanis fusus. 33
 Epitaphium Cæcilij Plinij ab Alciato restitutum. 126
 Epiphanius Ticinensis Episcopus ab Antistite Mediolanensi consecratus. 166
 Episcopus Ticinensis vsu pallij priuatus. 167
 Eustorgius Gallogræcus Mediolanensibus proficitur. 180
 corpora Trium Magorum Mediolanum aduehit.
 Eustorgius Materuo defuncto fit Mediolani prosul. 183
 Eustorgius tumulo parato pro Crispo Cæsare cubat. 184
 Exarchus quinam diceretur. 187

F

- F**urius, & C. Flaminius Cos. contra Insubres. 37
 Forum Diugutorum. hodie Crema. 38
 Flaminius Cos. arte bellandi imperitus. 39
 Furius Præsu contra Gallos. 60
 Furius de Gallis & Liguribus triumphat. 62
 Flauiani Vitellianes ad Bebricum fugant. 115
 Flamines Traianales Mediolani. 122
 Fabrum annos 116. agentem vidit auctor. 148
 Fullones quinam. 203

G

- G**allorum Duce Belloueso in Italiam aduentus. 10
 Gallorum & Germanorum Duce Elitovio in Italiam irruptio. 12
 Galli apud Clusium castrametantur, 28

E L E N C V S.

- Galli versus Fefulas mouent. 29
 Galli præda onufti patriam repetunt. 31
 Galli à Romanis intercepti ferro decernunt. 32
 Galli miro ordine contra Rom. aciem inftituunt. 33
 Galli C. Attiliũ Cos occidunt. 33
 Gessatæ Gallorum ordines perturbant. 34
 Galli ab Aemilio in Triumphum ducti. 36
 Galli à Rebellionis nota defenfi. 51
 Galli Romanos infidijs circumueniunt. 52
 Galli deficiunt à Romanis. 55
 Galli cum Amilcare Placentiam expugnant. 60
 Galli à Rom. magna clade vincuntur. 62
 Geta Antoninus Cæfar Mediolani quus. 145
 Geta occifus à Bassiano Imper. fratre. 146
 Gallienus Imper. prope Mediolanum occifus. 153
 Galli Cæfaris efferi mores & fauitia. 204
 Gallia à Barbaris Constantij tempore diripiuntur. 228

H

- H** Adrianus Imper. Mediolanum diuertit. 133
 Hilarius Orthodoxus Mediolani cum Auxentio difputat. 237
 Hilarius à Constantio Mediolano eijcitur. 238

I

- I**anus vetuftiffimus Rex Etrufcorum. 3
 Janus an Idem cum Nœ. 4
 Janus in Decis relatus. 6
 Janus cur bifroni & coronatus. 6
 Iulius Infuber Marcomedis filius. 6
 Iulius Infubres primus armat. 6
 Iulio bellum indicit Peucetius. 6
 Iulius Carnes moderatur. 7
 Infubres & Sicambri in societatem cœunt. 8
 Infubrum fines, an Nouariam & Acerras attingant. 15
 Infubres elegantia studiosi. 16 Pythagorai. 17
 Infubrum Dij arma, & veftitus in bello, diuitia, habitudo corporis, cultus, & mores. 16
 Infubrum indignatio contra Romanos ob Senones deletos. Gallos Tranfalpinos in Italiam euocant. 22
 Infubrum & Boiorum quot millia contra Romanos. 24
 Infubres triginta millia Gessatarum conducunt. 42
 Infubres vincuntur à Romanis. 44

E L E N C V S.

- Insubres aduersus Taurinos pugnant. 48
 Insubrum fœdera cum Annibale, & qualia. 48
 Insubrum regio fertilissima. 50
 Insubrum & Boiõrum legatio ad Annibalem. 53
 Insubres ad Ticinum cum Annibale fortiter pugnant. 54
 Insubrum virtus in Cannensi pugna. 57
 Insubres Asdrubale Duce contra Romanos. 58
 Insubres cum Magone contra Romanos palam non consentiunt. 59
 Insubres Boij & Cœnomani contra Rom. 63
 Insubres à Cœnomanis proditi. 64
 Insubrum quadraginta millia victi cum Hamilcare capto.
 64
 Insubres defensi, quod à Gallis descendant. 67
 Insubres Ciuitate Romana donati. 75
 Insubres C. Cæsari addicti. 77
 C. Julius Cæsar Galliæ Cisalpinæ Procos. 77
 C. Julius Cæsar seditionem à suis militibus apud Placentiam excitatam comprimit 80
 Iulianus Pontifex à Barnaba miraculis superatus. 95
 Iulius Vindex deficit à Nerone. 99
 Insubres & Veneti Cremonensium bona conseruant. 116
 Italia per quatuor Consulares regitur. 133
 Illustres qui. 204
 Iulianus Galli Frater accusatus. 211
 Iulianus Mediolanum deducitur. 211
 Iulianus Helenam Constantij sororem vxorem ducit. 236
 Iulianus Cæs. erga Constantium Imp. ingratus. 240

K

- K** Alimer Castritano succedit. 139
 Kalimer à Telesforo Pontifice Romano ordinatur.
 139

L

- L** Audum Vrbs à Boijs conditum. 12
 Lai, & Lebitij vbi confederint. 20. 21
 Lamber ab Lacu Eupoli emittitur. 76
 Legionibus in Insubribus à Cæsare, & Pompeio conscriptæ.
 77
 Litteræ Senatûs Romani ad Curiam Mediolanensem, de recuperato Iure creandi Imperatorem, 162

E L E N C V S.

- Liberius Rom. Pontifex iussu Constantij Imp. Mediolanũ
deductus. 227
- Liberius in Thraciam exul eiectus. 228
- M
- M** Arcomedes Subri patri succedit. 6
- Mesapus Peucetij ditionem inuadit. 7
- Mesapus cum Turno contra Troianos. 8
- Medus & Olanus Duces Etruscorum. 9
- Mediolani varia origo recensetur. 9
- Mediolani conditor Bellouesius. 11
- Mediolanum manibus cingitur. 15
- T. Manlius Torquatus, & Q. Fulvius Flaccus contra Boios.
36. Ijdem Consules contra Insuabres. 37
- Marcelli virtus & Bellandi peritia. 44
- Marcellus Viridomarum singulari certamine occidit. 45
- Marcellus Tercerio Ioni opima spolia dicat. 46
- Mediolanum à Romanis captum. 47
- Minutius aduersus Ligures. 63
- Moguntiarum agri Mediolanensis oppidum. 76
- Municipia colonijs digniora. 88
- Missa sacrificium Mediolani, vbi primum celebratum, &
vnde missa deducatur. 96
- Monas Kalimero sufficiter. 149
- Monas Eriberto Archiepiscopo noctu se ostendit. 150
- Mirocles Mediolani Antistes. 151
- Marcomani vnde. 157
- Maternus Prothasio sufficitur. 167
- Maximianus Cæsar an Mediolanensis eiusdem gesta. 168
- Maximiani Cæsaris edictum contra Christianos. 170
- Mauritius ob Christi fidem passus. 171
- Mos coronandi Imperatores Mediolani an à Maximiano in
cæperit. 173
- Maximianus Imperio Mediolani se abdicat. 177
- Magnentius Mediolani Decentium fratrem Cæsarem facit. 196
- Merobaudi sepulcrum in collibus Brigantensibus effossum. 207
- Marinus de Constantio obloquutus plectitur. 214
- Malaridius Syluani protector. 217
- Mediolani concilium 300. Episcoporum celebratur. 225
- Mos exercitus fausta precantis. 234
- Mediolanenses pro Athanasio contra Auxentium. 236
- Martinus ab Auxentio Mediolano eiectus. 241

E L E N C V S.

N

- N** Oe an Idem fit cum Iano. 3
 Nouaria à Vocontijs ædificata. 12
 Nouellius Torquatus Mediolanensis. 94
 Nero Imperator Christianos perfequitur. 97
 Nazarius & Celfus an sub Nerone paffi. 97
 Nazarius & Celfus Martyres Mediolani. 138
 Nomina veterum familiarum Mediolanentium. 191

O

- O** thonis exercitus à Vitellianis militibus superatus. 110
 Otho Virginium mortis periculo liberat. 110
 Opinatores quinam in aula dicerentur. 204
 Oratio luculentiffima Constantij ad milites pro fuffeftu
 Iulianum Cafarem declarant. 230

P

- P** eucetius Iulio bellum indicit. 6
 Peucetius Insubres moderatur. 7
 Peucetius Lycaonis filius. 7
 Peucetij ditionem Mefapus inquadit. 7
 Placentia Rom. colonia. 50
 Placentia à Gallis direpta. 65
 CN Pompeius Procòf. Comum reftaurat. 69
 L. Pifo Insubres moderatur. 84
 Proconfules quinam dicerentur. 86
 Procòful dignitate & auctoritate Præfidi præftat. 86
 Pontifices. 90
 Patres patrati. 90
 Prothafius & Oribafius an sub Nerone paffi. 97
 Portentum de Morte Neronis. 99
 Placentia à Vitellianis fruflra oppugnata. 108
 Prothafius & Oribafius Martyres Mediolani. 137
 Philippus Imperator Christianus. 148
 Peftilentia vniuerfalís. 151
 Prothafius Mirocletis fuffeffor. 156
 Palatina officia. 199
 Protectores Parazonij. 202
 Proximi facrorum fcriniorum, qui dicerentur. 202
 Pictores quinam. 203
 Pincernæ. 203
 Perfectiffimi qui. 204

Paulus Notarius, & Mercurius Rationalis in aula Constantij pessimi. 213

Talatinorum tempore Constantij improbitas. 240

Quartumviri qui. 89

Q

R

Romæ trepidatum ob Gallorum in Etruriam aduentum. 25

Romanorum & Sociorum quot millia contra Gallos. 26

Romani & Socij actu à Gallis fusi. 29

Romanorum victoria de Gallis ex imparibus armis. 34

Romanorum victoria de Gessatis & Insubribus. 44

Romani ante pugnam Deos adorant. 45

Romani ad Trebiam victi. 56

Rheti Comum diripiunt. 69

Rufinus præfectus Prætorio voracissimus. 214

S

Subres ex Tubale Noë nepos, seu pronepos. 4

Subres Insubrium oppidum ædificat. 4

Subres Agriculturam & Religionem docet. 6

Sicambri & Insubres in societatem coeunt. 8

Saluij propè Lænos Ligures, iuxta Ticinum annum confederunt. 12

Senonum Duce Brenno in Italiam transgressus. 12

Singouesus Belloueso succedit. 18

Senones à Romanis internecone deleti. 22

Sacrificia immanissima Roma facta ob Gallorum tumultum. 66

Scriptores Romani Gallorum virtutem depresso. 66

Sylla Cornelius Insubribus infensus. 71

Seditio militum Cæsaris apud Placentiam. 79

Sextumviri qui. 89

Sitocomæ qui. 89

Sacerdotes Mediolani. 90

Syndici seu defensores. 90

Saluius Iulianus I.C. Mediolanensis. 133

Saluij Iuliani opera, laudes & honores. 134

Saluij Iuliani statua, cum epigrammata. 135

Sylvanus ab Insubribus cultus. 139

Saluij Iuliani decreta iussu feueri abolita. 145

Sophia cum tribus puellis filijs martyriò coronata. 159

Seba-

E L E N C V S.

- S**ebastianus Martyr, qua ratione Mediolanensis dicatur. 165
 Sabina matrona Mediolanensis corpora SS. Naboris & Felicis è laudo Mediolanum aduehit. 172
 Sebastianus Martyr. 174
 Sebastianus pestilentiae propulsator colitur. 176
 Silentiarum quinam dicerentur. 202
 Spectabiles qui. 204
 Sylvanus accusatur. 215
 Supplicium sumptum de Dynamio, & alijs. 220
 Sylvanus purpuram sumit. 220
 Sylvanus circumuenitur. 223

T

- T**usci ante Urbem conditam latè in Italia dominati. 3
 Tubal Noe filius. 4
 Tuscorum colonia in Insubria. 5
 Tusci Medo & Olano Ducibus Insubrium armis repetunt. 9
 Tusci à Belloueso Gallorum Duce deuicti. 11
 Ticinum à Lanis Maricisque Liguribus conditum. 12
 Triumviri coloniarum deducendarum ob Gallorum motum fugiunt. 51
 Tyberius Christi numini fauet. 94
 Traianus Mediolanum diuertit. 121
 Traianus Decius Christianos cruciatibus vexat. 151

V

- V**rbium primordia ad Deos relata. 5
 Verona, & Brixia ab Elithouio aedificatae. 12
 Vocontij Nouariam aedificant. 12
 Veneti Gallorum quietem in Italia turbant. 21
 Veneti Senonibus bellum inferunt. 21
 Veneti & Cænoniani cum Romanis contra Gallos. 24
 Victoria Rom. contra Gessatas & Insubres. 44
 C. Valerius Petronianus memorabilis decurio Mediolanensis. 91
 M. Valerius Maximus Mediolanensis. 92
 Valeria familia Mediolani celebris. 93
 Valerius Leo amicus Caesaris Mediolanensis. 93
 Virginius Rufus vindicem superat. 99
 Virginius legiones Imperatorem salutant. 100
 Virginius Imperium recusat. 100
 Vitellium Germanicæ Legiones Imperatorem salutant. 101
 Virginius Rufus Mediolanensis. 101

Vitellio

E L E N C V S.

- Vitellio Mediolanum, Nouaria, Eporrhedia, Vercellæq; se
tradunt. 105
 Vitelliani ab Othonianis victi. 109
 Virginius mortis periculo ab Othone liberatus. 110
 Virginius à Vitellio magnificè exceptus. 111
 Vitellius Virginiij mortem prohibet. 111
 Fl. Vespasianus ad Imperium adscitus. 112
 Fl. Vespasiani pater Transpadanus. 117
 Virginius Consul cum Nerua Imper. 119
 Virginiij mors. 122. eiusdem Epitaphium. 123
 Virginius Tutor Plinij Cæcilij. 124
 Valeria mater Prothasij & Oribasij vxor Vitalis viri Cos.
138
 Virgilius Maro Mediolani fludet. 85
 Virginius scripsit libros de Rhetorica. 124
 Vaticinium Pertinacis de Didio Iuliano. 142
 Vicecomites vnde fortasse dicti. 201
 Vestitores, quinam. 203
 Vesicinus accusatur. 209. absoluitur. 210
 Vrsicinus contra Sylvanum mittitur. 222
 Vitis Medica à Martino Mediolani plantata. 241

F I N I S.

Imprimatur Fr. Vinc. Aquens. Prouic. S. Officij Med.
 Fr. Al. Bariola Augustinianus Consultor S. Offitij pro
 Illustriss. D. Card. Archiepisc.
 Vidit Saccus pro Excellentiss. Senatu.

ANDREÆ ALCIATI LIB. I.

EPITOME LIB. I.

L*Trusci ante Urbem conditam
quam latè in Italia domina-
ti: trans Apeninum colonias
mittunt. Trans Padum In-
subrium edificant. à Sicambriis dominio
deturbantur. Ducibus Medo & Olano
colonias Transpadanas armis repetunt. à
Belloueso acie victi Insubrium amittunt.
Mediolani varia nomenclatura. Brixia,
Veronæ, Ticini, Laudi, & Nonariæ qui-
nam conditores. Senonum in Italiam ad-
uentus. Bellouesus Mediolanum meni-
bus cingit. Insubrium fines an Nonariam
atingant, quinam Trj ab Insubribus cul-
ti, Pythagora sectatores, eorundem me-*

res & cultus. Roma à Gallis capta. Veneti Gallorum quietem turbant. Senones à Romanis deleti. Insubrum & Boiorum ad Gallos transalpinos legatio. Veneti & Cenomani Romanorum amicitiam Gallicæ cognationi præferunt. Apparatus Romanorum contra Gallos quam maximus. varia fortuna cum iisdem decertant. Victoria aduersus eosdem. Romani in Insubres arma mouent; Ananes & Cenomani cum Romanis aduersus Insubres, Clastidiũ & Acerræ obsessæ. Singulare certamen Viridomari Regis Insubrum cum Marcello. Consulis de eodem Victoria. Mediolanum à Romanis captum. Insubres cum Taurinis decertant; à Romanis deficiunt, cum Annibale fœdus percutiunt, placentia & Cremona Rom. colonie. Victoria Gallorum de Romanis. Boij eosdem cedunt. Gallorum cohortes ad Trebiam fortiter pugnant. Ducarius Insuber Flaminius ad Trasimenum obruncat. Insubrum pedites ad Cannas Annibali vi-

3

Etoriam peperere . cum Asdrubale & Amilcare palam, cum Magone clam in Romanos conspirant. Placentia à Gallis ferro (&) igne absumpta, Cremona ab iisdem obsessa. magna strage Amilcare caeso à Romanis vincuntur. Babius cum exercitu ab Insubribus internecione deletus. Iterum & tertio à Rom. vincuntur. Cacilius Staius Insuber floret. Rheti Comum devastant, à Romanis instauratur, eiusdem origo, Sulla Dictator cur Insubribus insensus.

Italiam, antequam Vrbs Roma conderetur, & sese armorum virtute extolleret; initio tenuere Etrusci, quorum opes terra, mariquè longè, & latè floruerunt. Ostendit hoc ab eis condita Hadria, vnde superum pelagus sumpsit nomen; tum plures numero Coloniae trans Apenninum missae, quae excepto Veneto- rum angulo ad Alpes vsque pertinuerunt. Eorum vetustissimus Rex fuisse perhibetur Ianus, quem Saturni ex Latini gene-

Etrusci in Italia late dominati.

Ianus Etruscorum Rex.

4 ANDR. ALCIATI HIST.

ris puella Entoriæ filium aliqui ex Græcis tradunt: quidam alieni genam, & à Pelasgis profectum opinantur. Sed hi videntur nobis admodum fabulosa profecti. A Caldeis eius originem trahunt alij, fuisseque Noe celebratissimi in sacra historia herois nepotem Ianum existimant. Cuius sententiæ Iosippus assertor est. At Berofus gravissimæ auctoritatis vir Noe ipsum eundem, & Ianum esse scribit, ductus præsertim nominis argumento, quod Vitifatorem significat; Cuius rei inuentionem Caldeo ipsi mortales debere in confessio est. Fuit huic Regi ex Tubale, vt idem auctor est, filio, siue, vt Iosippus mauult, nepote pronepos Subres, qui maiorum vestigia secutus cum magna Tuscorum manu trans Padum profectus, quo in loco nunc Mediolanum est, oppidum condidit, quod & suo nomine, atque oraculi fidem secutus vocauit Insubrium. Siquidem non modicæ existimationis auctor quidam scriptum posteris reliquit, consultam à Subre Themin, an Subrium pagum à se structum appellaret, negasse id ex re futurum. Quo circa Subrem, alioquin nominis sui paulò studiosiorem, negatiuæ particulæ addi-

Ianus an
Idem cum
Noe.

Tubal Noe
filius.

Subres
Noe pronepos.

Subres Insubrii
oppidum adificat.

tamento Insubrium nuncupari voluisse. Hac in re haudquaquam ipse meam interposuerim fidem, in negotio præsertim tam veteri, & in tanta scriptorum penuria: Ut etiam non parùm illos admirer, qui quæcumque de Subre dicuntur, omnia ad aniles fabellas relegant; Cum tamen hæc sit in annalibus nostris constans sententia, & ab his, quæ alij prodiderunt, nihil diffideat. Data est semper hæc antiquitati venia, ut primordia Urbium, quò augustiora sint, in Deos etiam aperto figmento referant. Cur non licuerit in re, quam verisimillimam neget nemo, idem facere, ipsi viderint; Etsi, quid vnusquisque credat, curare non tam nostra interfit, quam fida oratione ea in medium proferre, quæ ab alijs tradita nos vera opinamur. Fabulantur pleriq; in his regionibus fuisse Herculem, conditamq; ab eo Urbem Aegyptio vocabulo Ariam dictam, quæ à Liguribus instaurata sumpserit demum Nouariæ nomen. Indigna Catone sententia, tametsi eius auctoritate in vulgus edita fuerit. Sanè, quod ad nos attinet, Colonias à Tuscis quandoque trans Padum missas in Insubri (vt credere par est) agro Roma-

Urbium primordia ad Deos. relata.

Coloniarum Tuscorum in Insubri.

næ historiæ auctor T. Liuius attestatur. Pacatissimè in nouo oppido dominatus est Subres, atque ibi vitem plantare, agrum colere, fructus ferere, pacis instrumenta, primus docuit. Et quoniam coalescens indies populus subagrestis atque atrox erat, feros animos religione humaniores reddere conatus est. Tum Iani in Deos relatum numen, eiusq; cultus gentibus honori esse cœpit; percussaq; dein moneta, quæ bifrontem, vna ex parte statuam, ex alia nauim, corollamue haberet; nam, & nauigationis, & coronarum inuentorem Ianum crediderunt, & Dracon Corcyrensis testatus est. In demortui Subris locum successisse traditur eius filius Marcomedes, cuius in patria hist. solum extat nomen, gesta subticentur, quod nihil arbitror sub eo dignum memoria euenerit. Morientis Marcomedis fati par est conditio. Filius huic Insuber Iulius fuit, celebratum posteris quoq; nomen. Hoc Rege pro patria primum Insubres arma induere; Nam ab extrema Venetiæ ora, quæ Noricis contermina demùm Aquileiense nomen sumpsit, progressus Rex Peucetius Iulio indixit bellum; Cumq; plures annos pugnatum es-

Subres A-
griculturâ
& religio-
nè docet.

Ianus in
Deos rela-
tus.

Ianus cur
bifroni &
coronatus
Subri suc-
cedit filius
Marcomedes.

Iulius Insuber
Marcomedis filius
Insubres armat.

Peucetius
bellum Iulio
indixit.

set.

set, & belli incommoda vtrumque afficerent Regem, hac conventionē tandem transacta lis est, vt mutato inuicem Regno, Carnos Iulius regeret, Insubres Peucetius moderaretur. Quis autē Rex hic fuerit, atq; unde originem traxerit, non ab re dubitauerit aliquis. Aquileiensem agrum primi exterorū tenere Græci, qui Iasone duce Argo naui in Colchos profecti Vellus aureum rapuere; Ab his Colonia est Pola. Arguios igitur progenitores habuerit Peucetius, an verò Iulius alpibus superatis ex Germania in Italiam venerit, non sat ex auctoribus constat. Peucetium alij appellant; Vt eū fuisse suspicer, qui Lycaonis filius Oenotrij frater ex Arcadia in Italiam venit, cuius rei & Dionysius, & Plinius Secundus meminere. Dominatus hic est non Insubriæ tantum, Sed Sabinis, Calabriaeq; Vnde, & ea Regio Græcis Peucetia quandoq; est dicta. Nostri auctores ex hoc Insubrię nomen inditum scribunt; quod tamē nequaquam diuturnum fuit. Nam eo defuncto ab Asia nauibus aduentus Mefapus vniuersam Peucetij ditionem armis occupauit, nomenq; acquisitionis bello regionibus suum imposuit. Mos

Peucetius Iulius Carnos. Insubres moderatur.

Peucetius Licaonis filius.

Mefapus Peucetij ditionem inuadit.

hic antiquis Regibus fuit, æternitatem sibi hoc modo credentibus paratam iri. Mesapum hūc aduersus Troianos in acie pro Turno stetit Poeta Virgil. scripsit, & Neptuno patre genitum est auctor. Plinius quoquē Calabriam Peucetij nomine abrogato Mesapiam ab eo nuncupatam tradit. Idem & de Insubria legitur in Mediolanenſium annalibus. Cum in humanis agere deſiſſet Meſapus, Sycambri, Germanicā natio, per Vindelicos, Rhetosq; Italiam ingreſſi, ferro, & igne omnem agrum ad Inſubrem vſquē pagum vaſtauerunt; cuius tam inſignis calamitatis oppidum ipſum iccirco fuit immune, quod eius deditioe à Sycambriſ in ſocietatem ciues ſunt admiſſi, nec perennis ea fuit animorum cum hoſte coniunctio, quod non ita multo poſt trās Alpes Sycambri retro, vnde venerant, domum redierunt. Reſpirauere aliquandiu ab externis armis Inſubres, & iam ſe in libertatem aſſeruiſſe poterant videri, cum Thuſci coloniam ſuam armis repetituri, Olano Duce exercitum comparaerunt, & traiecto Eridano arctiſſima obſidione eam cingentes tandem potiti ſunt munitionibus, propugnaculiſq; cum ma-

Mesapus
Turni par
tes ſequu-
tus.

Sycabri &
Inſubres ſi
mul in ſo-
cietatem
cocunt.

Tuſci Ola
no Duce
Inſubriū
armis repe-
tunt.

gna populi parte excisa. Auxit eorum rē
deindè Medus, & ipse ex Etruscis (vti
arbitror) Principibus, licet alij Insubrè
malint, ei regendæ præpositus, à quorum
nomine Insubria ipsa Mediolanum voca
ri cœpit. Cuius sententiæ & in origini-
bus Catonem (si modò fideles sunt vul-
gati codices) extitisse video, tametsi ex
antiquis auctoribus alij, vt Cl. Claudia-
nus, & Solius Apollinaris, & Dacius An-
tistes à Sue media parte lanæa nomē tra-
xissè opinati sint. Alij, ut Sacrorum in ip-
sa vrbe Ambrosius Præsul, quòd in me-
dio amnium Ticini, atq; Abdux sita sit,
Mediolanium dictam scripserunt. Quæ
opinio vel iccirco receptor esse debet,
quòd tam Græci, quàm Latini veteres,
vt ex antiquioribus spectaculis cernere
licet, id nomē protulere; etsi ipse malim
hac in re cōsuetudini obsequi, quàm ob-
soletam pluribus sæculis Antiquariorum
diligentiam imitari; cum hæc inter ip-
sos quoq; auctores non multum constet;
Nam, & à Catone diuersa videtur sensis-
se Liuius, dissidentiaq; illi mortalibus po-
steris prodidisse, qui ante Bellouesi in
Italiam aduentum Insubrium pagum no-
men tenuisse scribit, & à Gallis in Urbis

Med⁹ Dux
Etruscus

A Medo et
Olano Me-
diolanū.

Mediola-
ni varia
origo recē-
ditur.

formam redactum vocaritur demum cæpisse Mediolanum. Plinius ad Insubres Gallos, à quibus conditum sit, Insubrij appellationem refert. Videbuntur forsàn hæc lectori non admodum diligèti simul pugnare, quæ tamen rectè percepta, si summum ius absit, optimè sibi constant.

Gallorum
Duce Bello
uelo in Ita
liam adue-
tus.

Nam cum per Tarquinij tempora Ambigatus Celtarum, quæ Galliæ pars est terra, Rex duos sororis filios, Bellouesum, Singouesumq; haberet, lectissimos armis iuuenes, aliquo extra Galliam nouas quæsitum sedes mittere decreuit, quod eius regnum tanta frugum, & hominum abundantia polleret, vt coalescens multitudo vix videretur posse regi. Singoueso Ercinij saltus obuenerunt; Dijs carior Bellouesus Italiam sortitus est. Hic Bituriges, Aruernos, Senonas, Heduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos, fortissimos, maximosq; peditum, equitumq; exercitus, secum trahens, ne quis aduenienti obuiam ire posset, in Tricaspinos venit; Tum moram illi fecere Alpes, vel iccirco inexpugnabiles, quod antè eum nullus præter Herculem, si Græcorum fabulis adhibenda est fides, eas superauerat. Ibi cum tanquam indagine clausi montibus

Galli

Galli arcerentur, nouum illis omen auxit animos. Audierant nouas sedes perscrutantes nauibus à Phocide Massilienses uictos ab Salucijs oppugnari ; Quamobrè aduenis aduenæ , ueluti æquum erat, auxilio fuerunt , ut eorum ope communiti Massilienses quem primum occupauerāt in terram egressi , loco ciuitatem construxerint. Ipsi per Taurinos, Iuliæq; Alpibus saltus transgressi maximis laboribus tandem Italiam attigerunt ; Cumq; illis congressi essent Tusci, quorum ditioni, ut demonstrauius, tunc parebant Insu- Tusci à belloueso deuicti. bres, à Belloueso acie deuicti, debellati- que sunt . Qua uictoria ille auctus cum Insubrium Vicum Heduo, unde ipse plures Gallos exciuerat, cognominem intelligeret , omen secutus, ciuitatem, ut Liuius est auctor , condidit Mediolanum . Sic q̄ pagus fuerat , in Urbis dignatione translatus est ; Neque enim Bellouesum Bellouesum Mediolani conditor. totius propagatæ gentis iustum titulum habere ostendit ; Amasenus Strabo, qui ante Gallorum aduentum , Insubrem nõ gentis infrequentia, paucitate uè , sed eo solum quod uicatim habitaretur , pagum fuisse tradit . Patefecit is Bellouesi transitus Barbaris nationibus Alpes ; Nam deinde

Germani
& Galli
Elithouio
duce Vero
nā & Bri-
xiā adifi-
cant.

Saluij iux-
ta Ticinū
annē con-
federunt.

Ticinum à
leuis Ma-
ricisq; ligu-
ribus con-
ditum.
Boij leudū
Voconciij
Nouariam
edificant.

Senonum
Duce Bren-
no in Ita-
liā transf-
gressus.

deinde eo annitente quamplurimæ Ger-
manorum, Gallorumq; copiæ in Italia
nouas sibi sedes parauere, vt ingens Ger-
manorum manus, quæ Elithouio duce
eodem itinere per Taurinos ad eam ve-
nit Italiæ partem, in qua nunc Brixia, &
Verona vrbes sunt; Post eos secuti Sal-
uij, qui ppè Læuos Ligures iuxta Ticinū
annem confederunt. Ab his conditas Fo-
cellas scribit Plinius, sicut à Leuis, Mari-
cisq; Liguribus Ticinum Urbem. Venere
eodem itinere Boij; tum Vocontiorum
pagus Vertacomacores; Ab his Noua-
ria, ab illis laus Pompeia originem tra-
hit. Nec his tantum aperta Alpium clau-
stra patuere. Nam & Pèninum Boij, Li-
guresq; transfressi, Pado ratibus traie-
cto, non Etruscis solum, sed etiam Um-
bris infesti, agro eos pepulerunt. Recen-
tissima fuit Senonum manus, quæ ducen-
tos propè annos post Bellouesum in Ita-
liam duce Brèno (vt aliqui auctores sunt)
venit. Sed de his pluribus agere non est
præsentis instituti. Cæterum qua potif-
simum parte tam ingentes Gallorum co-
piæ traiecerint, nō iniuria potuit aliquis
quantumuis diligens dubitare, cum præ-
sertim non sat cōstare Sabellicus in Car-
norum

norum historia ostenderit, an hi sint Tau-
 rini Saltus, qui in imminētibus Aquileiæ
 Alpibus, quas Iulias Tacitus quòque ap-
 pellat, difficillimo siti sunt in loco. nam
 ea regione Tauriscos, qui dein Norici
 sunt dicti, Plinius collocat. Eos autem
 à Taurinis non differre demonstrat Ca-
 to. Nam si, vt vulgatissima opinio est,
 Alpibus Graijs exercitum traduxit Bel-
 louesus, quid est, quòd sequenti tempo-
 re Annibal in his tantùm elaborauit, vt
 maximo hominum, animaliumq; dispen-
 dio ægrè quindecimo die ab his emer-
 ferit. Callem certe tutissimum esse oportuit,
 per quem tot hominum millia prius
 transcendissent. Verùm quò minus veri-
 tatis apud me habeant hæc argumenta,
 illud in primis facit, quod in circumpa-
 danis Campis eos primum confedisse cõ-
 stat, cum ab Aquileia Padus quàm lon-
 gissime distet; Tùm haudquaquam
 vero simile est, Bellouesum, vbi in Tricas-
 pinos venerit, circumspicendo altitudi-
 nem montium, itineris tantùm fuisse
 emensum, vt per hæc Alpium iuga ma-
 luerit penetrare; Quia credibile est in
 his itineris lōgitudine pertransum per quos
 vis difficillimos aditus transmittere po-
 tius

tius ualuisse. Nec momenti quicquam habent Annibalis in eo tráfitu ærumnæ, qui non Graijs Alpibus, sed Pénis traiecerit, licèt vicino, non tamen dubiè diferente loco; Quòd si eodem quandoq; itinere progressus est, deceptum certè à ducibus alienigenam Imperatorem maioribus ex angustijs euasisse, quàm inter Gallos Gallum crediderim. Igitur Belouesus, ubi in Insubres appulit, mentemq; ad Urbem condendam applicuisset, septem eligit viros, qui Deorum oracula sciscitarentur, qua præsertim regione fundamenta iaceret; tum, quod Dijs placeret, illi imponi nomen. Responsum tradunt pleriquè sententia non absimili. Nomina, principiumq; Vrbi sus lanea signet. Explorata Deorum voluntate, cū sus inuenta esset medio tergoze induta lanam, eo, quo primum uisa est, loco Ciuitas fundari cœpta ab ipso omine nomé sortita est. Scripserunt hoc ex nostris auctoribus quamplurimi, & opinione totius populi recepta res fuit, ut in medio foro, sub ipsis Pallatij fornicibus marmore cōspicua succula lanato dorso etiamnum uisenda uetustatis signum adesset. Muniuere itaque urbem ualidissimis munitio-

nibus

nibus Galli, ut exterioris muri, qui eam
cingebat, latitudo pedum uicenum qui-
num fuisse credatur; tum tercentæ, & de-
cem turrets intra mœnia in ambitu stru-
ctæ & speciosum, & inexpugnabile opus
reddebant. Sex portæ à Dijs, quos reli-
giosè colebant, appellationem accepere.
Hi fuerunt Iupiter, Iuno, Saturnus, Apol-
lo, Mercurius, atque Mars; Ex quibus in
præsentiæ sola Iouis porta tenuit no-
men; amiserunt cæteræ. Sic renoua-
ta Urbis facie omnia in tuto erant, unoq;
prælio deuicti Tusci nunquã postea ex-
tulere caput. Limites Imperij Belloue-
si traduntur Ticinus, atq; Abdua fluuij,
tum unde hi dimittuntur lacus duo, Larius,
& Verbanus, Ticinum hic, Abdum il-
le procreat; etsi alioquin diligentissimi
auctores Polybius, & Strabo Abdum
Verbano, Ptolomeus Lario Padum eijci
scripserint, errore nimirum euidentissi-
mo; Contineri his finibus Insubres uni-
uersos eruditissimorum omnium consen-
sus est. In quam tamen sententiam ne-
quaquam accedere creditur Ptolomeus,
dum in illis Nouariam collocat; & Poly-
bius, qui Acerras, urbem inter Padum, &
Alpes Insubribus uidetur adiudicare.

Urbis Me-
diolani
Mari, Tur-
res, & por-
te.

Insubrum
fines.

Nouaria &
Acerræ an
in Insubri-
bus.

Mores gentis, institutaq; eo tēpore qualia fuerint, nec post tot annos quidem in obscuro sunt. Extitisse semper elegantiae leporisq; studiosos nemo ambigit. Mercurium ueteri Gallorum more coluere, quod eloquentiae, lucrisq; praefideat is Deus; tūm Herculem, Martem, Vulcanumque, sed omnium maxime Mineruā, in cuius splendidissimo templo signa belli aurea, quae immobilia uocitabantur, seruabant, ut solum eo tēpore indè amoueri fas ducerent, cum ingens periculofumque bellum ingrueret. Sagulis in pugna aureis utebantur; Illis enses paulo grauiores, obtusique; scuta omnino debilia, ut qui, dum hostem ulciscerentur, sese parūm defenderent. Thoraces etiā aureis clauis exornare; torques, armillas, viriolas, annulos ex solido auro gestare. Deorum simulacra eodem tegere soliti; Aibi membra, & in vniuersum proceri, atque optimè compacto corpore, calamistro capillos inflectere, eosq; arte reddere crassiores, ut, quod equinis iubis accedebant, eò pulchriores existimarent. Nobiliores genas radebant; coetera barbae promissae. Cibum capescere sedentes, solo Luporum, canumque pellibus strato,

Infubres
elegantiae
studiosi.

Non ab in-
subribus
culto.

Infubrū ar-
ma & ve-
stitus in
bello.

Infubrum
duntie ha-
bitudo cor-
poris cul-
tus & mo-
res.

to; Adstabant illis cum prægustatores, tum picernæ, ministrique ætate iuniores; Et qui ex affidentibus maiorem virtutis existimationem haberet, is & melioribus epulis honorabatur. Hospites ad conuiuia libenter admissos, tum demum, qui forent, aut qua causa in Urbem suam venerant, rogare, cum cœnam sumpserint. Hostium capita, si quos nobiliores propria manu cecidissent, aromatibus condita seruabant, testimonium suæ virtutis; restituereq; uel depresso tanti ponderis auro opprobrij loco ducebant. Fictilia illis in usu variegata floribus; scuta producta ad magnitudinem hominis cœlata plerumque varia animantium effigie; tum galeæ cornibus, vel auiculis, vel huiuscemodi bestiolis insignes. Manus cum hoste conferturi, Pæana canebant. Erat & apud hos locus egregiæ eruditioni; faueruntque semper Poetis; habebaturque & Philosophis gratia, à quibus instructi eadem, quæ Pythagoras, de animorum immortalitate sentiebant; qua opinione ducti in bello audaciores, tanquam non morituri aliquo tempore, præliabantur. Permanere hi mores quamplurimos annos, donèc in potestatem, arbitriumque

Insubres
Pythago--
raj.

Singoues-
sus Bello-
ueso succe-
dit.

Caturiges
Insubrium
exules in
Alpibus.

Brunifens-
sus Singo-
uesi succes-
sor.

Brunifens-
sus Rhe-
tos fugat.

Populi Romani perducti mutauere plera
que . Successisse Belloueso eius filius
Singouesus existimatur, à patru fortasse
nomine, qui Hercinios saltus tenuit ; ità
dictus . Instituit hic latronibus, atquè sic-
carijs, qui infestum omnem agrum redde-
bant, purgare patriam . Quamòbrem co-
gnitione habita, deprehensos exilio mul-
tauit ; qui Insubrium finibus pulsi in
Alpibus Graijs confederunt , & condita
vrbe appellati sunt Caturiges ; interijtq̃
tandem eorum vrbs antè Plinij tempora.
Crediderim Augusti Cæsaris armis fuisse
deletos ; nam cum hæ Alpes viatoribus
proptèr accolarum latrocinia essent inac-
cessæ, Augustus Salassos , eas infidentes ,
aggressus captos apud Eporrhèdianam sub
corona vendidit . Suprà Salassos autem
Caturiges habitabant, eadem notati la-
be. Vixit in Imperij administratione Sin-
gouesus annos LV. Brunifendoque mo-
riens tradidit regnum . Vir hic bellico-
sissimus fuit, obiuitque maxima prælia ;
Nam cum Sueui per Rhetos in Italiã pro-
perarent , in iugis Alpium eos ferro ag-
gressus durissimo certamine fudit , fuga-
uitque . Fuisse hunc Brennum, qui ab In-
subri deuictus sit aliqui auctores sunt .

Quo

Quo factò irritatum eum cum CCC. milibus militum rediisse, & deinde Brunisendum capisse, vrbe expugnata, tradunt, cum iam annos LXXV. regnasset. His ex ingenio suo quisque demat, vel addat fidem; Ipsi mihi, cum res non admòdum constet, quicquam affirmare est nefas; Illud pro certo exprimere possim Gallos Senonas, quorum Dux fuit Brennus, longè priùs iuxtà Adriaticum mare sedes occupauisse, quàm deletò ad Alliam Romano exercitu urbem Romam, præter Capitolium cœperint; quò in errore ex nostris quosdam versari video; Nàm nec Sueuorum, vt illi existimant, Rex fuit Brennus, sed Senonum, quàm Britannicę historiæ scriptores quidam eum Britannum fuisse attestentur; Tanta est auctorum quandoque cæcitas, vt etiàm sacrilegum hominem, quia bellacissimus fuit, tanquàm honori patriæ futurum, non sine summa vanitate genti, quorum gesta produnt, veluti ciuem, vindicent. Nec minùs deceptum Apianum Sophisten crediderim in Commentario, qui Illiricus inscribitur, dum Cymbrorum Regem Brennum existimat; Tanta in minima re auctorum est inconstantia. Quo nostris scriptoribus

Brennus
Senonum
Rex

Brenus an
Mediola-
num solo
sq̄uauerit.

accedam, impellit me, quòd hi capto Re-
ge Mediolanum solo aequatum à Brenno
enarrant; tùm pœnitentia facti eum du-
ctum urbem restituisse, quam mutato no-
mine appellauerit Albam, licet apud po-
steros non obtinuèrit; Nam & Trogus,
& Ambrosius in historia à Brenno condi-
tum Mediolanum opinantur; quæ res mi-
hi minimè verisimilis visa fuit, vt Insubri
agro abstinuiffe omnino Brennum cre-
dam, tùm quòd comuunia erant Cisalpi-
norum Gallorum omnia cõsilia, tùm etiã
quòd ex antiquis auctoribus nullus huic
addicit sententiã; nam potuit de his Gal-
lis intellexisse Trogus, qui sub Belloueso
Mediolanum condiderint, quorum aucta
re post ducentos, & hoc amplius annos,
vna cum Senonibus, duce Brèno Roma
fit capta; Quam opinionem & sequi Pau-
sanas Græcus auctor videtur. Tradit hic
in Atticis rebus, eorum ducem Gallorũ
fuisse Brennum, qui circa Padum habi-
tant. Qua in re etiã T. Liuius anceps rē
proponit, nihil explorati se habere con-
fiteatur. Omnino erant in Italia per id tē-
poris innumere Gallorum copia; nã præ-
ter Insubres inter Padum, & Alpes habi-
tabant Laij; post quos Lebitij occupaue-
rant

Insubres,
Laij, Lebi-
tij & Cy-
nomani;
Ananes,
Boij, Ega-
nes, Seno-
nes, vbi cõ-
sederant.

rant sedes, & non longè à fluuij ripa Cē-
 nomani; Tūm inter Apenninum rursus,
 & Padum Ananēs; post Boij, inde Ega-
 nes; postremò Adriatici maris incolæ
 Senones, fuerūtq̄; hi inter omnes Gallos
 vrbis captæ argumento maximæ auctori-
 tatis. Videtur tamen, vt dixi, dubitare
 T. Linius, Senonumne sola fuerit illa vi-
 ctoria, an Insu-ribus, Boijs, ceterisq̄; Cī
 salpinis Gallis adiuti egregium captę Ro-
 mæ titulum adepti sint. Floruere omninò
 ea tēpestate Gallorum in Italia res, per-
 seuerassentq̄; ea fortuna diutiùs, nisi sese
 intestinis bellis confecissent. Initium di-
 scordiarum à Venetis venit. Hi ex Occa-
 no Gallico in Italiam delati, Venetię no-
 men dederunt, & licet à Paphlagonibus
 ortos alij scribant; tamen cultus, & mo-
 res Gallicæ originis esse ostendit. Hi fini-
 timis Senonibus intulere bellum; quapro-
 pter illi derelicta Roma ad tutādos fines
 suos redierunt. Transalpini quoq̄; Insu-
 brum; ceterorumq̄ue Gallorum in Italia
 suspectas vires habentes, iterum, atq̄; ite-
 rum eos infestāuere; sic à mutuis iniurijs
 per aliquot annos non cessatum. Interim
 cum irati cum Senonibus Romani; quòd
 propè Aretium in certamine Lucius Cō-

Veneti Gal-
 los perturb-
 bant.

Veneti Sen-
 onib. bel-
 lā inferūt.

ful ab his esset occifus; quòd violato gē-
tium iure, qui captiuos redemptum vene-
rant legati, forent occifi, nouo delectu
habito bellum cōtrà eos agere instituūt;
quo bello cum conseruiffent manus, latè
victor Romanus miles Senonas ad inter-
necionem deleuit. Quapropter factum
est, vt M. Lepido, C. Flaminio Conf. lle-
gem ad Populum alter Consul Caius tu-
lerit, Iuberentnè Quirites, vt ea Galliaē
Regio, quam Picenum vocant, vnde eie-
cti fuerant Senones, Rom. militibus assi-
gnaretur. Quàm cum sciuiſſet populus,
Boij, Inſubresq; ob id grauiffimi ſunt in-
dignati, quòd exiſtimarent non iam de
gloria principatuq; ſed de manubijs, præ-
da, & vita certare. Ergo communi confi-
lio legatos trans Alpes mittunt. Congo-
litanum, atq; Aneroeſten Regulos ſpe
præde, atq; ingentibus promiffis ſollici-
tant; itemq; alias eiufdem prouinciæ gē-
tes, & Geſſatas inprimis, qui circà Rho-
danum habitant, atq; ex re, quòd mer-
cenarij ſint milites, nomen habent; Hor-
tantur, quam maximis poſſunt precibus,
vt coacto exercitu cōtrà Romanos arma
ſumant; Si id fecerint, maximum lucrum,
quod inde ſint acquiſituri, proponunt;

Senones à
Romanis
internecio
ne deleti.

Boij & In-
ſubres ad-
merſus
Rom. indi-
quantur.

Gallos
Tranſalpi-
nos pro-
miſſis in
Italia ſol-
licitant.

cunctantibus quanta incommoda euentura sint, docent; In eam Populum Rom. amplitudinem crescere, vt etiã ipsis formidolosus nõ ab re esse possit; Odisse Romanos in vniuersum Gallicas nationes, nihilq; antiquius ducere, quã in seruitutem abstractos liberis, bonis, atq; agro deturbare. Si in Italiam contra illos descendere in animum induxerint, communibus auspicijs se arma moturos; neque verò quicquam esse, quòd magis timere hostes possint, quã Cisalpinos Gallos; A suis maioribus captam felicissimo euentu Romam, quam menses septem cum tenuissent, rebusq; quarum Vrbs refertissima erat, forent potiti, spõte restituto Romanis imperio digressos in patria tecta rediisse. Hęc iactando, atque identidem coram regibus, populisq; ingeminando Insubrum, Boiorumq; legati ita Transalpinos animauerant, vt maximo desiderio tenerentur gerendi cum latino milite belli; Nam neq; maior exercitus, neque armis instructior, neque ex fortioribus militibus in Italiam vnquam à Gallis venisse creditur. Qui motus vbi Romam perlati sunt, tantus ciues terror inuasit, vt confestim novos pugnatores armauerint

Apparat^{us}
Rom. cõtra Gallos
rũ motus.

nouas legiones instruxerint, commeatus, omniumq; rerum instrumenta bellica nõ aliter parauerint, quàm si iam adesse Gal li nunciarentur, cum tamen nondũ proprijs sedibus excessissent. Profuit admõdum Carthaginensibus ad res Hispanas hic tumultus; Nam Romani dũ, quem admodũ ceruicibus suis imminentes Gal los repellant, consilia quotidie ineũt, rebus Hispanis neglectis, totis animis ad bellum Gallicum se præparantes, Hasdru bali, quò cũ multos annos pugnatũ erat, pacem dederunt, acceperuntq; Missæ ite legationes ad Venetos, & Cænomanos, vt Romanorum amicitiam Gallorum so cietati præferrent. Quæ res, vt Romanis ex animo successit, ita non modicas diffi cultates Insubribus attulit, quòd magnã exercitus partem domi ad defendendos fines relinquere coacti sunt, nè, dũ ipsi abessent, in eos Cænomanus miles cras faretur. Igitur Galli coacto iuxtà Rho danũ exercitu, superatis Alpibus in Cir cumpadanos campos descenderunt. His se protinũs iungunt Insubres, & Boij. Pe ditum numerus traditur fuisse quinquaginta millia, tũ equitum, & bigarũ duo millia. His Etruriam versũs mouerunt

castra

Tumultus
Gallicus
preluit car
taginẽsib.

Veneti &
Cænoma
ni cũ Ro
manis cõ
tra Gallos

Boiorfi &
Insubrum
quinqua
ginta mil
lia in ar
mis.

castra. Romani, vbi certioribus nuntijs exploratum habuere, transmisisse ab Alpibus Gallos, alterum Cōsulem L. Aemylium cum legionibus, auxilioq; Ariminū miserunt, vt illic sese hosti opponeret trāstrum prohibiturus. Quòd verò alter Cōsul C. Attilius sui Cōsulatus initiò in Sardiniam cum classe cursum tenuerat, eius loco in Etruriam vnus Pratorum ire est iussus, qui Gallos incendijs, rapinisq; arceret, & si videretur, prælio rem committeret. Intèrim vix dictu credibile; quātus vrbem inceserat pauor; Ea fuerat virtutis Gallicæ expectatio, vt iampridē Romani nihil eorum nomine formidabilius ducerent; Augebat metum vetusta cladis ad Alliam acceptæ memoria, vt tanquā Romanis penatibus fatalem gentem pertimescerent. Quòcirca tametsi ingens hominus conflatus esset exercitus, festinare tūm Romani copias aliàs parare, iuuentum armis instruere, delectusq; novos in dies habere; moniti præterea Latini nominis focij, vt idem facerent, & quotiès opus esset, absq; mora in certamen promptos, paratosque se præstarent; Municipiorum, Coloniarumq; & Urbium in Italia magistratibus imperatum, vt omnium militum

Aemilius
& Attilius
Coss. con-
tra Gallos

Romæ tre-
pidatum
b Gallo-
a adu-
tū in Hæ-
turiam.

militum, quos delegissent, numerum in commentarijs ad senatum referrent; Ad hæc maximam adhibuerant curam frumēti, & comineatus omnium generum; tūm armorum officinæ excussæ, vt quibuscūq; tela suppeterent; Et quò magis metuebāt Romani, eò diligētius omnia belli instrumenta parauerant; Nunquā maior in vrbe apparatus belli, nec sanè in reliqua Italia quicquam tūm segnius instructum, cum existimarent omnes, non de rebus, aut gloria, sed pro vita, liberisq; cū Gallis dimicari. Quamobrē nemo vnus fuit, qui nō auctoritati Senatus, & populi Romani maiestati libentèr paruerit. Quantæ tunc Ciuitates, & quot hominum millia essent, etsi auctores inter se dissentiat, crebrius tamen Polybij sententia probatur. Eum ipse integerrima fide scriptorē sum secutus. Primūm igitur Consulibus quatuor vrbanae legiones attributæ erāt; peditum viginti millia, equites mille ducentos hæ continebant; His additæ sociorum auxiliares turmæ, peditum millia triginta, equitum duo. Hinc in Sicilia, & circa Tarentū præsidij causa constitutæ duæ legiones, pedites quater mille, equites ducentos singulæ habebant. Insuper Roma-

Romano-
rū & so-
cierū quot
millia in
armis con-
tra Gallos

norum, Campanorumq; multitudo tra-
 ditur circiter ducenta quinquaginta mil-
 lia peditum, equitum vigintiquatuor mil-
 lia. Nèc subsidiorum omiffa est cura. Fue-
 re in Vrbe, fi quid noui accidiffet, iuffa
 fenatus expectantes hominum copiae, vi-
 ginti millia peditum Romanorum, equi-
 tes mille quingenti, fociorum triginta
 millia peditum, equitum millia quinque.
 Ab Etruria, & Sabinis miffa peditu fe-
 ptuaginta millia, equitum quatuor. His
 praerat vrbanus Praetor, quem fuprà re-
 tulimus ftatim, vbi Gallos in Italiam ve-
 niffe intellexit, Etruriam verfus mouif-
 fe. Hos fecuti Umbri, & Apennini accolæ
 Sarfenates in expeditionem vicena homi-
 num millia duxerunt; Tum iuncti Ceno-
 manis Veneti, Romanis legatis perfuafi,
 totidem armarunt viros, quos in Apen-
 nino iufferunt cōfiftere, vt, cum facultas
 daretur, in Boiorum agros irruptionem
 facerent. Parata hæc à Romanis erant
 aduersus tumultum Gallicum. Tum rela-
 tæ ad Senatum in tabulis Latinorum co-
 piæ octuaginta fermè millia, equitum
 quinque; Samnitum feptuaginta millia, equi-
 tum feptem millia; Meflapiorum, & Iapi-
 gum fexdecim millia, peditum quinquaginta

ginta millia; Lucanorum peditum triginta millia; equites verò ad summum ter mille. Marfi præterea, Ferentani, Mauricini, & Vestini peditum armauerunt circitèr viginti, equitū quatuor millia. Quæ coacta gens ex omni Italia, præter Infubres, & Boios, peditum reddebat septiès centena, & eò amplius millia, equitum vero Septuaginta millia: Etsi Lilius ex peditum numero penè dimidiam portionè demat, & in equitibus ab hac summa differentiat plurimum. Contrà Fabius Pictor, qui eo bello interfuit, & Paulus Orosius octingenta armatorum millia fuisse tradunt: Cui opinioni nèc multum Plinius in naturali historia discrepat. Galli superato, vt diximus, Apennino iam in Etruriam venerant, & apud Clusium, quæ non amplius dierum trium itinere ab Vrbe Roma distat, castra fuerant metati, cum certiores facti sunt Romanorum, Hetruscorumq; copias, quibus Prætorem præfuisse retulimus, conuenisse simul, ac decreuisse sequi. Quo accepto nuntio Galli versus eos mouerunt signa: Eratq; in conspectu iam vterq; exercitus, cum pugna superfedentes, occidente sole, vtrique muniuerunt castra. Nox erat, tenebris-

Galli apud
Clusium castrametati

brisque omnia tegebantur, cum Galli per castra de more elatis ignibus equites admonent, vt prima luce, cum omnia tutiora hostibus promittat dies, se sequantur: Ipsi Fefulas versùs clam iter facere incipiunt, eo id acturi consilio, vt sequenti die & suos equites in agmen recipiant, & incautiùs sequentes Romanos circumducant. Nèc eos sua fefellit opinio; Nã Romani summo manè hostium equitatum non sinè tumultu abire conspicati, id eos metu, & in trepidatione agere existimantes, acceleratis passibus, incõposito agmine sequebantur. Id animaduertens Gallus, qui ex pacto hàc, atq; illhac concursabat, constitit, initoque certamine victus Romanus, & Tuscus miles turpè fuga terga dedere. Erant enim Gallis animi ferocia longè impares. Amifere victi occisorum eo prælio hominum millia sex, Alij in proximum tumulum situ, & loci natura munitissimum se recepere, quos è vestigio profecuti victores obsidione cingere decreuerunt: Obstant procedentis noctis angustie, atq; eo die exanthlatus labor; quibus rebus confecti id operis tunc aggredi non decreuerunt; sed relictis equitum turmis interim custodiendos mandarunt,

Galli Ver-
sus Fefu-
las mouët.

Romani
& Tufci
actu à Gal-
lis fusi.

runt, vt poſtridie, ſi deditiōem non facerent tumulum omnibus viribus aggredirentur ; Ipſe tum ad curanda corpora profeſti, vnico prælio facti diuites, tantum prædæ, tantum hominum lucrati, vt vix cuiquam ſit credibile . Cæterum expugnandi tumuli conſilium haudquaquã proceſſit. Nam L. Aemylius Conſul, quẽ Ariminum miſſum ſcripſimus , vbi per Etruriam Gallos iter facere intellexiſſet , vt verſus urbem Romam properẽ contenderent, ſuis ſuppeties laturus, in Etruriam feſtinauerat ; Tum maturẽ ſuperato Apennino, non longẽ ab hoſtibus caſtra metatus eſt . Cognouere hoc Romani, qui in tumulo ab Gallico equitatu obſidebantur ; Ex nocturnis enim ignibus illis facile fuit Conſulis aduentum coniectari ; Quamobrem ſpe ſubſidij adiuti, animoq; alacriores, ex ſuis militibus quosdam inermes per proximam ſyluam mittunt, qui eum, quemadmodum res geſta ſit, inſtruant, & quamprimum opem ferat, rogent. Edoctus omnia Conſul, cunctandum nequãquam exiſtimans, equeſtres copias tumulum verſus ducit , & Tribunis militum imperat, vt legiones prima luce caſtris educere feſtinent; ſi neceſſe

cesse fuerit, vel prælio certare non ambi-
 gant. Nec latuit Gallos aduentus consu-
 lis, id & ipsi ex nocturnis ignibus conij-
 cientes. Tùm aduocato omnium consilio
 quid agendum esset, deliberare cæperūt.
 Hic variæ, vt in magna multitudine so-
 let, dicuntur sententiæ. Comuni demū
 consensu in Aneroestis sententiam est
 itum. Iudicauit is, haud rectè sentire, qui
 tunc armis decernendum censerent, quip-
 pe qui iam certò acquisitam prædam in
 belli dubium deferrent, Quare se aucto-
 re consultius facturos, si in patriam reuer-
 tentes, quod lucrati fuerant, secùm de-
 mum reportarēt; tùm relictis ibi sarcinis,
 si placeret, iterùm Romanis indici bellū
 posse; sic & expeditius pugnatu-
 ros, & manubiarum securos, multùm rursus victo-
 res lucri acquirere, victos minimum de-
 trimenti passuros. Galli igitur Aneroestis
 consilium executuri, antè lucem motis
 signis per inferi maris littus cum maxima
 præda patriam repetebant. Sequebatur
 eos Consul, si aliqua rē beni gerendæ oc-
 casio daretur, eam non dimissurus: alio-
 quin ex composito cum tanta multitudine
 timebat congregari. Per idem tempus
 accidit, vt alter Consul C. Attilius, quē
 cum

Galli præ-
 da onusti
 patriam re-
 petunt.

cum exercitu in Sardiniam profectū prædiximus, aduectus Pisas contrario, quàm Galli, itinere rediret Romam. Non longè aberant à Tusciæ Ciuitate Telamonæ Galli, cum quidam ex illis improuisò in eos incidentes, qui Attilij exercitum præcedebant, capti, non multum abesse Gallos, & alterum Cõsulem ponè sequi, confestim Attilio exposuerunt. Quibus cognitis ille lætus, quòd inter duos potētissimos exercitus hostes obiecisse fortuna videbatur, admiratus primum rei nouitatem in eos ducere constituit. Admonitis itaque militum Tribunis, quid eos agere velit, ostendit; Quousq; sinat oportunitas, legiones aduersus hostes procedere iubet; Ipse idoneum rei gerendę collem propè viam conspicatus, cum expedita equitum manu occupare parat. Fecerant & id ipsum Galli, sed præuentos se à Consule cum ex captiuis intellexissent, existimauerunt primò id ab equitibus factum, quos L. Aemylius noctu præmisset: demùm re diligentius explorata, necessariò esse ferro decernendum viderunt. Instructa itaque acie Gessatas, atque Insubres contra Aemiliū, qui à tergo sequebatur, constituerunt; A fronte aduersus Atti-

Galli à Ro-
mano, in
mense
febr. de-
ceantur.

Atti-

Attiliū collocati Taurini, & Padi accolæ
 Boij; Carros, & impedimēta extrā aciem
 repofuerunt; præda omnis in proximum
 tumulum delata, & complurium equitū
 custodia dimiffa. Egregia arte ordines
 inſtruxiſſe Polybius tradit; nam bifrons
 acies, & aſpectu hoſtibus terribilis eſt, &
 ad pugnam valde efficax, omni ſpe fugæ
 prærepta. Accedit his, quòd. inuicē vtrū-
 que caput ſe protegit, eſtq; alteri alterū
 auxilio. Principio in colle, quem Attilius
 occupauerat, eſt certatū, quo in loco cum
 ſumma virtute vtrinq; pugnaretur, tandē
 ab equitibus Gallorū fortiffimē ſe gerens
 interceptus Attilius occidit, caputq; eius
 ad Reges delatū; primū ſe prælio cępto
 colle is obiecerat, vt, ſi ſuperati forent ho-
 ſtes, gloria confecti negotij penes ſe ſolū
 eſſet, qui antè collegam cępiſſet pugnam.
 Morte alterius Conſulis haud perterriti
 Romanorum equites non ſolum occupa-
 tum à ſe tumulum defenderunt, ſed etiam
 viriliter occurrentes Gallicum equita-
 tum fuderunt. Addebat his animos ſpes
 potiundæ victoriæ, quòd vrgētibus Gal-
 los fatiſ Romano exercitu circumclu-
 ſi videbantur. Terrore plena omnia.
 Clafficorum ſonitus, Gallorumque;

Galli me-
 ro ordine
 aciem in-
 ſtrunt.

Attilius
 Conſul à
 Gallis oc-
 ciſus.

Equitatus
 Gallicus
 à Rom.
 fuſus.

Gessatæ
Gallorū or-
dines per-
turbant.

in immensum vociferatio, & clamor ne-
mini non formidabilis erat. Initium vi-
ctoriæ Romanis dedere ipsi Gessatæ; Nā
cum Boij, & Insubres auratis quoq; ar-
mis conspicui essent, Gessatæ animi,
magnitudine, qui ingentes spiritus in re
militari concipiebant, huiusmodi orna-
mentis abiectis antè omnes nudi capefce-
bant pugnam, hoc se modo prædicantes
magis expeditos ad bellum fore; quæ ia-
stantia & ipsis, & omni exercitui perni-
tiam tulit. Nam cum nudi essent, scutoq;
tegerentur Gallico, ipsis admodum bre-
ui grandia eorum corpora sagittariorum
iētibus maximè patebant, quos vel iccir-
cò aduersus Gessatas collocauerant Ro-
mani, quòd eis superandis aptissimū hoc
pugnatorum genus erat. Angebantur eò
acrius Gessatæ, quòd ex longinquo sagit-
ta vulnerati neq; hostem vlcisci possent.
Quare gliscente ira, plerumq; aciem per-
currentes turbare, suis terrori esse, rabie
omni omiſſa disciplina agitari. Cæsis ad
hunc modū Gessatis, Insubres, Boij, Tau-
rini exceperè prælium, cœptumq; tandē
cominūs pilis, & gladijs agi. Hic atrocis-
simum certamen fuit, & vt animi viribus
constātor Gallus, Insuber, cœteri q; erāt,
ita

Romano-
rum victo-
ria contra
Gallos ex
imparibus
armis.

ita vsu armorũ Romano militi cedebãt. Gallis enses grauiores sunt, & cuspidē obtusi; scuta debilia; quæ omnia commodius Romano cesserant, qui & clypeis validioribus utebantur, & gladio breuiori quidem, sed acuto, & expeditiori. Sustinuit tamen impetum Gallus, donec è colle equites magno impetu descenderunt. Tũc omninò turbati omnes passim cæde equites citatissimis equis terga dare; pedites eo ipso, quo cõstiterant loco, desperatis rebus occumbere. Tanta fuit animorum virtus, seũ pertinacia magis, vt nè attēta quidem fuga ceciderint omnes. Periisse eo prælio Polybius, & Orosius auctores sunt hominum XL. millia. Congolitanus Rex cum captiuorum decem millibus in potestaté hostium viuis perueuit. Aneroestes cum quibusdã paucis comitantibus aufugisset, omnes vitæ tædio non diũ post in semet vertere manus. Hic verò illud ommittere incuriosũ admodum esset, Fabium Pictorem, quem Orosius auctorem habet, non apud Telamonem, vt Polybius, sed apud Aretium prælio dimicatum scribere, & cum Attilius esset occisus, qui pugnae intererant, octuaginta tribus millibus cæsis Iurpiter

Congolitanus Gallo-
rum Rex
capitur.

fugisse; qua fiducia elati Galli, cum haud ita multò post manus iterum cōseruissēt, à Romanis ea clade fusos, vt quadraginta millia hominum desiderata sint. L. Florus cum Brittomaro duce ab Aemylìo victos Insubres scribit, discintosq; in Capitolio, vt eorum interuerteret votum, qui non prius balthea soluturos iuraerant, quàm Capitolium ascendissent; nam his gestis rebus L. Aemylìus spolia hostium misit Romam, & vt Polybius testatur, depopulatis locorū agris, ditato omnis prædæ genere exercitu, reuersus, armis, & torquibus (ornamentà sunt, quæ patrio more circà collū gestare Insu- bres consueuere) Capitolium ornauit. Decretus illi triumphus, captiuique antè currum cum præda ducti. Sequēti anno Cōsules creati sunt. T. Manlius Torquatus, Q. Fuluius Flaccus. Venerat in spem Senatus ex omni Italia deturbādi quicquid erat Gallici nominis, Quare vtrumque Consulem primò aduersus Boios mittūt; eos celeriter in ius, & ditionem suā redegerunt. Scribit Strabo superatos à Romanis Boios agro expulsos fuisse, & ex Italia digressos cum Tauriscis iuxtà Histri flu-

Galli in
Triumphum
ab Armii
lio ducti.

Manlius,
& Fuluius
Coss. con-
tra boios.

fluminis ripam regionem occupasse. Id non hoc bello factū; sed prius paulò credere libet. Sanè nec perpetua fuit ea Gallis sedes. Transiisse in Noricum recentiores tradunt; à quibus prouincia Boiariæ etiàm hodiè tenet nomen. Duxere dein Consules in reliquos Gallorum Insubres. Polybius multitudine imbrium; pestilentiaq; deteritos destitisse à bello; Romanque rediisse confirmat. Pugnantià his scribit Orosius; Insubrum xxij. millia tunc occisa, capta quinque millia. Maior apud me illius est auctoritas, nisi à Fabio Piètere hoc sumpsisse Orosum crederem. Fuere autem hi Imperatores, qui primi Romana arma trans Padum protulerunt. Post hos Cōsules facti P. Furius, & C. Flaminius. Hi rursus in Galliam profecti; Ananes, qui propè Apenninum habitabant, in societatem recepere. Versus deinde in Insubrum agros furor belli. Constiterat Flaminius propè Adduæ, & Padi cōfluentes. Hic, dum annem transmittit, dum castra munire vult, ingentia ab Insubribus, qui eum prohibitori maxima multitudine conuenerant, incōmoda accepit

Idē Cōsules contra Insubres.

Furius, & Flaminius Cōs. cōtra Insubres.

nec iam periculis pares erant Romani. Quamobrem ab eo discedentes loco in Cænomanorum agrū profecti sunt. Eorum urbs erat forum Diugutorum, quā nostris temporibus oppidum Cremā vocari eruditissimi quique sentiūt. Illic constitisse verisimile est. Adiuti Cænomanorum, quos in societatem asciuerant, armis, superiora, quæ ad Alpes spectant, loca tenuere; Demum in Insubrum agros descenderunt, ferro, & igne omnia vastaturi. Præfuisse Insubribus Aristonicem Ducem Florus tradit. Hic consilio cum proceribus communicato, quod videret omninò decreuisse Romanos patrijs sedibus eos deturbare, fortunam belli experi decreuit. Igitur sublatis ex Mineruæ templo, quam præcipuam colebāt, signis, apparatusq; ceteris belli instrumentis, Mediolano discedentes aduersus hostes intrepidè sunt profecti; Hinc propè illos metati castra, hominum fermè quinquaginta millia erant; plena populo etiā tunc, nedum ætate nostra, Vrbe Romani, qui se numero inferiores planè nossent, Cænomanorum auxilia implorabāt. Suspecta erat illorum fides, nec eiusdem nominis viris (Galli enim omnes) videba-

Forū Diugutorū hodie Crema

Cænomanī cōtra Insubres.

Aristonic⁹ Dux Insubrum.

Cænomanī Romanis suspecti.

tur multum credi debere. Sic non parum consilij ancipites extricauere sese tandem. Iunctus ponte stabat Addua. Cenomanos omnes transire ad vltiorem fluuij ripam iubent; tum rescindunt pontem. Visum id factu optimum, quod & facultate Cenomanis se Insubribus in ipso praelij discrimine iungendi surripuerunt; tum etiam quod omni abscissa spe fugae Romanus miles necessario acerrime pugnam aggredi cogebatur. Mox instrui ceptae acies; Qua in re Flaminius Consul artis se bellice inexpertum, rudemque ostendit. Elegerat ille locum nequaquam Romanis armis idoneum, deliqueratque in eo, quod in re militari primum perito Imperatori esse debuit. Tam prope enim fluminis ripam erexerat aciem, ut referendi pedem, quod Romanorum proprium est, facultas omnino nulla relinqueretur; ut, si vel tantillum retrocedere milites esset opus, Adduae fluuio precipites mergerentur. Superiores tamen eo praelio fuerunt Romani, Tribunorum prudentia, & astu. Animaduenterat hi anterioribus bellis Gallorum gentem primo impetu supra humanas vires esse, mox paulatim labescere, & niuium modo longiore motu quasi Sole laxari; enses

Flaminius
Cos. belli
imperitus.

præterea habere nō agiles, qui vnica pla-
ga fortissimi ad crebros ictus erant inu-
tiles. Acceptas itaque à Triarijs longio-
res hastas antesignanis tradidere. Sic in-
cepta pugna Insubres lanceis percussi, his
incidendis primum illum animi ardorem
effudere, tūm cominūs vadentes Roma-
ni phalange structa cedere hostem pau-
lo securiūs cœperunt. Nam cum Insu-
brum, vt longiores, & graues, ita nequa-
quàm acuti gladij essent, non nisi ex loci
intercapedine cæsim ferire hostem pote-
rant. Contrà verò Romanus miles edo-
ctus à Tribunis, quàm maximè poterat
illi proximus ense aptior, punctim Insu-
brem eluso eius ictu aggrediebatur.
Magna tunc strages facta; trucidata esse
Insubrum octo millia, capta decem, &
septem Orofius est auctor; Numerū sup-
primunt Polybius, Florusq; Omnino ma-
gnam cladem accepere Galli; Nam in-
domita armorum ferocia gens haud ali-
ter à Rom. Senātu supplex per legatos
quæsisset pacem. Vouisse eos, antequàm
pugnæ incubuissent, Marti suo de hostiū
præda torquem scribunt quidam; Quam
ob causam Flaminius Ioui de ipsorum tor-
quibus, quos bello fuerat adeptus, tro-
pæum

phemum erexit. Nobilior fuit ea victoria
 Consulis, quòd cõtemptris auspicijs, qui-
 bus pugnare prohibebatur, superior ta-
 men euasit. Quae fiducia apertè potuit co-
 gnosci vanam esse auspicio-
 rum fidem. Fe-
 cisse idem aduersus Parthos pugnantem
 Lucullum veteres scriptores tradunt, qui
 nefasto die ex his, quos atros vocant, ini-
 turus praelium, submonentibus id amicis,
 Ego, inquit, ex atro felicissimum Roma-
 nis reddam. Cuius dictis fidem fecere mi-
 nima manu fusae innumerabiles hostium
 cateruae: vt religiosas mortalium supersti-
 tiones vterq; Imperator non obseruãdas
 experimento suo docuerit. Peperit tamẽ
 id famae Flamini, maximam inuidiam;
 Nam redeũti, & multa referenti spolia po-
 pulus contempsit ire obuiam; nõ multũ-
 que abfuit, quin triumphi decora non as-
 sequeretur. Iusta videbatur subesse causa
 p̄sertim religioni deditissimae gēti. Nã cũ
 Augures vitio creatos esse Cõsules dice-
 rēt, Senat⁹ eos è vestigio ab expeditione
 reuocãdos esse cēsuit. Flamini⁹ post supe-
 ratos hostes resignare distulit litteras, vt
 victore exercitu rediens faceret iussa.
 Tulit id egrè Popul⁹, tanq̄ p̄ superbiã fa-
 ctũ, coactũq; deponere Imperiũ vix priua-
 tim trium-

Auspicio-
 rum vanitas.

triūphare est passus. Potuit ea Po. Rom. feueritas temerarium Flaminij animum flectere, sed eum dare pœnas cogebant ultores Dei. Siquidē triennio fermè post contrà auspicia, mores secutus suos, Annibali congressus, clade exercitus, & sua insignem Thrāsimentum lacum fecit; ac tū quoque concessere fata, vt Insubris Equitis manu peremptus, à se interfectorum vmbri litaret. Igitur dum tot cladi- bus affecti Insubres pacem à Senatu petunt; M. Claudius Marcellus, C. Cornelius Consules dicti sunt. Sollicitauere statim plebem, vt quò minùs pax conficeretur, prono ad eam Senatu ipsi intercederent. Obtinuisse meliorem causam, ictūque foedus Plutarchus scribit, sed culpa Insubrum ruptum, ascitis in societatem Gessatarum triginta millibus. Ipse Polybij sententiæ accedo, qui priusquā quicquam à Senatu Galli impetrarent, festinasse cum exercitu vtrumque Consulē tradit, debellasseque interim petentes pacem hostes. Cognito itaque Insubres Marcelli aduentu, quòd ipsi tot prælijs lassī essēt, Gessatarum triginta millia conduxere, atque his libertatem suam tueri decreuerunt. Dissentit, & hic Plutarchus, triginta

Claudius
Marcellus
& C. Cor-
nelius C. f.
aduersus
Insubres.

Insubres
triginta
milia Ges-
satarū cō-
ducūt.

ta millia Insubrum in armis fuisse ratus, maioremq; Gessatarum exercitum, quē non Insubrum mercenarij, sed spōte sua traduxissent. Et id quidem Brittomaro duce. At hunc Liuius, & Florus non illis, sed Insubribus Principem attribuunt, vt in hoc quoq; veterum fidem non ab re aliquis requirat. Firmauere Gessatæ præsidio Acerras Urbem, quā inter Padum, & Alpes fuisse superius quoque diximus. Eam vterque Consul obsidione cingere decreuit, procedebatq; in dies arctior, quòd nihil subsidij ferre Insubres poterant, medijs locis à Romano exclusi. Quamobrem partem copiarum (decem millia fuisse tradit Plutarchus) ad obsidendum sociorum Pop. Romani oppidū Clastidium mittunt, existimantes, vt illis suppetias irent, ab Acerris soluturos obsidionem Romanos. Id dùm cognouisset Marcellus, relicto ad Acerras Collega, cum equitatu, expeditiorumq; militum parte obsessis ferre opem contendit. Cōfestim hoc audientes Gessatæ, duce Brittomaro, in aciem prodeunt; Consulem manifesta se clade oppressuros opinātur, quòd paucos secū pedites haberet, equestriq; prælio certandum foret, quo pugne

Brittomar⁹
Gessatarū
Dux.

Acerræ
præsidio
firmatæ.

Acerræ
Obsessa à
Romanis.

Clastidiū à
Gallis Obses-
sum.

gene-

genere cunctos se mortales superare ar-
 bitrabantur. Marcello nec suorum cor-
 pora curare, nec vllum quieti tempus per-
 mittere celerrimo hostis aduentu licuit.
 Inceptum igitur certamen; Primo con-
 gressu pauxillum superiores fuere Galli,
 donec eorum equitibus à Romano equi-
 tatu pariter circumuentis inclinare ad
 Romanos victoria cepit; mox fusi, fuga-
 tiq; hostes plurimi; victorum metu Pa-
 dū ingressi vorticibus sunt absorpti; cap-
 tiui tamen, & complures fuere. Eò igno-
 miniosior clades, quòd multi à paucis su-
 perati essent. Quā in re plurimum Mar-
 celli virtus enituit; quòd, qui multitudi-
 ne hostium superari se videret, ita aciem
 instruxit, vt dexterum sui exercitus cor-
 nu sinistro Cessatorum alæ iungeret; reli-
 quam autem exercitus partem à dextro
 hostium cornu longè remouens, quasi ve-
 rā directam ostendit; Ita cum eorum le-
 uam à tergo, & à lateribus cederet, quòd
 præstantissimos quosque in dextero suo
 cornu collocauerat, in fugam sunt versi
 hostes; nam suis laborantibus nec à dex-
 tra ala, nec à media acie succurrere pro-
 hibebat Romana acies, sese longo in-
 teruallo porrigens. Nec minus manu,
 quàm

Victoria
 Rom. con-
 tra Insu-
 bres & Gel-
 fatas.

Marcelli
 virtus &
 Bellandi-
 peritia.

quàm ingenio victoriam sibi peperit Cōsul; Cum clamore, & pollicitationibus in ipso pugnae cardine suos adhortaretur, fremitu belli equo perterrito eius impetu cessim retrò ferebatur. Quapropter veritus ne tali prodigio tepescerent militum animi, attractis confestim habenis in hostes equum conuertit, & vt consilio, non casu id euenisse crederetur, supplex adorauit Solem (Romanorum utique mos est, antequàm manum conferant, salutare Deos, tametsi orientem eum colere peculiarius est in Syria militantibus) inter confertissimos hostes mox progressus opima spolia vovit Feretrio Ioui. Properabat ad votum fortuna belli; nam visus illi Viridomarus, & Regia planè statura, & armis auro, atque argento fulguris instar rutilantibus, ostendit se esse Ducem.

Ea itaque arma fore arbitratus, quibus vota solueret, virum adoriri maturat. Nō detrectauit Dux singulare certamen; sed prior Marcellus hasta illi perfosso thorace simul equi viribus innixus resupinum deturbat, rursusq; bis vulnere repetito exanimé reddit. Morte regis facti hostiū

cunci

Romani
ante pugna
Deos ado-
rant.

Marcellus
Viridoma-
rū singula-
ri contami-
ne occidit.

cunci dedere terga ; Tùm ephippijs desiliens Consul, appræhensis Viridomarij exuuijs, cœlum suspexit; atq; O magna; inquit, qui i Imperatorem gesta vides, & probas, Feretrie Iupiter, En tertius ego Romanorum Dux, atq; Imperator ducẽ simul, ac Regẽ propria occidi manu. Tu cape, quæ tibi opima spolia do, dico, & vicissim lætis successibus res aduersus hostes nostras prosequere. Sic effatus belli reliquias persequi statuit. At Galli, qui apud Acerras remanserant, simul atque suorum stragem Clastidij acceptam audiuerunt, celeri fuga Mediolanum contendunt. Præcipua hæc etiam tunc Insubrũ, vt Polybius scribit, erat vrbs, pro qua, vt pro amplissima metropoli æquum fuit, Galli strenuè pugnabant. Persecutus fugientes est alter Consul Cornelius, qui infeliciter dimicans obsidione circumueniri se permiserat, vt Plutarchus auctor est. Veriora tradunt alij. Cum non lógè à Mediolano exercitum ductasset, nemine obuiam prodeunte, agrum omnem de populatum regredi cæpisse. Tùm Galli abeuntem persecuti extremum agmen laceßere; plerosq; Romanorum trucidare, alios in fugam vertere, Quæ conspici-

catus

Marcellus
Tercio
ioui opima
spolia
dicat.

spicatus Consul, conuersis legionibus, omnes ad capescendum forti animo prælium cohortatus est. Paruere mandatis Romani audacissimè contra Gallos pugnantes vicere; Nam tot nuper affectus detrimentis Gallus non repugnauit diu, sed reuocato gradu in proximos montes (eos opinor, qui Leuco oppido imminēt) victi aufugere. Hos aliquandiu fugientes insectatus Consul, Mediolanum demùm profectus, Urbem in Po. Rom. potestaté redegit. Sic desperatis rebus suis, & ceteri fidei Romanorum se, & fortunas suas credidere. Eorum exemplum imitatae, & vicinae gentes idem fecere; Et ita huic bello impositus finis, domitaq; Gessatarum arrogantia, qui se victores fore rati, Romana arma Vulcano; vt L. Florus scribit, promiserant. Receptæ vrbis Mediolani titulum Cornelio tribuit Polybius, Marcello Plutarch⁹, & Orosius, qui ab eo cæsa hostiũ triginta millia refert. Discrepant, & alio modo maximi duo historiæ scriptores. Plutarchus enim Iusubres in armis fuisse comparato exercitu posteris tradidit; Antiquior ille, & iccirco maioris fidei, solos Gessatas gessisse bellum, eorumq; corpora solùm cæsa scripsit; Cui,

Mediola--
 nũ à Rom.
 captum .

& accedere Orofius videtur. Vt cumque fit haud quaquam magni refert, cum illud constet, tum primum Insubres subactos cessisse Romanis. Etsi minimum de Mediolanensium iure minuit illa victoria; mansit libertatis nomen, nec externos Magistratus, aliquaue onera agnoscebant. Creauere Reges more suo, & finitimis ne mine consulto indicere bellum fas erat; Domiti vt amicitiam Romanam agnoscerent, nondum, vt parerent, suis legibus; suo iure vtetes. Quieuerunt interim anno; Mox in Taurinos mouere bellum, variaque victoria protrahebatur tempus, cum legati Annibalis itineri sese in Italiam accingere decernentis, vt simul foedera percuterent, venere. Norat Annibal superioribus praелиjs Insubrum infensos erga Romanam gentem animos. Quamobrem in maximam spem venerat eorum nanciscendi amicitiam. Couenere itaque clam Romanos huiusmodi foedere, vt Annibal Insubribus, Insuber Annibali contra Romanos auxilio esset; Bona vterque fide ageret; Si Insubrem aliquis ab Afro iniuria se affectum quereretur, eius rei iudicium penes Carthaginensium magistratus; aut Imperatores, qui in Hispania cum imperio

Insubres
aduersus
Taurinos.

Insubrium
est Annibal
se foedere.

rio erant, agitaretur. Quòd si cōtrà Carthaginēnsis ab Insubri iniusti aliquid fuisset passus, Insubrum mulieres, disceptatrices esse debere. Cur iniuriarum cognitionē Insubres fēminis concesserint, quòd mirum fortasse alicui videri poterit, Pohlenus Macedo, & Plutarchus ostendunt. Namque Galli, priusquam Belloueso Duce superatis Alpibus nouas in Italia sedes quēssissent, seditionibus domesticis eousque sunt agitati, vt ciuilia bella suscitarent; Cumq; ferro accincti alter in alterius perniciem constitisset, essentq; discordiarum finem quēssituri, inter vtrumque exercitum mulieres progressę, precibus, lachrymis, gemitu adeò flexere viro-
rum animos, vt depositis iurgijs, atq; omni odio vnusquisque ad penates suos reuerteretur. Hinc apud eos orta cōsuetudo, si quid de bello, aut de pace tractandum esset, mulieres ipsę diiudicarent, tūm quęcumque cūm socijs controuersia nascatur, ex fēminarum sententia componi eam iustum iudicant. Hac itaque conuē-
tione cum Insubribus Annibal amicitiam contraxit; quam vel imprimis conciliauit aurum per legatos illis datum dono. Cognouerat enim maximi momenti hanc

Insubrum
regio fer-
tilissima.

societatem fore, quòd regionē Insubres possiderent fertilissimam, & hominum multitudine refertam, vt siue in eorum agro cum Romanis dimicandum esset, siue noui comparandi exercitus, huiusce accessionis ergo iuuare facillimum foret. Sperabat prætereà fauentibus Insubribus per angustos Alpium saltus integrum, & nullo diminutum prælio exercitum traducere. Capta itaque auro gens, haud difficulter in eius sententiam accessit. Certiores facti de Annibalis in Italiam conatu Romani, quòd de Gallorum fide dubitarent, omni studio ad perficiendas, quas circa Padum duxerant Colonias, incumbabant. Placentia hæ fuerant, & Cremona; Vici prius Gallis habitati, & ignobiles, Conditæ, & auctæ tum demum propugnaculi loco aduersus trans Padum agētes Gallos; & si qua alia vis per Alpes irrueret. Consules declarati T. Sempronius, & P. Cornelius Scipio: Aedificata iam erant moenia, structæq; priuatorum domus; Quamobrem Oppidanis, vt intra triginta dierum spatio adessent, mandatum; Singulis Colonijs hominum sex millia decreta; Aegerrimè hoc tulere adempti præsertim agri causa Insubres, & Boij.

Placentia
& Cremona
Rom. colonie
deductæ.

Boij. Quamobrem arreptis de repente armis obsidum, quos superiori bello dederant, securi tumultu omnia implentes, in eum ipsum agrum hostiliter venerunt. Terruit eorum aduentus non multitudinem tantum, sed & Romanorum Triumuiros, qui ad agrum assignandum venerant, ut Placentiæ moenibus adhuc non sat recenti opere coactis diffisi, Mutinã cõfugerint. Hos p̄secuti Galli obsidione Urbem cinxerunt. Verum gens nequaquam expugnandis muris apta, necessarijs præsertim ad hæc instrumentis defectis, dolo captandum hostem iudicauerunt. Simulatum itaque de pace agitur: Tum captis, qui euocati ob id ipsum erant, Romanorum legatis, non aliter dimissuros se eos dixerunt, quam si sui obsides, quos priori anno Romanis dederat forent rediti. Scribunt alij non violato iure gentium captos legatos, sed metantes agros Triumuiros ab hostibus interceptos fuisse. Prioris sententiæ auctores Gallos dant, tanquam fidei, & iuris, quod à natura hominibus insit proditores. Eorū patrociniū meum non est. Exemplum certè in alijs probabile fuit; Cum negauit, Themistocles ab Athenis redituros lace-

Triumuiros
Gallorū tu
multū fu-
gunt.

Galli à re-
bellionis
nota de-
fessi.

dæmoniorum legatos, ni & ipse ab ipsis ad Athenienses foret remissus. Quòd igitur tanquàm egregiè factum à Græco celebrant auctores, quomòdo circà calumniam in Gallo milite notari possit, certè non video. Cum hæc L. Manlio, qui tūc cum imperio vicinis in locis agebat, nunciata essent, accensus ira Imperator obsessis ferre auxilium properè parat. Cognouere id Galli; Quocircà positis insidijs, venientem temere ex syluis, quæ circa viam incultæ, & arduæ erant, erumpentes aggrediuntur. Ibi magna Romanorū donec ægrè in apertos cāpos euasit Consul, strages facta; deinde munita ab eis castra Gallis aggredi spes defuit. Cum sequēti die de integro Manli⁹ cepisset iter, & adhuc clausis locis duceret agmen, iterum eos aggressi Boij, magna omniū trepidatione, octingentos cæciderūt; Signa sex ademere; reliqui præcipiti, vt Polybi⁹ ait, fuga Tactum Vicum Pado propinquū contēderunt. Hoc tumultu Romam perlato, veriti Patres, ne diuturna obsidione Romani periclitarentur, C. Attilium Prætorem cum legione vna, & quinque fociorum millibus obsessis auxilium ferre iubent. Consuli, vt in eorum, qui ceci-

derant,

Galli
Rom. insi-
dijs circū
ueniunt.

Boij Rom.
æzdunt.

derant, locum delectum habeat, mandāt. Interim Manlius Cænomanorum armis adiutus aduersus crescentem indies multitudinē, quanto fortius poterat, sese tuta batur. Quare eius debellandi spe amissa discessere Galli, iunxitq; se Consuli Attilius Prætor, cum nihil memoratu dignū hostium discessu liber fecisset. Dum hæc aguntur, Insubres, & Boij regulos suos trans Alpes ad Annibalem Rhodano iā traiecto spe plenum mittunt. Ipse aduocata concione per interpretem, vt milites ad trajciendum hortentur, rogat.

Insubrum
& Boiorū
legatio ad
Annibalē.

Fecit hoc libens Gallus, se, cæterosque Cisalpinæ Galliæ incolas auxilio futuros pollicetur; Omnino ad iter per Alpes se accingant; fore illud tutum, nec necessaria aliqua re egens; tūm non admodū difficile; Tantam esse locorum, per quos profecturi sunt, opulentiam, vt ea vel maximis ærumnis possit vnusquisq; comparare; Præterea eos socios ipsis fore, quorum virtus Populo Romano superioribus annis fuerit formidolosa. His, aut certè similibus alijs cōpluribus dictis reguli abiere. Fuerunt & ex horum Comitatu, qui in castris remanerēt. Hos ad exploranda loca, barbarorumq; qui in Alpi

Annibal
pro Insubrib.
contra Taurinos.

bus habitant, apparatus, secum Annibal retinuit. Post hæc cum exercitu profectus egregiam Insubribus aduersus Taurinos operam nauauit. Mouerant Taurini Insubribus bellum, gerebantq; acriter. Annibal, quod videret Taurinos sibi infensos esse, Insubrum partes fouit, validissimaq; eorum Vrbe per triduum expugnata aduersæ sibi factionis homines plurimos interfecit. Ex hoc tantus alios barbaros terror inuasit, vt vicini omnes se spontè ei dederint; Idem palàm facturi etiàm Insubres, vti initio statuerat, ni defectionis operiètes tempus Romani Consulis aduentus oppressisset. Iccircò quieti nihil nouabant; quin nonnulli se Romanis addiderant socios. Quamobrem haud cunctandum ratus Annibal, præclarum aliquod facinus aggredi decreuit, vt cæteros ad Carthaginensium partes amplectendas audentiores faceret. Armis itaq; cum Romano consule decernere quamprimùm deliberauit. Propè Ticinum congressus Cornelio Consuli eum fudit. Pugnauere eo prælio fortiter Galli Insubres, quos auxiliares equites Scipio in fronte collocauerat, & vnà cum reliquo equitatu vulneratum Consulem in medium agminis

Insubres
ad Ticinũ
cũ Annibale
fortiter
pugnãt

acci-

accipientes reduxerunt in castra. Eius feruati Ligur feruus certiozem fama gloriã tenet. Victori prima pugna Annibali se pars Insubrum iungere festinauit; Tum qui in castris Romanis erant Galli, popularium defectione audita, statuto inter se tẽpore apud Placentiam, quo se loco cõrulerat cum exercitu Cõsul intẽpesta nocte trãsfugerunt; Duo millia peditũ erãt, ducenti equites. Hi cũ oẽs somno intẽtos animaduertissent, in tẽtorijs prius armati vbi cõstituta hora aduenit, exiuerẽ, obuiosq; Romanos, tũ ipsos vigiles trucidãt. Illos Annibal benignẽ susceptos, ingẽtia munera pollicitus, ad suos dimittit, vt, si quid adhuc repugnãrẽt, ad Carthaginẽsiũ societãtẽ vel hortarentur, vel impellerẽt. Scipio eã defectionẽ oẽs Gallos secuturos ratus, & si grauis etiã vulnere, veritus, ne illi quoq; noui hostes accederent, noctis insequẽtis quarta vigilia ad Trebiam fluuiũ, q̃ is colles equitatu impeditores haberet, mouit castra. Secut⁹ est, & Annibal. Hic cũ eos Gallos, q̃ inter Trebiã, & Padũ habitãt, fide ambiguos, suã, & Romanorũ gratiã aucupari cognouisset, irat⁹ q̃ se Gallorũ accitu in Italiã ad eos liberãdos venissẽ diceret, alios Gallos, & Numi

Defectio
Gallorum;
à Roman.

das equites misit, qui parum illud agri depopularentur, ac diriperent. Egentes ope qui premebantur, Galli Romanos Consules implorant. Fuit illis præsto cum equitatu alter C. Sempronius, qui raptorem Insubrè nactus, de diuisione prædæ simul certantem, ingenti cum terrore, & cæde affecit; Adiutus suorum consilio instare iterùm Gallus, Consulisq; copias retrò compellere, donec & illæ auctæ insultantem coegerunt recipere se in tutum. Fecerat hæc pugna feroci alioquin Sempronio animos, parabatq; acie decertare. Id cum ex eius natura futurũ crederet Annibal, tùm Gallorum exploratores manifestissimum fecerunt. Speculabantur in vtriusq; castris securius, quod & ex eis aliqui Romanis militabant; pugnatumque iterùm est ad Trebiam. In exercitu Carthaginensium decem millia Insubrũ, Boiorumq; erant. Hi pedites omnes. Hi in media acie collocati, licet maximum victoriæ momentum, aliquam cladem accepere. Tertia fuit apud Thrasimenũ pugna; conflictati prius cum niuibus, frigoreq; in Apennini transitu fuerant Galli, perijtq; eorum maxima pars; cæteros duxit Mago; nihilominus interfecti propria manu

Romaniam
Trebiam
victi.

manu cōsulis gloriam Ducarius Insuber-
 eques tulit. Hic. C. Flaminius pugnan-
 tem conspicatus, popularibus suis testa-
 tus eum fuisse, qui Insubrum legiones cē-
 ciderat; agros, & vrbes erat depopulatus,
 hanc ego, inquit, victimam manibus perē-
 ptorum foedē ciuium dabo; Subditisque
 confestim equo calcaribus per confertis-
 simos hostes ferro aperit viam, armigē-
 rumque qui irruenti se obtulerat, transfo-
 dit, dein ipsum Consulem Lancea traie-
 ctum deicit equo; spolia detrahare parā-
 tem arcuisse Triarios obiectis scutis Li-
 uius est auctor. Addit Plutarch⁹ nō prius
 inclinatum Romanorum aciem, quam à
 Ducario occisus sit Consul. Nunquam
 satis laudatus vir; mallet diuersas secu-
 tum partes. Nec sanè minus fortiter se
 in Cannensi pugna gesserunt Galli. Equi-
 tes ab Annibale in læuo cornu fuere po-
 siti, maxima parte Insubres, qui pedites
 militabant, cum Transalpinis Gallis, &
 Hispanis inter mediam Afrorum aciem
 collocati, primi peperere victoriam. Nā
 Romanæ aciei densitate oppressi, dissolu-
 tis cuneis referre pedem ceœprunt. Ro-
 mani audacius insecuti facile perruperūt
 ad Afrorum subsidia; At Galli dispositis
 rursus

Ducarius
 Insuber
 Flaminiū
 obtuncat.

Insubrum
 virtus in
 Cannensī
 pugna.

rursus in sinu militibus, in Lunæ modum nitendo instaurauere agmen; Sic à tergo clausi, hinc Afris, hinc Hispano, Galloq; milite pressi; memorabilem illam cladem accepere; Perierunt tamé eo prælio Gallorū quatuor millia . His affectos stragibus versus fortunæ impetus ex hoc tempore iuuare cœpit, magis Hispano, & Afro, quàm Insubri, quàmuis easdem sequenti partes, infesta . Transierat Asdrubal Alpes, vestigia fratris imitatus, nouumq; exercitum Insubri quoque pedite auxerat; perueneratq; iam in Senensem agrum; Ibi cum Romanis cōfertę manus; fusus cum maxima clade Pænus est, cæso etiam Duce . Insuber modico detrimēto affectus, quòd bona pars non interfuit prælio; qui adierant, obiectu collis se protexerunt; Postera die abeuntes simul cū Ligurum gente persequi destitit Consul, & suadētibus, nè eos cladis immunes discedere pateretur, quòd vno agmine fugiētes, sinè signis, sinè imperio, & ordine, vna militum ala potuissent deleri: Superfint (inquit) hostium cladis, virtutisque nostræ nunciij . Post paulo à Balearium minore Insula, vbi in hybernis fuerat cū exercitu, in Ligures venit Mago, captaq;

aduen-

Insubres
cū Asdru-
bale cōtra
Rom.

aduentu improviso vrbe Genua , exerci-
 tum , quàm adduxerat, maiorem habere
 cœpit, confluentibus vndiq; in eius auxi-
 liũ Gallis. Tunc accersiti etiam Insubres,
 quorum cum maxima multitudo conue-
 nisset , benignè allocutus , se missum ad
 eos in libertatem vindicandos à Roma-
 norũ iniurijs dixit ; proinde æquum esse
 eorũ se subsidijs iuuari: Multa hominum
 millia ipsis armãda, si Romanorum armis
 resistere velint . Insubres ad hæc summã
 esse voluntatẽ suã dicebant, sed duorum
 Consulum exercitibus prohiberi, quorũ
 alterum in finibus suis haberent, alterum
 in Etruria , nõ longè à conspectu suo nõ
 audere se palam quicquam suppetiarum
 Pœno ferre, ne irritatis Romanis vastita-
 te agrorum luant pœnas; Possẽ idẽ como-
 dius per Ligures fieri, qui lōgius absint; Si
 secreto quicquã possent, & comœatu, &
 cœteris rebus nõ defuturos. Sic à Magone
 dimissi. Interim ille clã stipēdijs suis quã-
 plurimos allexit, nihilq; oĩnò, quod pau-
 lo occultius fieri posset , frustra ab Insu-
 bribus expetebat. Palam tot affecti malis
 quieuerẽ , donec pulso Italia Annibale,
 cōfectoq; Punico bello arma iterũ sum-
 psere. Cōsilij auctor fuit Amilcar Pœnus
 qui

Insubres
 cū Mago-
 ne palã nõ
 contentũt
 contra
 Rom.

Galli cum
Amilrate
arma lu-
munt Pla-
centiã ex-
pugnant .

Cremona
à Gallis
obiecta .

Furius
prætor cõ-
tra Gallos

qui de Asdrubalis, vel, vt alij existimaue-
re, Magonis exercitu in his locis substite-
rat. Iunxerunt sese illis Boij, & Ligures, &
Cænomani, Placentiãq; coactis viribus
expugnatam diripuerunt, ferro, & flâma
ita omnia fœdauere, vt vix hominũ duo
millia morti, vel captiuitati superfue-
rint. Profecti dein Cremonã eadem cla-
de eam affecturi, ni vicinæ coloniæ de-
trimento territi ciues dispositis per mœ-
nia armatis ad obsidionem tollerandam
se præparassent. Furius Purpureo, qui tũc
Prouinciæ præerat, cum tunc Arimini, es-
set, ad Senatum scripsit, nobilissimarum
Coloniæ, quæ nec Punicis armis ces-
sissent, alteram captam, alteram obsidio-
ne cingi; se auxilium non tulisse, quòd ho-
stes plus quadraginta millibus erant, &
animis capta vna Vrbe pleni; ipse vero
vix quinque sociorum millia duceret; nol-
uisse in manifestam perniciem eos pericu-
lis obiectari. Litteris in Senatu recitatis,
magna admiratio Patres cœpit, eo tem-
pore nihil minùs, quã Gallicos tumultus
fore existimantes. Decreuerunt igitur,
C. Aurelius Consul Arimini exercitum
conuocaret; Si ipse per Remp. minus pos-
set, Furio Prætori domandi Gallos pro-
uinciam

uinciam demandaret. Missi Carthaginē legati, qui de Asdrubalis motu quererētur, & vt ab illis reuocatus facinoris incepti pœnas daret, postularent magis, quā peterent. Cōuenerant iam milites apud Ariminum. Tum Furius Prætor magnis itineribus Cremonā versùs properauit. Habebat secum duos legatos C. Lectorium, & P. Titinium. Tàm repentinus fuit eius aduentus, vt hostes per agros palantes nactus potuerit rem bene gerere; Abstinuit tamen prælio, vt lassitudini militum consuleret. Galli suos clamore ex agris reuocauerunt, reduxeruntque in castra. Sequenti die pugnaturi in aciē prodeunt; nec moram fecit Prætor. Dextera ala, quæ ex sociorum exercitu erat, in prima acie stetit; Huic præfuit ipse, Legionibus, quæ in subsidijs positæ erant, M. Cæcilius; Equitibus L. Valerius Flaccus, Præfecti. Vix instruendi spacium fuit. Irrumpebant Galli, omni conatu dexteram alam oppressuri; Vbi id minùs procedere vident, vtrumque cornu circumuenire, quòd multitudine superarēt, properabāt. Animaduertit & id Prætor. Quare deductis primæ alæ vtrinque in auxilium legionibus dilatauit aciem; simul

legatis

legatis imperat, vt Romano, & sociorum equitatu cornua hostium infestēt; Sic ab equitibus cornua, medijs à legione pulsi, factus etiā in Castra, quò fugientes cōcurrerāt, impetus, minùs sex millia hostiū

Galli magna clade vincuntur.

inde euaserunt; cæsa, captaq; supra quinque, & triginta millia; Signa militaria septuaginta, cum Carpentis ampliùs ductis, quæ omni genere prædæ erant plena.

Furius de Gallis & Liguribus Triumphat.

Eo bello interfectus belli auctor Amilcar, & tres Gallorum reguli. His Romam nunciatis, per tres dies supplicatio habitata est. Decretus dein Furio, Fuluium Orofius appellat, Triumphus, Repugnauere tamen factione Consulibus, pleriq; Senatores, quòd non suo nomine, sed Consulibus gessisset bellum. Tulisse in ærarium tradunt tercentum viginti millia æris; argenti centum septuaginta millia pondo. Captiui, & hostium spolia penès Consulē fuisse. Sic pro debellatis habiti Galli, & Ligures. Restituere amissum ceteris decus Insuabres; Nam cum sequentibus Consulibus eorū fines esset ingressus temere C.

Publius ab Insuabribus cum exercitu occisus.

Publius Pamphilus, propè cum toto exercitu est circumuentus. Periere Romanorum supra sex millia, & sexcenti milites;

qua

qua clade accitus ab Vrbe L. Lentulus Consul, increpito acerrimis iurgijs Præ-
tore, reliquias exercitus accepit. Re tamē
nulla memorabili gesta reuersus, & ipse
est Romam. Creati nō multo post Con-
sules Cn. Cornelius Cethegus, & Q. Mi-
nutius Rufus, Ambo in Galliam profecti,
Minutius à Liguribus orsus est bellum, &
victor illis leges dedit, terminosq; quòd
de finibus inter illos lis esset, constituit.
Durant adhuc ære incisæ formulæ, quas
ætate nostra in Procobera valle inuentas
Genuenses in foro publico, vetustatis mo-
numentum, collocauerunt. Cethegus per
Boiorum agros prædabūdus accessit trās
gresso Pado. Iunxerant hi se Insubribus,
& Cænomanis. Mox audita suorū agrorū
calamitate, redituri postulauere, vt secū
Insubres irent. Negauere illi se sua deser-
tuos. Ità diuisis copijs Insubres cum Cæ-
nomanis propè Mincium annum castra
metati sunt. Ab his infrà quinque millia
passuum confedit Consul, legationibusq;
clàm Cænomanorum animos tentare ce-
pit, & quòd citrà seniorum auctoritatem
eos in armis esse cōperiebat, processit pro-
ditio; atq; ità est conuentum, vt in prælij
impe-

Minutius
aduersus
ligures.

Boij Insu-
bres & Cæ-
nomanii
contra
Romanos

impetu in acie quiescerent, & si qua occasio esset, Insubres persequerentur. Hanc rem non admodum exploratam Insubres habebant; dubitauere tamen eorum fidem labescere. Quamobrem structa acie nullum illis cornu credere ausi in subsidijs collocarunt, ne fluxa eorum fide totis agminibus periclitarentur. Cethegus non armis tantum, sed etiam votis pugnavit, ædem Iunoni Sospitæ pollicitus, si eo die de hostibus victoriam consequeretur.

Insubres à
Cænona-
nis prodi-
tis

Non tulere Romanorum impetum Insubres, à socijs proditi, à quibus, ut ex quorumdã sententia refert Livijs, facto post terga concursu, in ancipitem tumultum coniecti sunt, desiderata sunt eo prælio Insubrum quadraginta millia; e quibus captiui millia quinque occubuerunt alij. Captus Pænorum Imperator Hamilcar, diuersus omninò à superiore, quamuis & hic concitator fuerit belli. Signa militaria amittere ceterum triginta, tum plura carpenta, quàm vllò alias tempore. Oppida, quæ exemplum defectionis à Mediolano sumpserant, se victori tradidere. Non fractus adhuc se animo Insubris miles. Sequenti anno L. Furio, & Cl. Marcello Coss, rursus itum in arma, verum eam passi.

Insubrum
quadragi-
ta millia
capti cū
Hamilca-
re Duce
capto.

passi sunt vna cum Boijs stragem, vt iusto triumpho Marcell⁹ de eis palmam tulit. Pugnaere iterum P. Scipione Africano, T. Sempronio Longo Conf., Pro- uinciæ L. Valerius Proconsulari potestate præerat. Transierant Padum Dorulato Ducæ Boij, iunxerantque Insubrib⁹ ad arma concitis suas copias. Circa Mediolanum commissio prælio vicit Romanus, decem hostium millibus cæsis. Postrema hæc est, qua Insubres cum Romanis certauerint, pugna. Repressis hoc anno à T. Sempronio, mox haud multo post occisione debellatis penè a Q. Mutio Proconf: Boijs, conualuitque tandem permanfura pax, tanto prius sanguine fuso- vix inuenta. Maximæ fuit curæ Romanis semper huiusmodi hoste motum bellum; Norant animos captæ semel vrbs persuasione tumescentes; norant diuitias gentis; tum belli inferendi difficultatem nullam, quòd & armis, & viris abundarent, acrius vel ex ipsa propinquitate pugnaturi. Quamobrem quotiens eorum terror ingrueret, ortos tumultus dicebāt, quòd timore videlicet multo Romani agitentur; Eam formidinem apparatu nedum ipso, sed & legibus, sacrisque o-

Boij & In-
subres ite-
rum & Ter-
tio vincun-
tur.

stēdebant. Immunes militiae oneribus Sa-
cerdotes lege iussi, nisi Gallicū bellū nun-
cietur. Sacrificijs cū Græco more humanis
simis vterentur, eo terrore acti, ita cōsulē
tib. Decemuiris, Gallū virū, & Gallā fœ-
minam, cum muliere simul Græca, vt O-
rosius scribit, viuos in foro Boario defo-
derunt. Quæsiuere etiā eorum auctores, si
qua aduersus Insubres, cæterosque Ci-
salpinos Gallos feliciter gessissent, figmē
tis quoq; augere, è conuerso hostium ge-
sta deprimere. Fecit hoc in primis vetu-
stissimus annalium scriptor Valerius An-
tias, secuti que eum alij, quos quando que
Polybius, nunc Liuius, modo Orosius no-
tant. Quin & illud in primis est argumen-
to, quòd capta à Gallis Roma, Liuius quo-
que, alioquin grauis auctor, pulsos auro,
quod receperant, amisso, Camilli ductu,
scribit. Contra Polybius, sponte redijf-
se, fictamq; de Camillo fabulam ostēdit.
Idem & in Tyberio Tranquillus; vt Ro-
mano quoq; testimonio Romanorū cō-
menta cōfutentur; etsi à Roma vinci Me-
diolanū nequaquam ipse turpe duxerim,
eligentibus Dijs in eā vrbe Imperium. Il-
lud mihi non extorquebunt, post Vrbem
Romam non Italiæ solū primā Ciuitatē,

Roma Sa-
crificia im-
manissima
ob Gallo-
rum tu-
multum.

Rom. Scri-
ptores Gal-
lorum vir-
tutem de-
primere.

eam esse Aufonij poetæ sententiâ, sed et
 & hominum copia, & agri vbertate toti
 Occidentis nulli se, vt Procopius ait, ces-
 suram. Exprobrant alij huic ætati, cū
 ius gesta scripsimus, barbariem, quod
 à Gallis originem Insubres ducant, inse-
 ctatiq̃ue sunt eos hoc cauillo Liuius, &
 Plutarchus, alijq̃ue ex Græcis quidam.

Insubres
 defensi q̃a
 à Gallis de-
 scendant.

Quam quidem notam eo tempore veram
 nō negauerim, cū & Romanum Sermonē
 Plautus, qui tunc uixit, Barbarum vocet;
 & hac iniuria insimulatus Romanus in
 Aetolorum Consilio Legatus L. Purpu-
 rio, veluti veritatē agnosces apud Liuiū,
 nihil ad eam respondeat. Quod si à gene-
 ris propagatoribus Barbaræ gentes dici
 debuerunt, cur eodem iure cum Romanis
 vti idem auctores non sunt? Habuere cer-
 te in manibus Homerum; habuere vete-
 res alios Troiana agmina tercenties, nē
 semel dicam, Barbara appellantes, à qui-
 b. tamen originē se trahere Romani glo-
 riantur. Sed hæc fortasse nimis multa.
 Superioribus sane prælijs, quibus cum Ro-
 mano milite Insubres conflixerunt, Cæci-
 lium Statium poetam comedia celebrem
 à Romanorum aliquo captū, vt mihi per-
 suadeam, coniecturis agor. Fuisse eum

Cecilij Sta-
 tii come-
 diarū scri-
 ptor Me-
 diolanen-
 sis.

Mediolanensem, & vixisse Romæ Eusebii interpres Hieronymus scribit; Seruū extitisse nomina sunt argumento, quòd Stadius apud veteres seruilis condicionis indicium erat; Cæcilius patroni, à quo emissus manu fuerit, esse potuit nomen; Primas in Comedia partes Volcatij Sedigeti iudicio, huic tribuere; Gellium vulgo norunt omnes; Detraxit sermonis nitorem Cicero ad Atticū quadam epistola, eius alioquin studiosus, vt poetę doctissimi carmina & orationibus, & philosophicis disputationibus, ceu flosculos, plerumque infereret; Addit illi gravitatem grauissimus ipse litterarum censor Flaccus. Fuit in Ennij contubernio, & post mortem eius anno ab humanis cecidens in Ianiculo est sepultus. Amicum maximè P. Terentium habuit, illius fabularum censor; seruantibus tùm eos mores antiquis, priusquam aliquid ederent, qualecumque, peritissimi cuiusque iudicio summittere: nostra tempora, ut ab ingenio, ita & hac humanitate abhorrent. Fabulas supra triginta enumerari à veteribus Grammaticis obseruauere quidam, quarum celeberrimæ Sinephebi, & Andria; Huius titulum Terentius, illius M. Plau-

Plautus sunt imitati. In pretio quoque Naucerus, Siracusæ, Paufimachus, Hypobolimus, Epiclerus, Cratinus, Plotius, Afotus, Ephestion, tum & aliæ, quarum nomina etiam si referam, facturum operæpretium mihi minime videor. Cum in Insubris omnia iam quæta essent, Romanisque armis domiti longo usu parere didicissent, noua clades inuasit Commum. Ab Alpibus imminentes Rhetifurore bellico eam urbem diripuerunt; Prouincia hæc Proconsulari imperio tunc administrabatur, mittebantque Proconsulem Romani, ut omni Cisalpinæ Galliæ redderet iura. Is, ut arbitror, tunc erat Cn. pater Pompeius Strabo; nam & Proconsulem fuisse, & ex Gallia ductasse copias Appianus auctor est. Is ergo vastatum incursione barbarica municipium instaurare aggressus est, novos colonos in urbem deduxit. Exemplum secutus C. Scipio tria insuper hominum millia adiecit; Verum complures post annos rogatione Vatiniana C. Cæsar longè auctiorem, clarioremque reddidit quinque inquilinorum millibus, quos inter nobilitate insignes quingenti Græci fuere, in noua colonia descriptis. Nouocomen-

Rheti Commum diripiunt.

Cn. Pompeius Proconsulum restaurat.

fes ipsi tum vocati ciues, voce ex re addi-
 ta. Amafenus Strabo Comum à princi-
 pio quoq; Coloniã fuisse Romanorũ vi-
 detur sentire. Atqui Catonis nomine vul-
 gatus est, quantũ video, nõ omninò mal-
 auctor, incertã illi originem esse scribit,
 sicuti Oropijs Colonijs. Eas tamẽ ex Lit-
 torali Atticæ vrbe Oropo, quam & Am-
 phiarai antiquissimi vatis mors, & Athe-
 nienfium, Bæotiorumq; de eius agro fre-
 quens rixa celebrẽ faciunt, venisse mihi
 ipsi verisimile est, vt Comum Græcorum
 Coloniã eo auctore quis credere possit.
 Ipsi certe Nouocomenses antiquis monu-
 mentis non Coloniã, sed municipium
 se colere testati sunt, originemque eo-
 rum ab Orobijis esse Plinius ex Catonis
 auctoritate refert. Venisse à Græcis Cor-
 nelius Alexander nominis argumento du-
 ctus existimauit, quòd vitam videlicet in
 montibus degerent, vt, quæ Catonis pas-
 sim circumfertur, menda non carere le-
 ctionem rear, pertinere ad Orobios nihil
 Attica Vrbe. Præfuit Cisalpinæ Calliæ
 dein M. Brutus. Hic diuisis per factiones
 Marij, Sillæq; vrbibus, Papyrio Carbo-
 ni iunctus Mario fauit, iamque exer-
 citum ex Insubribus comparauerat, qui
 hosti

Comenses
 ab Orobijis
 originem
 ducunt.

M. Brutus
 Galliæ Ci-
 salp. Pro-
 cos.

hosti formidabilis esse posset . Contra eum missus à Sylla partium studio Cn. Pompeius ; Ardore iuuentæ dux hic impiger & ducis , & plerumque militis munia obibat . In conflictu obuiam Gallico equitatu irruente, ferro ipse Præfectum Equitum , eundemque robustissimum hominē ; aggressus, graui hasta vulneratum interfecit. Qua nece territi ceteri equites, in fugam versis equis ita pediatum ex templo quoque traxerunt, ut restitui acies non potuerit. Occisus est eo prælio Proconsul ipse Bruti, qui Cæsarem interfecit parens . Carbonis exercitum Placentiæ se continentem Lucullus obsessa Vrbe compulit ad deditiōem . Sylla Pompei victoriis lætus, obuiam sibi procedentem Imperatorem salutauit, non sine maxima omnium admiratione, quod iuueni illud nomen fuisset impartitus, pro quo cum Scipionibus, & Marijs certauerat. Ex eo tamē infestus Insubribus, quod C. Norbani, & L. Scipionis diuersæ factionis Consulū prestitis militibus exercitum quoque auxerāt. Nam eo tempore non Insubres tantum, Sed Itali omnes Romanorum armis subditi, non oneribus pecuniarijs, neque vectigalibus admodum grauati, milites præ-

Brutus Pro
cos. occidi-
tur.

Sylla Insubri-
bibus infestus.

fertim, & arma conferre tenebantur; permanereque instituta illa in Augusti usque; Cæsaris tempus; Donec enim Italus miles armis sese exercuit, non montibus, non pelago Romanæ vires se continuere; Nulla regio tam inaccessa fuit, quæ, si victoriæ pretium haberet, Italam virtutem non sit experta. Primus diuus Augustus periculis obiectare Latinum timens, mercenarium externum militem habere cepit; Dein Hadrianus Imperator insuperabilibus montium iugis, tum fluminibus, fossisque vel natura, vel arte fabricatis, Romanum orbem ab hostium incurSIONIBUS defendere orsus, milite maiori parte alienigena belli usum ab Italis remouit;

Augustus
mercenari-
o milite
primum
sus.

Quo factum, ut indies vertente in deterius sese rerum mole barbaris oppressi imperare desierint, non sine

Latini nomi-

nis ma-

xi-

ma clade, & ignomina. Sed ad historię seriem reuertamur.

A N D R E Æ

A L C I A T I

L I B. I I.

EPITOME LIB. II.

Insubribus Ciuitas Romana data. Lambrani unde. Moguntia Lambranorum oppidum. Legiones in Insubribus à C. Cesare Gallie Cisalpinæ Procos. & à G. N. Pompeio conscriptæ. Seditio militum apud Placentiam per Cesarem repressa. M. Brutus iussu Cesaris Gallie Cisalpinæ præest. D. Brutus & Antonius post mortem Cesaris de eadem provincia decertant. L. Piso, & Asinius Pollio Insubria moderatores. C. Albutius Silo Rhetor, P. Virgilius Maro Poeta, & Augustus Imp. Mediolani degunt. Proconsules & Præsides quinam, et eorum auctori-

*auſtoritas. Mediolanēſis Reip. forma. De
 curionū ſollicitudo, & varia munera. Va
 leria & Nouellia familia Mediolani ma
 xime celebris. Tiberius Chriſti numini fa
 uit. Barnabas ſub Claudio cum Caio &
 Anatalone Mediolanum venit. Chriſti ho
 ſtia ibi primum ab eodem immolata. Miſ
 ſa vnde dicatur. Anateleon Barnabæ ſuc
 cedit. Nero Chriſtianos perſequitur. Na
 zarius & Celfus an ſub eodem Mediola
 ni paſſi; an etiam Prothaſius, & Oriba
 ſius incertum. L. Virginij Ruſi Medio
 lanenſis geſta. Anateleoni Caius ſubſti
 tuitur, eiufdem paſſio. Mediolanum, No
 uaria, Vercellæ, & Eporedia Vitellio ſe
 tradunt. Ottonis, & Vittellij varij in
 bello euentus. Theatrum Placentiæ com
 buſtum. Ottonis mors. Cremona à Ve
 ſpaſiani miliitibus direpta. Aedes ſacræ
 à Philippo & alijs Mediolanenſibus ſub
 Caſtriciano epiſcopo adificatæ. Traianus
 Mediolanum venit, ibidem pallatium æ
 dificat. Virginij Mediolanenſis obitus,
 eiufdem*

*eiusdem opus de Rhetorica à Quintil. val
de commendatū. Cacilij Plinij monumen-
tum Mediolani Bonæ artes ea tempestate
in hac eadem urbe florebant, Plinius se-
nior an Nouocomensis.*

Vba cta omni Italia Romani,
atq; trāsmarinarū quoq; Pro-
uinciarū accessione propaga-
tis finibus, cū non virtuti solū
suæ; Sed sociorum quoq; armis adiuti
id deberent, eos in Imperij societate vo-
cauerūt. Sic Italis ius Romanæ Ciuitatis
datum. Fraudati huiusmodi honore In-
subres ægre hoc laturi videbantur. Quā-
obré Sen. Conf. & ipsis, cū omni Trāspa-
dana Gallia idē nō multo post concessū
est, vt & illorum communis patria Roma
esse cæperit. Ciuitati donatos Strabo,
cæteri q; auctores pro manifestissimo ha-
bent. Asconius Pedianus Pompei Strabo-
nis lege id concessum tradit; Quòd vt
verum sit, non idem certe Transpadanis
omnibus iuris impartitos fuisse Romanos
arbitror, sed Iulij Cæsaris ætate, prius-
quàm Dictaturam inuaderet, tum demū
æquali iure in Ciuitate omnes adscitos.

Insubrea
Ciuitate
Rom. do-
nati.

Illud

Illud in comperto est, Quæstorem Cæsarem res nouas moliri conantem, Transpadanos, Lambriq; accolas, qui per idem tempus de petenda Ciuitate agitabant, suscitasse, vt eorum armis adiutus Romæ tumultum aliquem iniiceret. Lamber in

Lamber ab Eupoli Lacu emittitur.

Moguntia oppidum agri Mediolanensis.

Mediolanensi agro fluuius ab lacu, quem Plinius Eupolim appellat, oritur, non fanè magnam aquarum molem trahens, nisi pluuijs liquefcentibus niuibus, q; fréquentissime accidit, augeatur. Moguntiam insigne Mediolanensium oppidum alluit, cuius accolas à Tranquillo Lambranos appellatos existimauerim.

Hos in primis à Cæsare ad res nouas sollicitatos, vt credam, plurima suadent.

Coloniam hanc fuisse priùs forum populi nomine appellatam quidam existimât, quæ deinde cum plurimi Romani Ciues, qui Mogunciaci in Germania militabât, honesta missione in ea fortiti essent sedes, Moguntia dici cœpit. Ex antiquis marmorum inscriptionibus vtrumque peritissimorum iudicio comprobatur; quòd in præsentem quoque diem ara extet in maiori oppidi illius delubro, quæ vetustissimis litteris fuisse in eo loco forum populi attestatur; tum propè Lambrum

non

non minus artificii manu scriptum C. Sertorii Tertulliani monumentum extat, qui Ciuium Romanorum Mogunciaci curator fuerit. Cæterum Cæsaris consilium Cn. Pisonis morte, qui Hispanias simili exemplo concitaturus erat, destitutum est; non ideò tamen minùs Lambranis ius Ciuitatis indultum. Quamobrem & ipsi capescendi in Vrbe Roma magistratus facultatem habebant, atque vna cum cæteris Tribubus suffragiorum iure, qui placuissent, ad honores euehendi illis facultas data, vt nihil ab Romanis distaret; quòd omnes Itali tunc Romani, vt Strabo scriptum posteris reliquit, sunt dicti.

Fauerunt autem admodum Cæsari Insubres, contraque; ille ad Principatum euectus gratum se, & munera illis præstitit.

Insubres
C. Cæsari
fauent.

Proconsul ipsæ Galliæ Cisalpinæ præfectus, Transalpina quoque simul addita, legionibus nouis in Insubribus descriptis, cum

Cæsar Gal
liæ Cisalp.
Procos.

alio exercitu in Britanniam vsque signa protulit. Gesta præclarissimi Imperatoris, omnibus nota, alicuius præconio non egent. Conscripsit hic ex Insubribus,

Legiones
in Insubri
bus, à Cæ-
sare & Pō-
peio con-
scriptæ.

cæterisque Transpadanis cohortes quinque, & vnã legionem, quorum strenua, & fideli opera semper vsus, cum in præ-

lio occubuissent, maximū dolorē barba, capilloq; submissis fuit testatus; Et quamuis semper ad cutē vsq; tonderi solitus, non prius nutrire pilum destitit, quā eorū indignam necem vindicasset. Horum militum legati fuere Q. Titurius Sabinus, & L. Aurunculeius Cotta, quos cū in hybernis inter Eburones cōstituisset Cēsar, Ambiorigis consilio proditis Præfectis in itinere depræhēsos Belgæ interfecerūt. Nam cum adhibita hosti fide Q. Titurius ab hybernis discederet, dispositis opportuno loco insidijs, aggressus eos Ambiorix ingenti clade affecit. Ibi cum à prima luce ad octauam horam pugnasent, nihil, quod ipsis indignum esset perpetrantes, multaq; hostibus vulnera intulissent, cecidere eum ducibus; qui superfuerant, in castra præcipiti fuga delati, desperatis rebus ad vnum omnes se confoederunt. Quapropter sequenti anno nouas rursus ex Cisalpina Gallia copias, quas Cōsulis Sacramento ad Signa Cn. Pompeius rogauerat, trans Alpes duxit, vt amissum proxima clade detrimentum resarciret; eas postea initiō ciuili belli præstitis singulis militib. donatiui nomine ducentis quinquaginta drachmis, Pō

peio Cæsar restituit. Collocauerat eo tempore in hybernis Placentiæ magnam exercitus partem. Hi milites facta seditione, quòd se diutius bello distineri dicerent, à Prætoribus, Seuirisq; Imperatorem postulabāt; identidem acclamātes quinque minis, quas, cum Brundusij esset viritim distributurum Cæsar promiserat, se defraudari. Huius rei nuncio commotus Cæsar, cum Massiliæ esset, intermisso nec die, neque noctu itinere, ad eos peruenit; quos pro suggestu allocutus, Quid hoc, inquit, esse dicam, Cōmiliones, vt, cū maxima vestra opera opus est, tūm potissimū mihi insurgatis, & quæ Imperatoris munia sunt, ea vos ipsi vobis vsurpetis? Bellū indies proferri ægrefertis, meque eius noxiæ, quam nobis fugientes hostes efficiunt, reum ducitis. An æquo auaritiā vestram animo ferā? qui, cum me duce locupletissimi in Gallia sitis facti, adhuc vestrarum pollicitationum rationem exigitis. Vos animos cunctanti ad ciuile bellum mihi sponte simul conuenientes qui fecistis, nunc in medio deseritis rerum cursu, & tanquàm elatum tollitis. Hæc ne disciplina militaris vestra est? vt legatis, &

Seditio militum Cæsaris apud Placentiā.

Prætoribus aduersumini? Ut quorum mā-
 datis non parere maiores nostri capitale
 duxerunt, ab his contra fas Imperatorem
 postuletis. Testis meæ clementiæ, & li-
 beralitatis sit rerum à me superiorib. præ-
 lijs gestarum memoria. Petreij legem
 deinceps imitabor. Quamobrem nouam
 legionem, quæ seditionis causam in pri-
 mis præstitit, eam decimaturus, ad suppli-
 cium depono. Hæc cum dixisset Cæsar,
 gemitus, queritatusque ubi vniuersa le-
 gione facti. Prætores autem ad eius ge-
 nua procidentes suppliciter veniam pete-
 re, periculo milites eximere precibus co-
 nabantur. Cæsar Tribunorum verbis
 victus, repressa paulatim ira, omnium cri-
 men paucorum supplicio vultus ex cen-
 tum, & viginti seditionis auctoribus duo
 decim tantum percussit; quos inter cum
 vnus delicti insons delatus esset, Tribu-
 num, qui cum nominauerat, pari affecit
 pœna. Quibus confectis rebus, de inimi-
 cis sumpturus pœnas, ad inceptum ciui-
 le bellum properauit. Nec enim modi-
 cis iniurijs, dum in Gallia esset, affectus
 fuerat; Quarum illa ad præsentem histo-
 riam attinet, quòd Marcellus Consul in
 Nouocomensi Decurione pessimo exem-
 plo

Cæsar sedi-
 tionem cõ-
 primit pau-
 cis suppli-
 cio affec-
 titis.

Marcellus
 Comẽsem
 Decurionẽ
 in contu-
 meliam.
 Cæsaris fla-
 gris cadi-
 iussit.

plo fecit; Nam Ciuitatis Romanæ iura,
 quæ deductis Colonijs Cæsar Nouoco-
 mensibus concesserat, cum in eius contē-
 ptum eripere Marcell⁹ vellet, hac de cau-
 sa existentem flagris publicè iussit cædi,
 illa illi insignia adiecisse præfatus, vt Ci-
 uem Romanum se non esse cognosceret;
 tùm discedenti imperatum, vt vibices
 Cæsari ostenderet, quo factò magis
 irritaretur. Iustis igitur de causis cum
 Cæsar bellum contra Marcellum, Scipio-
 nem, Pompeium, eiusque factionis cœte-
 ros mouisset, deuietisque hostibus orbem
 terrarum in suam ditionem rede-gisset,
 Insubriæ quoque rationem habuit. Da-
 tus in ea Proconsul M. Brutus, cuius pa-
 ter, cum eandem administrationem tene-
 ret, à Cn. Pompeio occisum supra dixi-
 mus. Fuit hic vir integerrimus, ac phi-
 losophiæ studijs deditus, atque ea iustitia,
 moderationeque petentibus iura reddi-
 dit, vt Statuam in foro publico Mediola-
 ni sit meritus. Cæterum conspiratione
 facta cum Cassio, patriæ amore ductus,
 cum Cæsarem interfecisset, in eius locū
 Decius Brutus & ipse, Coniuratorū vn⁹
 Senatuscons. successit. Tulit hoc ægre
 M. Antonius, cum quod inique ferebat

M. Brutus
 Galliz Ci-
 salpinæ à
 Cæsare
 præfici-
 tut.

percussoribus Cæsaris Urbium, prouinciarumq; administrationes decerni; tū ēt quod in potentissima Italiae parte infestū tiramnis hominem suis ceptis repugnatum augurabatur; Quamobrē eū omnino è Cisalpina Gallia deturbare festinabat, nihilq; intentatū omittebat, vt hominem eijceret, & eam sibi prouinciam vindicaret. Instituit itaque, cum Consul tunc esset, eam à Senatu petere. Sed Patres id, quod erat, rati morem illi gerere negauerunt. Existimabant enim Cisalpinam Galliam, vt Cicero aiebat, Italiae arcē contrā Senatū parari, eiusq; Prouineię viribus auctum Antoniū, & oppressis libertatis amatoribus tyrannidem inuasurum. His ergo insidijs obuiam ituri, Decimum Brutum admonent, vt Antonij verbis nullam fidē præstet, nec prouincia aliquo modo, nisi ex Senat' sēntentia, decedat. Antonius, vbi Patres Conscriptos sibi repugnātes vidit, ex vere lege Plebiscito eā cōsequi aggress', corruptis pecunia per ambitum Tribub. populi suffragia obtinuit. Quamobrem depositato ex Macedonia trium legionum exercitu, alijs quoq; militib. ascitis aduersus Decimum vim parat.

Deci' Brutus & Antonius de Gallia Cisalp. decernant.

Con-

Contra ille prouinciam opportunam militaribusq; viris refertam nactus, & Senatorum verbis pecuniã, nouasq; copias priuatim pollicentib. persuasus, resistere hosti parat. Verũ Senatores Antonij aduentu territi cũ promissa nõ exsoluerēt, iam armis impar Decimus Mutinam. obsidioni ferendæ se præparabat. Antonius statuto, quo ille discederet, die, & in Macedoniam tenderet, aduersus populi legem Brutum facientem obsidere cæpit. Interim dum extrema quæque obsessi patiuntur, Senatorum, sed Ciceronis præsertim factione absens oppugnatus Antonius, hostis Populi Romani iudicatus est; Et contra eum missi Hirtius, & Panfa, Octauiusq; Cæsar, qui duobus prælijs hostem victũ ab obsidione discedere coegerunt; fugientem, & in Gallias properantem persecutus est Decimus, & in Statiliensibus castra habuit. Cumq; Pollentiam, quæ in itinere erat, occupare Antonius vellet, per exploratores factus huius consilij certior Decimus, præmissis quinque cohortibus in sua fide eam continuit. Sed paulo post pro dito Senatu Octauius Antonio concors factus Remp. euertit. Decimus

Antonius
hostis P.
R. iudica-
tus fuga-
tur.

Brutus & amici fide, & sua vitæ cupiditate memorabilem mortem fecit, à Furio, vt Valerius maximus scribit, interfectus. Non mansit diù ea Octauij cum M. Antonio pax; sed, vt inter regni æmulos solet, apud Actium promontorium armis certatum. Victor eo prælio Augustus, ad summam rerum Imperator euectus est.

L. Piso In
subres mo
deratur.

Insubres hoc tempore moderatus traditur L. Piso Caij Gentilis, quem à diuo Iulio repetundarum iudicio oppugnatum, propter cuiusdam Trâspadani suppliciû iniustum Salustius auctor est. Residens hic Mediolani (quod in Metropoli habitare Proconsulem Constitutiones iubêt) iurisdictionis munera exercebat. Fuit tum in precio eloquentia insignis Rhetor

C. Albutius Silo
Rhetor No
uariensis
Mediolani

C. Albutius Silo Nouariensis. Hic apud Proconsulem cuiusdam, qui homicidij reus agebatur, cum patrocinium suscepisset, clientemque suum, vt criminis suspicionem remoueret, nimijs laudibus, quæ fidem non caperent, extolleret, perseuerare à Licitoribus prohibitus ita excaudit, vt deplorato Italiae statu, quasi in prouinciæ formam redigeretur, M. Brutum, cuius statua in conspectu erat, tanquam legum, & libertatis auctorem, atq;

Bruti Sta-
tua Medio-
lani.

vindicem inuocauerit . Qua audacia irritato Proconsule parum abfuit, quin pēnas daret . Timore igitur compulsus Silo renunciauit foro, & iam senior ob vomicæ vitium Nouariam reuersus, conuocata plebe,causisq; , propter quas inedia mori destinasset, concionantis more redditis, abstinuit cibo . Sub Augusto quoque Transpadanæ Gallia præfuisse Asinium Pollionem ex auctoribus nequam incompertum est, etsi dubitatione illud non careat, Asinius Pisoni, an ex cōtrario Piso successor Asinio fuerit destinatus . Hunc in primis amicitia sibi coniunctissimum Virgilius Maro habuit, siue ea necessitudine ex Augusti commendatione orta , siue (quod magis credere libet) dum Pollio in Insubribus Proconsulari imperio iura reddidit, prius cæpta . Nam Mediolani poetam Virgilium studijs dedisse operam veteres quoque Græmatici tradunt . Cum per idem tempus bellum Dalmaticum exortum esset, contra hostes iturus Octavius cum exercitu prius Mediolanum venit, eamque consuetudinem semper est secutus , vt imminētibus cum Germanis aliquibus bellis, etsi per legatos ea administraret, hanc tamē

Asinius
Pollio Cal
liæ Cisal
pinæ mo-
derator.

Virgilius
Mediolan
studit .

Augustus
Mediola-
num diuer
tit .

ad Ciuitatem à Roma vsque progredere
 tur. Ei defun&to, & mox inter diuos re-
 lato successit in Imperio Tiberius Cæ-
 far; Cuius tempore apud Insuæres quis
 Procousul fuerit iccirco non constare
 arbitror, quia neminem in Gallia Cisal-
 pina hoc officio ab Augusto citra functum
 pariter existimo Cæpere tum eius populi
 solis municipalibus Magistratibus re-
 gi; Ostendit hoc Appianus Sophista, qui
 Augustum Cisalpinæ omni Galliæ liber-
 tatis iura tribuisse testatur. Cæterum
 quinam sint Procōsules, & quomodo muni-
 cipij iurisdictiones exercerentur, declara-
 re non à præsentis instituto abhorret, tū
 quòd huiusmodi digressio utilitate non
 carebit; tum etiam quòd qualis ea tēpesta-
 te Ciuitatis nostræ status foret, quod hi-
 storix huius proprium est, inde facillimū
 cognitu fuerit. Cum armis Romani ali-
 quas gentes subegerant, siue prius re-
 gnum, siue Reip. alicui subditæ na-
 tiones essent, eorum regione in prouin-
 ciæ formam redacta, quandoque Præsi-
 des, qui & Legati Cæsaris dicuntur, quan-
 doque Proconsules ad eas regendas mit-
 tebant. Proconsul & auctoritate, &
 dignitatis gradu Præsidibus nobilior.

Augustus
 Galliam
 Cisalp. li-
 beram sa-
 cit.

Process.
 quinam dī
 cerentur.

Procos. præ
 fidi digni-
 tate & au-
 thoritate
 præstat.

Prin-

Principio cum adhuc Respublica Romanis salua eſſet, qui priore anno Conſul fuerat, prorogato imperio prouincias ſortiebatur, iſque iuſtus Proconſul erat. Honorem primum geſſiſſe P. Philo creditur. Occupata per Cæſares ditio-
ne, etiam qui Conſulatu nō fuiſſet fun-
ctus, Proconſulatum gerebat; Cæpitque
ea adminiſtratio non ab hominibus, ſed
à prouincijs adipiſci nomen. Sic quicū-
que in Procōſularem prouinciã Imperij
exercitum ſuſcipiebat, Proconſul, etſi
nunquam Conſularis, dicebatur. Poſt
Imperatorem ſumma illorum in ea, quã
gerebant, prouincia, erat poteſtas; Ani-
maduertenti in facinoroſos homines
poteſtatem habebant; Ius gladij, niſi
ex certa cauſa, alteri demandare illis ne-
fas; In cognitionibus à Legatis, quos
primum optauerant, adiuuabantur;
His pecuniariæ cauſæ plerumque Procō-
ſulis loco delegatæ, tres, vt plurimum, eli-
gebantur. Paulo inſigniore virum,
qui Decurio fuiſſet, in conſulto Principe,
etiam Proconſuli, publico iudicio con-
demnare legibus vetitum. Apparitores
ordinaria formula CCCC. in Comita-
tu habebãt. Si maior numer⁹ neceſſarius

illi fuisset, extra ordinem augebatur. A Proconsulis sententia in leuioribus causis nulla prouocatio; Grauiores ex appellatione Præfectus Prætorio iudicabat. Inferiores in eo quoque Præsides, quòd illis legatos habere neuiquam concessum; familia etiam minus frequente, etsi in cæteris non admodum dissimiles. Si in horum imperio aliquæ extitissent Coloniae, Magistratus illis dabant, qui Defensores Ciuitatum postea dicti sunt. Eorum in illis causis cognoscendis præcipua opera, quæ intra tercentorum aureorum quantitatem constitissent. Si quæ excedebant, Proconsulis, Præsidisue notio erat. Admittebantur & Coloniae suffragijs in Vrbe Roma; etsi clariora municipum iura, qui non alieno iure obnoxij vnâ cum reliquis Romanorum Tribubus ad honores candidatos designabant, à muneribus capescendis sumpto nomine. Queis Principis beneficio agnoscere libertatem concessum erat, hi suos Magistratus habebant; Augustales, quos & Duumuiros puto, tum Quartumuiros, Sextumque viros in albo cæteros præcedunt Augustales, quòd ius gladij ipsi haberent; Nam & fascibus (quæ summi

Municipia
colonijs di
gniora.

Curie Mu
nicipalis
offitia.

Augusta-
les.

Im-

Imperij insignia sunt) vti eos posse, Imperatorij Constitutionibus cautum est. Et sicut nemo in Decurionum ordinem inconsultis illis admitti poterat, ita nec Augustales nisi ab ipsis Decurionibus creabantur, conditione utrisque pari. <sup>Sextumui-
rii.</sup> Sextumui-
rii iurisdictionis, mixtisque Imperij lites absoluebant, primisque de his pronuntiabant. Eorum acta ex provocacione Quartumuiris rescindere ius erat; Vnde <sup>Quartum-
uirii.</sup> Quartumuirii appellationum dicti. Ex his Magistratibus Decem electi vectigales fundos procurabant, & in annos certam summam præstare Reip. tenebantur. Si fertili messis, viniq; proventu plus exigebant, sui id erat peculij: Si minus collegissent, ipsis etiam, non publico, decrefcebat. Græca voce Modestinus hos Decaprotos appellat. Cicero in Orat. ^{Decaproti} pro Roscio, & quandoque Iulius Maternus, latina vti malunt, Decemprimosque <sup>Decemprimi.
Sitosomæ</sup> nuncupant. Erant & Sitosomæ, quos annonæ curatores dicere possumus; frumeto, hordeo, oleo, falgamisque, ne deessent, & vinum iusto pretio darentur, hi præerant. ^{Aediles.} Celebris, & Aedilium dignitas; Iniusta pondera diluere, iniquas mensuras frangere, artificum dolis obuiam
ire,

ire, mulctam contumacibus indicere, illis ex officij iure permiffum. Honore hoc functum in municipio Arpinati filium suum Cicero attestatur. Penes hos, si deliquissent, Sellularios, huiusmodique vulgi fecem flagris cedendi facultas residebat. Nec mediocris honestissimo ordi-

Sacerdotes.

Pontifices.

Pater patrius.

Ærarium
Mediolani
Herculi
creditum.

Syndici
seu defensores.

ni erat Sacrorum cura. Sacerdotij namque munus inter municipalia onera numerabatur. Præfectus horum Pontifex Max. qua dignitate Caluissius Ianuarius in antiquorum memorijs apud Insubres celebratur. Huic veneratione proximus Pater patratus, cuius auctoritas in foederibus præsertim necessaria. Gessit hunc honorem C. Attilius Pisonianus, magnificentia, liberalitateque in primis erga patriam insignis. Spelæum hic vi ignis absumptum comparata area à Republica Mediolanensi pecunia sua in pristinum nitorem restituit: ærarium quoque, ut Romani Saturno, ita Mediolanenses Herculi crediderunt. In vetustis marmorum inscriptionibus complures huius muneris participes nominantur. Sunt & Defensores, quos Græci Syndicos vocant, Hi, si qua de publico lis oriretur, patriæ causam à Decurionibus iussi tuebantur.

bantur. Aliorum alia munera. Custodien-
 dorum aquæ ductuū cura; Equi Circen-
 ses; Spectacula; Viarū munitiones; aræ
 frumentariæ; Thermarum calefactiones;
 Annonæ diuisio; Tributorum exactio;
 militum hospitia; cursus publicus; Cen-
 suales libri, & id genus similia ad De-
 curionum sollicitudinem omnia perti-
 nebant; Legationesq; ad Urbem Romam
 summi honoris erant, præsertim his, qui
 gratuito hoc munere functi essent. Qua
 largitione memorabilis est C. Valerius
 Petronianus, non minus doctrinarū orbe
 clarus, quòd nondum 33. annū attingēs,
 Medicinæ, Philosophiæ, Iurisq; pru-
 dentiaē studijs inclitus esset, quàm quòd
 quinquies gratuitam legationem suscepe-
 rat; quibus rebus insignis Eudromus ap-
 pellatione Græca cognominatus, quòd
 multas artes breui tempore percurrisset.
 Excusabantur à Decurionat^o onere, qui
 lxx. annis maiores essent. Explodi ve-
 rò illos æquum censebant, qui centum
 sextertia in bonis non haberent. Si ad-
 missi, cum idonei essent, facultatibus dila-
 berentur, illis decerni alimenta ad om-
 nē ordinē spectabat. Quamobrem sæper
 id obseruatū, vt nō nisi potiores in mune-

Decurio-
 num solli-
 citudo.

C. Valerius
 Petronian^o
 Decurio
 Mediola-
 nen. me-
 morabilis.

ris consortiūm vocarentur . Hæc erat eo tēpore regiminis forma, vt nullos ab Vrbe Roma magistratus susciperent , ipsi, quos iudicarent dignos, eligerent: honoris Romanorum participes; onerum vero exsortes, nisi quod meritam reuerentiam Imperatoribus debebant, & ex prouocatione eorum Magistratus adire tenebantur . Et hæc quidem publica administratio nobilibus solis exercita . Plebs ipsa in tres diuisa partes, Fabrum , Centonariorum, Dendrophorumque Collegia induxerat ; Hi ex Decurionibus aliquem deligebant in patronum, statuisque & elo-gijs æternare memoriam eius satagebāt.

Collegia
Fabrum.

Centona-
riorum .
Dendropho-
rorum .

Centonarij à Centonibus, tenuissimisq; velis dicti . Dendrophorum obscurior est significatio . Vox ipsa ab arboribus videtur tracta, vt sacris initiatos fortasse signent, quod Dijs Sacræ sint (vt Plinius scribit) arbores; quæ insignia Sacerdotibus non conuenire nemo dixerit . Sed hæc hæctenus . Floruit Tyberij tempore egregij operis , nobilissimæque historiæ auctor M. Valerius Max. Principis amicitiam tituli ambitu professus . Romanum eum quidam vulgatiōibus commē-tarijs testantur : Ex antiquis nemo est,

M. Valerij
Maximus
Medio a-
nensis.

qui

qui eius vitæ, nedum patriæ mentionem faciat. Mediolanensem fuisse in tanta auctorum inopia, ut credam, eius tumulus candidissimo marmore effossus ante Simpliciani ædem me adducit. Monumentum pro indice est, cum vxore Apronia M. Valerium Max. Sacerdotem, Astronomum, cæterorumque studiorum peritum electo conditorio vnà iacere; quo heredes ne inferantur, nominatim præcipit. Absurdum itaque est eum, qui & vxoré, & hæredes, & tumulum Mediolani habeat, alibi, quàm Mediolani genitum credere; Cum nihil tamen errent, qui Romanum vel incolatu, vel communi omnibus Italis iure, appellant. Nam & Plinius Romanum se dicit, qui tamen proculdubio vel Veronensis, vel certe ex No-uocomo Insuber fuit. Valeriorum plañe gentem, ex qua originem Valerius Max. traxit, celebrem extitisse inscriptiones sunt argumento; In quibus hæc omnium frequentissima semper occurrit. Clarius fortasse testimonium Valerij Leonis, quem Cæsaris Iulij hospitem Plutarchus est auctor, dum per erroré pro oleo sibi vnguentum appositum, ne rusticitatis, aut negligentia eum argueré videretur,

Valeria fa-
milia Me-
diolani ce-
lebris.

Valerius
Leo Cæsaris
amicus
Mediola-
nen.

tur,

Nonellius
Torquatus
Procos. Me
diolanen.

tur, Cæsarē largius appetisse tradit. Litterarū, virtutisq; artib. celeberrim⁹ ille Nonellius Torquat⁹ honorib. Tyberij fauore ad Proconsulatum vsq; gestis, & ipse sat clarus; alioquin mortalium omnium bibacissimus; Tribus congijs vini vno impetu epotis, spectante miraculi gratia Imperatore; damnandus certè, & ignominie futurus patriæ, nisi eadem terra & boni, & mali veneni esset parens. Sub hoc Principe regni eius xviii. anno insigniter Martio mense sol defecit; Christi humani generis Redemptoris, Conservatorisq; mortem indignissimam aspiciere veritus. Ab eo verum Dei cultum nuncij illius edocti orbem terrarum ad rectam fidem reducere cæperunt. Qui hoc nomine profitebantur, primò fratres appellati, demum ab omnium auctore Deo Christiani sunt dicti. Adiuuit inualefcentem religionem Tyberio, ad quē cum renunciatum esset, ex Syria, Palestinaque nouum Christi numen cælitibus accessisse, cum suffragij sui prærogatiua ad Senatum retulit, Censerent ne Patres accipiendum eius cultum. Senatus, quia ipse non probauerat, respuit, comminatus pœnam reli-

Tyberius
Christi nu
mini fa-
uct.

religioni nouæ sese aggregantibus .

Cæsar permansit in sententia , & se vindictam de eis sumpturum est pollicitus , qui quoquomodo Christianum accusarent , deferrentque . Sic impunè , ita volente Deo , per Vrbes Diuinum nomen promulgatum ; Mortuoque Tyberio , Claudij Imperatoris anno VI.

Mediolanum Barnabas venit . Cypro Insula hic oriundus ; Hierosolymanum cum diu habitasset , Christum viuentem præceptorem suum secutus , Ioseph Leuites dicebatur . Aderant illi , quos cælesti scientia instruebat , collegæ duo , Anatelon Græcus , & Caius Romæ natus . His adiutus palam Christi nomen gentibus prædicare cæpit ; Tum ex plebe primum quidam eius dictis fidem adhibere ; quidam re noua attoniti vera non dicere arbitrabantur .

Delata res primum ad gentilis sacri Pontificem Iulianum . Hic disputatione Bernabam aggressus , miraculorum præsertim vi superatus , cessit .

Liberæ ex eo Barnabæ conciones , multique in sententiam suam tractis , non mediocria fundamenta religionis iecit . His discessurus Anatelonem præfecit .

Barnabas
Cypr⁹ Me
diolanū ve
nit.

Anatelon .
Caius .

Iulianus
Pontifex à
Barnaba
superatus .

Anatelo à
Barnaba
Mediol.
Ecclesiæ
præficitur .

Mandatum illud in primis, vt veluti oues pastor, sic christianos homines diligenti sollicitudine curaret; vera fidei præcepta illis repræsentaret, quibus ipse à præceptore suo institutus fuerat, eadem alijs documenta traderet. Quibus priusquam itineri se accingeret, dictis, hostiæ quoq, sacrificium, quod passim Missam vocant, celebrauit. Fons est limpidissimis aquis extra Urbis Portam, qua Ticinum recta itur prope Eustorgij fanum. Hic maiorum nostrorum constans est opinio, primum Christo hostiam immolasse Bernabam: quod sacri genus deinde missæ appellationem tenuit. De vocis origine alij aliter sentiunt. Nobis non absimile videtur ab antiquioribus sumptum esse nomen; Nam in vana illa Deorum superstitione, peracta re diuina, retrò ad populum conuersus Sacerdos, duo hæc verba in clamabat; Populis missio; quibus se potestatem abeundi volentibus concedere demonstrabat. Apuleius huiusce rei mentionem facit. Eundem Sacerdotes nostros ritum seruasse, imitatorque crediderim, cum libato sub sacri finem libo, versus Sacerdos; Ite, inquit, missa est. Ab hac consuetudine dedu-

Missæ sacrificium
Mediolani
vbi primū
celebratū.

Missæ vocē
dicta.

ctum

tum missæ nomen. Argumento est etiam
 Cypriani auctoritas, qui missa, missione-
 que indifferenter videtur vti. Igitur ver-
 bis Antistes Anatelon Barnabæ vestigijs
 innitens, & ipse Christi sectæ non medio-
 cri augmento fuit. Ethnicos tamé, quòd
 ab eis diuersa profiteretur, veritus, extra
 Ciuitatis moenia habitabat; vixitque vs-
 que ad octauum Neronis annum. Octa-
 uo Kal. Octobris statis cæremonijs inter
 cælestes relatus, quòd eo die occidisset.
 Corpus eius clam sepulchro conditum,
 ne infaniente tunc potissimum in Chri-
 stianos Nerone, nec mortuo quidem par-
 ceretur. Primus hic acerbissimo edicto
 veros Dei cultores persecutus exigebat
 de contemptoribus graues pœnas; pereû-
 tibus additæ sunt contumeliæ, vt ferarû
 pellibus contacti, canibus esca, dilaniarê-
 tur; pars cruce, alij flamma interirent;
 Sic exquisitissimis torturis hos quidem
 punire, exemplo cæteros deterrere cona-
 batur. In Transpadanam Galliam Ano-
 linum quendam Præfectum miserat, qui
 Christiani nominis quæsitore foret. Eo
 tempore Nazarium, & Celsum, tum Pro-
 thasium, Oribasiumque summo supplicio
 affectos Sacri Scriptores, quotquot in

Nero Chri-
 stianos per-
 sequitur.

An Naza-
 rius & Cel-
 sus Protha-
 sius & Ori-
 basius sub
 Nerone
 passi.

præsentem diem mihi videre contigit, auctores sunt. Quod proculdubio à veritate longissime abest. Arguit hoc libellus, quem se ante Prothasij caput inuenisse D. Ambrosius testatur. Occisos ab Astasio Comite, dum aduersus Marcomanos arma compararet, Prothasium, Oribasiumque is indicat. At Marcomani Germaniæ populi, vt Cornelius Tacitus scribit, ad suam vsque memoriam Romanis amici fuere, quorum armis raro barbari, sæpius pecunia iuuabantur, eamque inde ipsi gratiam referebant, vt vim, & potentiam ex auctoritate Romana tribuerent. Primus Rom. Imperator cum filio Commodo, M. Antoninus Pius excitatis in societatem alijs barbaris præferoces armis compescuit; vt eo tempore perijsse celeberrimos religionis nostræ assertores coniectare liceat; deceptis iccirco recentioribus, quòd Commodus Neronis moribus non impar, eo quoque titulo suas statuas inscripsit. Nam qua percussi sint tempestate, neque apud veteres constasse Nolæ Antistes Paulinus ostendit, qui in Ambrosij vita, quo ceciderit tempore Nazarius se nescire testatus est. Eum au-

tem

tem Prothasij ætate vixisse nemo est, qui dubitare iure possit. Accedit his, quòd Astasius Comes sub Nerone esse non potuit, eo dignitatis nomine tum incognito. Sed quamvis horum morte reus non fuerit Nero, alios tamen trucidare iussisse omnino certum est; creuissentque in infinitum eius scelera, nè iusta morte defunctus Sergio Galbæ imperio locum fecisset.

Præfagiuerant id Aruspices, nunciatum Romæ, quòd repertum in Placentinis prodigium. Is erat vitulus, cui in crure caput adstabat, propè viam ortus. Interpretatio hæc rerum humanarum aliud parari caput, debile, quod in crure natum, famigerabile, quod iuxta viam inuentum esset. Contrà Neronem mouit primus arma Galliæ Præfectus Iulius Vindex, communicaueratque cum Galba consilium, quò eum audentiorem faceret, pollicitus se centum virorum millia posse aduersus Neronis Imperium comparare.

Præerat Germanicis Legionibus L. Virginius Rufus, qui audito Vindicis motu contra eum statim profectus est, confertaque cum hostibus manu, occisis viginti

Portetum
de morte
Neronis.

Iulius Vin
dex deficit
à Nerone.

Virginius
Rufus Vin
dicem su-
perat.

Legiones
Virginium
Imperato-
rem salu-
tant.

Gallorum millibus, cum Vindex despera-
tis rebus sibi ipsi mortem consciuisset, vi-
ctor maximo Galbæ terrori fuit; Nam
Legionarij milites, cæteri que Germani
victoria Ducis elati eum Imperatorem
salutauerunt; Qua fama adductus Gal-
ba, vt se quoque in regni communionem
admitteret, litteris rogare nō desistebat.

Virginus
Imperium
recusat.

Cæterum Virginus non solum sibi, quā-
uis vi adhibita oblatum imperium constā-
ter renuebat, sed & non passurum se aliū
regnare pollicebatur, quā qui à Sena-
tu, Populoque Rom. electus foret. In-
signis moderationis exemplum, quod a-
lij summis periculis affectant, ipse fortis-
simis exercitibus septus maximo pericu-
lo maluit refutare. E lecto igitur à Se-
natu Galba, conuocatis militibus ægre
persuasit, vt S.P.Q. Rom. iudicio acqvie-
scerent, quibusdam Tribunis ita repugnā-
tibus vt eduētis à vagina gladijs, præsen-
taneam necem illi minitarentur, ni con-
festim imperium ipse susciperet. Profe-
ctus itaque obuiam Galbæ, neque admo-
dum comiter acceptus, neque in honore
repulsus est; Amabat viri virtutes, prisci
moris obseruator Galba. Contra T. Iu-
nius Virginij æmulus, & nouo Imperato-
ri ami-

ri amicorum summ⁹ nequaquam pro me-
 ritis eum condignè accipi sinebat. Iussus
 itaque exercitum dimittere, vt tanquam
 Principis necessarius in illius Comitatu
 remaneret. Tulere id iniquo animo Ger-
 manicæ Legiones, & Virginium non re-
 mitti, sed potius reum esse, tanquam suū
 crimen, agnoscebant; fuitque hæc potif-
 simum causa, vt Galbæ dein rebelles Vi-
 tellium Imperatorem facerent. At om-
 nino cum humano genere procul dubio
 melius actum fuisset, si non tantum iusti-
 tenax Virginus oblatum Romani orbis
 regimen accepisset; Nam neque Otho-
 nis, Vitellijque libidines, neque Domi-
 tiani scelestissima facinora tam acriter
 mortales afflixissent; Optauit potius Im-
 perio dignus censerī, quam Imperator
 esse; maiori certè gloria, quam commo-
 do, nec minori patriæ honestamento,
 quā, si quot magnitudine animi spreuit,
 accepisset. Fuisse Mediolanensem ex C.
 Cæcilij epistola tradunt doctiores, indi-
 cioque est antiquis marmoribus celebris
 in hac Vrbe familia. Clarus municipali
 honore in primis Sextumuir L. Virginus
 Attilianus; tūm Virginus Messor, & Vir-
 ginus Quintianus, conspicuo in Nazarij

Germani-
 cæ Legio-
 nes Vitel-
 lium Im-
 peratorem
 faciunt.

Virginus
 Rufus Me-
 diolanen-
 sis.

æde tumulo æterni omnes . Inter foeminas Virginia Artemia in Dionysij seruat adhuc nomen; Vulgoq; notior Aurelia Virginia in Celsi area, nup̄ ei⁹ inuēto corpore ēt post tot annos integro; quod tamen ob aeris vim demū est resolutum, purpurea veste solo tactu defluente; Ut tot argumentis nemini dubium esse debeat Virginij Rufi patriam Mediolanum . Equestri familia esse ortum Corn. Tacitus auctor est, patre eius nullis Romæ honoribus non gestis inclito . Floruit ea tempestate, quantum ex veteri quodam epigrammate Suspicio, Petronius Iocundus Sextumuir, libertæ suæ Petroniæ munificentia memorabilis . Legauit hæc Bardomagi vici possessoribus in hermam tuendam, & rosa quotannis ornandam sextertia quadringenta; Antiquæ religioni dedita mulier, si Nermam pro Mercurio accipiamus .

Præfuit tunc Anatelonis successor Caius, qui pro more Christiano cum plures puro, qui ad Eustorgij labitur, fonte lotos saniora consilia sequi docuisset, veritus Neronis edictum, sæuasque Anolini eius Præfecti executiones, ab Vrbe profugerat . Secuta Principis nèce,

reuer-

Caius Anatelonis successor occiditur.

reuerfus indies meliora conabatur, donec ab Decurionum ordine iuffus flagellis cædi per ædituos, tanquàm impietatis in Deos reus, maçtatus est. Excitauerat ad ambitiofum decretum Magiftratus, quòd in fuam fententiam quofdam etiam Decuriones Caius traxiffet. Periffè pridie Cal. Ianuarij Ambrofius auctor est, quotannisque eo die Infubres eius memoriam celebrant. Paulo Simpliciores, qui tum vanæ Deorum fuperftitioni adhærebant, hominis mortem ægrè quoque tulerunt; Nam cum fuis precibus euidenti miraculo morbofos quofdam à mala valetudine liberaffet, Apollinis Delphici vatem exiftimabant; Quapropter Aedituos, tanquàm fceleftos, odio profequebantur. Prophanis facris per hæc tempora præfidebat Q. Ingernuus Maximianus, non Pontifex tantum, fed etiam publicus fcriba, atque curator ærarij, pluribus officijs iccirco decoratus, quoniàm hæc præfertim vni foli concedere æquum exiftimabant, quòd in facro ærarium effet, pecuniæque plebis fequefter Sacerdos effe ex lege iuebatur; quod onus commodiffimè pu-

blico scribæ iniungi potest. Honorabiliores omnino tunc Pontifices, Deorumque flamines Christiano erant, quod in vniuersum tota Ciuitas post cætum quoque ex eo annos gentilium sacris utebatur; rarissimi veris de diuino cultu narrationibus aures adhibebant; quin si à prisca Deorum religione aliqui discessissent, tanquàm vecordia capti à cæteris commercio vitabantur. His honores, Magistratus, publicaqué; commoda decerni lege prohibitum erat, persuasumque habebant, non vnum Deum, sed vana quæpiam, absurdaque simulacra à Christi aedclis coli. Permanfit ea famæ Labe ad M. Antonij Philosophi Imperatoris vsque tempus; qui rescripto commendata religione, aduersas Christiano nomini sanctiones antiquauit, abrogauitque. Igitur ad Imperium prouectus Galba, Germanicarum Legionum defectione territus, L. Pisonem, quod senectutem suam de ridiculo esse conspiceret, in filium, D. Augusti exemplo, adoptauit. Vterque demum ab Othone circumuenti eius factione militum gladijs Romæ confossi sunt; Cædisque auctor M. Silius Otho Imperator nuncupatus est.

Permansere tamen in sententia Germani, & Fabio Valente, atque A. Cæcinna Legatis impellentibus in Vitellij nomen Sacramento adacti sunt. Valens primus in Galbam animos militum, cum Virginium Imperatorem acclamarent, traxerat: quod ob beneficium cum haud condignam ab eo gratiam se recepisse existimaret, hostilia moliri cepit. Cum itaque Germaniæ exemplū secutæ haud difficulter in Vitellij partes Galliæ concessissent, Cæcinnaque iam in Heluetijs transitum alpium parans constitisset, Vitellij auspicijs Nouaria, Mediolanum, Eporrhedia, Vercellæque se tradiderunt; Cunctantes populos in Othonis odium concitavit Syllana ala. Hi à Nerone, dum in Africa agerent, Proconsulq; illis esset Vitellius, suo veteri Duci adhæserunt; tùm aduentantium Legionum robur, exercitusque Germanici famam alioquin celeberrimam attollentes, ea quoque municipia in noui Imperatoris fauorem copulerunt. Pergratum hoc Cæcinnae fuit, quòd non parum Vitellij fortunam adiuuare viderentur firmissimæ Vrbes, eius fidem Othone eiecto secutæ. At quoniam Latissima Italiæ pars vnus

Mediolanum Nouaria Eporrhedia Vercellæ Vitellio se tradunt.

alæ præsidio defendi non poterat, Gallorum, Lusitanorum, Britannicorumque cum Germanicis vexillis cohortes, ut se Syllanis iungerent, per Graias Alpes in Insubriam præmisit; ipse paululum moratus, an aduersus fidos Othoni Noricos procederet; tandem cum plus laudis sibi comparari, ubicumque in Italia certasset, Noricosque in cætera victoriæ præmia cessuros cognosceret, Pænino itinere armis, niuibusque laxum militem traduxit. Interim præmissæ cohortes; Syllanaque ala, cum apud Cremonam Pannoniorum cohortem, præsidium vrbi ab Othone impositum esse intelligeret, facto certamine victores eam capere, & haud multo post inter Ticinum, Placentiamque classici mille, centumque, equites intercepti. Sic quicquid agri, urbiumque inter Padum, & Alpes (florentissimum, ut Tacitus ait, Italiæ latus) Vitellio parebat; non quidem, quòd cum Othoni prætulissent, sed quòd longa pace fracti occupantibus faciles etiam peiori commutatione se præbebant. Tàm felici successu elati Vitelliani, non flumine, aut ripis arceri poterant. Itaque Transrhercani Batauique euali-

Cremona
à Vitellianis
capta.

eualidis ad traijciendas fluuiorum aquas viribus Placentiã versus transgressi quosdam exploratores cæperunt . Tulit id ægerrimè, qui in Vrbe cõtinebatur, Othonianus miles, arreptisque repentè armis, aduenisse vniuersum Cæcinnæ exercitũ rati, publico Marte conflicturi extrà Ciuitatis portas contendunt. Erant cohortes tres Prætoriae, & mille vexillarij, quibus præerat Spurina. Is, q̄ optimè nosset falsam esse, quam de Cæcinnæ aduentu opinionem milites conceperant, nequaquàm eos discedere patiebatur: quoniã, si fortè accidisset cũ exercitu adesse Cæcinnam, tam paucas copias tanto exercitui obijcere, inconsulti ducis existimaret. Vicit tã indomiti militis furor, qui repugnanti tela quoq; intētare ausus fuerat, eoq; quorũdam licentia processit, vt ad Spurinam milites profecti viaticũ petierint, quo ipsum prodicionis accusarent, eũdi ad Cæsarẽ. Igitur posteaquàm frustra se Spurina videt contrà voluntatem cohortium niti, temeritatis alienæ fit comes, se hoc velle simulans, vt mitescente seditione plus auctoritatis consilijs inesset. Peruenerãt iã ad Padũ; tũm appetente nocte castra vallari ex more cæptũ. fre
git

git is labor vrbanī militi Scēnicis, quām belli artibus magis experto animos, dōlebantque, quōd pēritissimo Imperatori opulentissimam Coloniam belli sedem eligenti non paruissent. Quamobrem eos facti pōenitentes Placentiam Spurina reduxit, interpollatisque mōenibus, & erectis turrium propugnaculis ad ferendam obsidionem se parabat. At Cæcinna cum Legionibus, vbi in Insubres venit, traicēto Pado, Placētiam oppugnare aggreditur, nihilque ad terrendos Oppidanōrum animos omisit, quod norat à felicibus oris ceteram belli fortunam pēnsari. Semel, & iterum tentata oppugnatio frustra cessit; prima die cibo, & potu graues incauti subiere muros, multaque vuneribus acceptis irrisi, ac vani redierunt. Conflagrauit tunc pulcherrimum Amphiteatri opus, accenso à Vitellianis, dū iaculantur in obfessos, igne vel ab obfessis potius, dum in hostes regerunt. Municipēs ipsi prono ad suspicionem ingenio, à vicinis colonis fraude ob inuidiam iniectum crediderunt, quōd nulla capacior in Italia moles esset. Rursus oppugnationem aggressus Cæcinna cum summo irriti capti pudore repulsus est. Insequē-

Placentia
 V. 1. 1. 1.
 s. 1. 1. 1.
 oppugnata.

Amphitea-
 tri. 1. 1. 1.
 2. 1. 1.
 cent. 1. 1.

sequebantur Prætorios Vitellij milites armatos histriones, saltatoresque Scenicos appellabant, qui nullis militiæ artibus clari, solum imbecillis senis caput (Galbam innuentes) inter gestorum suorum decora possent referre. Quis opprobrijs turbati Prætoriani, qui vana spe hostes deceptos ostenderent, fortissimè dimicabant, ignauiamque, & molliciem conuicij pudore in virtutem verterant. Sic vrbs expugnandæ spe deiectus Cæcinnna Cremonam versus, ne tempus frustra tereret, ire festinat. Et iam in conspectu erat locus, què duodecimo à Cremona distantem milliario Castoris vocant. Congressus ibi cum Othonianis ducibus Suetonio, Paullino, & Mario Celso, non modicam cladem accepit, actumque de eius vniuerso exercitu fuisset, ni Paullinus celeriter receptui dedisset signum. Venerat Ticinum cum copijs Fabius Valens, cum de aduersa Cæcinnæ pugna ad eum nuncij accesserunt; qua de re aliàs quoque seditiosi eius milites confestim Valenti mortem minitabantur. Huiusce cladis eum causam esse, qui Cæcinnam cum exercitu noluerit assequi; sed expoliandis per Gallias vrbus

Vitellia vi
abj Otho-
nianis vi-
cti.

inten-

intentus, lento passu incedens, hostium gladijs Collegæ iugulum, quantum in se fuit, obiecerit. Quare non expectato duce milites anteire, signa vrgere signiferos, concito gradu, vt se Cæcinnæ iungerent, properare cæperunt. Sic ad Bæbriacum ventum, fatalem duabus Romanis cladibus Cremonæ vicum. Tùm longioris moræ impatiente Othone, summis viribus vtrinque pugnatum; Victorque Vitellianus miles, ità tamen, vt recuperandi copias Othonianis quoque spes superesset. Maluit Otho mori, quàm nouis cladibus Romani Imperij neruos afficere, iussisque Comitibus, vt sibi quisque discedens consulere, sese præparabat ad necem. Non poterant id ferre æquo animo milites, quos sibi fidissimos, mortemque pro Imperatoris sui salute non detrectantes habebat. Quamobrem abeuntibus exitium minitabantur, & id tentantem Virginium Rufum persecuti, clausa se domo continentem obsidebant. Quod vbi Otho comperit, increpitis seditionis auctoribus, Consularem virum exemit; Magno honore Virginium prosequabatur Otho, destinato Illi Consulatu, quem Imperator factus

Othoniani à Vitellianis superati.

Otho vir-
giniū mor-
tis pericu-
lo liberat.

factus gerebat . Eo mortuo ad Virgini-
 um iterum versi milites strictis gla-
 dijs nunc , vt Imperium ipse assumeret ,
 postulare ; nunc saltem , vt legatione
 apud Cæcinnam , & Valentem finge-
 retur , orant . Sed horum impetum per-
 auersam domus portam digrediens Vir-
 ginus frustratus est ; Absurdum enim
 existimabat eorum imperium , cum vi-
 ctos spreuerat , qui victi essent , su-
 scipere ; rursus legatus ad eos ire , quos
 quos sibi infensos cognouerat , insipientis
 esse ducebat . Legatorum suorum vi-
 ctoria Lætus Vitellius , præsertimq; O-
 thonis morte , in Italiam properauit .

Cui obuiam profectus Virginius alacri-
 ter , atque magnificè exceptus est , vt
 communi quoq; mensa secum uteretur .

Virginius
 a Vitellio
 magnifice
 exceptus.

Vexatus iterum seditione militari vix Vi-
 tellio acriter militibus renitente euasit .

Discubuerat Ticini Imperator , epulisq;
 vicino municipio hortum Virgini-
 um adhibuerat , cum eius seruus concursanti no-
 uo terrore agmini obuius , vt Vitellij per-
 cussor insimulatur ; iamq; ruebat Virgini-
 j supplicium exposcens miles , cum Vitellius ,
 licet ad oēs suspiciones pavidus , nihil de
 innocentia eius dubitans , militem cohibuit ,

Vitellius
 Virgini-
 j mortem pro-
 hibet.

sui quondam ducis exitium flagitantem .
 Admiratio , & fama viri ingens æmulo s
 duces excitauerat , oðerantque eum mi-
 lites , vt fastiditi . At Vitellius Cremon-
 nam deinde contendit , Gladiatorũ spe-
 ctaculum , quod Cæcinna illic edebat ,
 visurus ; profectusque demũm Romam
 non minũs eam afflixit , secũm deductis
 legionibus , quàm cætera Italiae munici-
 pia , Insubresque inprimis . Vagabantur
 barbari milites per Ciuitatem , vt urba-
 næ plebi paulo procaciori excandescen-
 tes , multis eam incommodis afficiebant ;
 Nec solo hospitiorum dãmno angeban-
 tur Ciues , sed & rebus quandoque per
 vim , quandoque clam surreptis , cum
 armato militi sine manifesta pernicie re-
 sisti non possiet . Verũm haud quaquam
 diuturnum Vitellio imperium fuit , in A-
 sia Deorum , hominumque consensu ad
 orbis gubernacula alio electo . Is erat
 Flavius Vespasianus , rebus antea gestis
 clarus . Initium rerum nouarum Mucia-
 nus Syriae , & Tyberius Alexander Aegy-
 pti Præfæsti fecerunt ; Cal. Iulij Alexã-
 der milites suos in Vespasiani nomen Sa-
 cramentum accipere iussit , isque dies in
 posterum celebratus est . Nouem legio-
 nes

Fl. Vesp-
 nianus ad
 Imperij
 adscitus .

2000
page 115

nes Vespasianum à Vitellio dissidentem
 defensuræ erant, hisq; bellum geri place-
 bat. Præoccupavit Antonius Prim⁹ acer-
 rimus belli concitator longam tot legio-
 nū expectationē, minoriq; manu militū
 se cū Vitellianis debellaturum testatus,
 Aquileiā primū, mox Patauium, Veronā
 que cepit, dein ad insignem strage Ro-
 mana Bebriacum venit, indeque cum
 quatuor millibus equitum Bebriaci ad
 octauum aduentantes Vitellianos ag-
 gressus, eos fudit, fugauitque, egre-
 giumque optimi ducis de se specimen de-
 dit. Sequenti die cum Sex Vitellianis
 Legionibus apud eundem vicum cōgres-
 sus, memorabili edita strage, penè bellū
 confecit. Ducta paulo post Cremonam
 Legionum Signa, oppugnarique primū
 Castra militum Vitellij cæpere. Cū
 acriter ab obsessis pugnaretur, C. Volu-
 sius tertiæ Legionis miles perfracta por-
 ta primus irrupit, & deturbatis, qui
 resistebant, ingenti voce conclamauit;
 Capta Castra. Sic, & tūm victor Anto-
 nius felici euentu omnia transigebat. Re-
 liqua adhuc erat Cremona, viris, armisq;
 potens, & Vitellio, vrgente fato, nimis
 fida. Obsidere eam cepit, adductisq;

Flauiani
 ad Bebria-
 cum Vi-
 tellianos
 fundit fu-
 gantque.

Cremona
 a Flauia-
 nis obses-
 sa & dire-
 pta.

H neces-

necessarijs ad expugnationem instrumentis, Antonius primò inferri ignem amænissimis extra urbem ædificijs iubet; Sed nec eo quidem damno ad mutandam fidem trahebantur. Quare mœnia, portasque Urbis aggressus, defendentibus principio Vitellianis, mox per socordiã dilapsis, vrbe potitur. Quadraginta armatorum millia irrupere. Nulli sexui parcitum est, nulli ætati, nisi quos forma conspicuos pulchritudo raptori conciliaffet. Cum his disceptæ manibus rapientium puellæ, ipsos quoque milites in mutua vulnera trahebant; Tùm direptis opibus omnia flammis concremata sunt. Solum Mephitis templum antè mœnia stetit; dubium, numine, an loco defensum. In tanta eius temporis miseria illud Laudandum, vicinas vrbes Insubriæ, Venetiæque, ne Cremonensis populi subtrac̃ta à militibus bona compararent, conspirasse, irritamque sic raptoribus fecisse prædam. Digna longa pace municipia, eoque tùm maiori laude, quò nostris temporibus damnanda tàm memorabilis exempli obliuione. Multis itaque cladibus deterritus

Insubres &
Veneti Cre
monensium
bona con-
seruant.

Vitellius, fœccors factus, & attonito similis, tandem Romæ interfectus, Vespasiano Imperium reliquit: Egregiam in his bellis nauavit operam XIII. Legio Gemina, cuius Legatus Vidius Aquila etiam Corn. Tacito celebratur. Constitisse eam in agro Mediolanensi siue in transitu, siue statiuis Castris crediderim. Miramundi, quod oppidum Septimodecimo ab Vrbe distat, L. Magij Vari tumulus est, antiquo, & insigni Eulogio, quo prædictæ Legionis militem eum fuisse testatum manet. Id mihi huiusce opinionis argumētum est. Perempto igitur Vitellio, L. Flavius Vespasianus successit, imperio vir dignus, quamuis nobilitate generis non admodum insignis. Nullis imaginibus ad summum euectus gradum, parum ad virtutem stemmata conferre ostendit. Patrem eius T. Flauium Petronium Transpadanum fuisse ex aliquorum opinione Tranquillus refert. Mediolanensis sacri haud ita multo post Antistes fuit Castricianus, vitæ Sanctitate, morumque elegantia vnicum Urbis Specimen; Cumque non exemplo solum, sed & assiduis concionibus populum à veteri

Pater Vespasiani
Transpadanus.

Castricianus
Caio succedit.

Deorum superstitione indies retrahere conaretur, veritus Domiciani, qui Vespasiani filius tunc regnabat, in Christianos legem, secederè parumper à tumultu decreuit. Decurio quidam ante eum fuerat, Philippus nomine, duobus filijs Fausto, Portioque, indole nequaquam degenerate, felix. Ipse Caij tempestate mortuus domum suam Præsuli Christiano legauerat. Ea, quòd paulum in secessu extrà Ciuitatem esset, Castriciano habitabatur. Verùm quiescente tandem pauxillū Domiciani furore, quia nullum Christo sacrarium adhuc constitutum erat, eas ædes primus veri Dei delubrum dedicauit. Nostris temporibus Francisci appellationem tenet. Imitati laudabilem patris munificentiam Faustus, & Portius, suadente Castriciano, ipsi quoque Deo Opt. Max. templa condidere, quæ dein sanctissimorum virorum tumulis referta, etiamnum solemnibus diebus religiosè salutantur, & ab auctoris acceptum apud peritos seruant adhuc nomen. In antiquis inscriptionibus alium quoque Faustum dignitate celebrem cernere est, qui Sextumuir, & ab omnibus Decurionibus Augustalis

Aedes factæ à Philippo, & filijs Med. ædificatæ.

stalis factus, sibi, & Viriæ Maximæ vxori, libertisque suis insignem marmoro tumulum struxerit. Vixit Castricianus ad Hadriani vsque imperium, priusquam, quam moreretur, accitis, quos suæ religionis sectatores habebat, multisque precibus, vt in fide permanerent, admonitis, senex concessit fato. Defuncto Domiciano, Remp. accepit Nerua, factusque Imperator Consulatum vnà cum Virginio Rufo gessit. Optimus vir non solum Collegam Virginium, pluries Imperatorum salutatum, veritus non est, sed & sua, & illius integritate confusus honoribus cumulare hominem, beneficijque prouocare non dubitauit. In municipali ordine apud Mediolanenses præcipuæ auctoritatis tunc extitere Vitellij duo, Veranius, & Constans, Sextumui-ri, & eiusdem conditionis M. Attilius Priscus. Huic æternum C. Cæcilij commendatione est nomen. Nam cum ipse de Attilij Crescentis causa, vti reor, pronunciaturus esset, quod officij necessitas exigebat, commendauit illi per Epistolam Cæcilij Crescentem, sibi amicum, amœnissimi que ingenij virum, vt Priscus, siue Iudex, seu fortasse patronus, ni-

Virginus
eos. cum
Nerua Im-
peratore.

Attili⁹ Cre
scens Me
diolanēsis.

hil sibi ad eius tutandam rem reliqui
faceret. Fuit enim & ipse Attilius Cre-
scens Mediolanensis, & vt tumulus
in Ambrosij Cænobio nuper effossus
indicat, ex Tabulario Palati vir perfe-
ctissimus (gradus hic dignitatis ea tem-
pestate fuit) erat, perijtque admodum
iuuenis, triginta non transgressus an-
nos. Plinius vicino patriæ suæ municipio,
nec plus, quàm diei vnus itinere
distante, ortum scribit; procul dubio
Mediolanum innuens, etsi Nouariam alij
intelligent, quorum errorem veteris
tumuli inscriptio arguit. Fuere apud
Christianos sub Nerua Cæsare quæta
omnia, quòd is legem tulit, ne ob eam
religionem aliquis supplicio afficeretur,
si non alicuius facinoris alia lege
prohibiti idem ostenderetur reus. Il-
lius successor, adoptiuusque filius Ner-
ua Traianus, paulò immitior. Princi-
pio omnes Christianos puniri est passus,
Paulinumque ex suis Præfectis vnum,
pertinaciæ huius Scrutatorem, Mediola-
num misit. Verum à C. Cæcilio Plinio,
qui Consulari potestate Præses
Prouinciæ Ponti erat, nihil contrà Ro-
manas Leges Christi cultores facere;
solùm vana aliorum Deorum numina

existimantes, admonitus, mutauit sententiam Cæsar; Accusationem permisit; Sed extraordinarium inquisitionis remedium, quo per Præfectos agitabantur, sustulit, iniquo euidenter rescripto, licet priore paulò mitiore. Cum quandoque Mediolanum venisset, mira magnificentia Pallatium cōstruxisse auctores nostri prodiderunt; eamque opinionem secutus est elegantissimus Scriptor Merula, nihilo diligentior, ut video, hac in re alijs. Cōiectura præsertim hac mouetur, quòd hodie extet D. Georgij fanum, quod in Pallatio nuncupatur, extitisseque aliquando illic Traiani Palatinas ædes ex eo existimant, argumento certè futili. Fuit eo in loco Luchini Vicecomitis palatiū, conspiciunturque adhuc fundamenta, muri que aliqua pars; Ab hoc sumpsisse cognomen delubrum illud potius crediderim. Nam quod hodie palatium quoque media in Vrbe vulgo dicitur, recenti opere nihil antiquū habet; In eius parietibus solę veteres duę mēse extāt, nō ad spectaculū, sed ut hiātia supplerēt ab artifice inepto expositæ. Quarū altera C. Attilij Secūdi, & Valerię Crocinę vxoris inscriptū nomen tenet. Altera lōgè antiquior

Traianus
Mediola--
num venit

dilabefcentibus iã notis Q. Alfatij Triũ-
uiri, à quo fortè noſtra familia, monu-
mentum ſeruat . Ex hoc pallatio nihil
cernere, quod ad Traianum poſſit refer-
ri; Quod ſi de re cum alijs ſentiam, de
loco certè eſt, eritq; mihi, donec certio-
ribus ſignis id explorauero, controuer-
ſia . Verùm hæc vtrumque ſint, optimè
certè de Mediolanenſi Republica meri-
tum Imperarorem, honor illi exhibitus
teſtimonio eſſe poteſt . Nam inter diuos
relato conſtituti Flamines, dignum cæ-
leſti ſede gentium credulitati perſuade-
bant . Peruetuſtum eſt in Diui Petri e de
Bergomi marmor, quo immortalitati cõ-
mendatus legitur C. Cornelius Minicia-
nus, cum militum Præfecturis, Tribuna-
tibusq; præinſignis, tum duobus Sacer-
dotijs longè nobilior . Quòd Mediolani
Diui Traiani apud Bergomũ Diui Clau-
dij flamen eſſet . Defunctus hoc Princi-
pe Virginius, maximumq; Ciuibus ſui
deſiderium moriens reliquit . Habebat
in Mediolanenſi agro Villam Albiẽſem,
Cæcilij Plinij poſſeſſionibus vicinam .
Ibi ſolitus habitare, ſenectutis ſuæ nidu-
lum appellabat, quòd ea ſecefſione à pu-
blicis negotijs procul ſæuam Domiciani
tyran-

Flamines
Traiana-
les Medio-
lani.

Mors Vir-
ginijs.

tyrannidem ; bonis omnibus infestam ,
 euaserat . Assumpto ad Imperium Ner-
 ua Romam reuersus tertio Consulatu cū
 Imperatore functus est . Cum verò quar-
 tum Consul Traiani suffragio designatus
 esset , acturus gratias in Senatu , con-
 stitit , fallenteque vestigio fracta coxa ,
 cum ob senectutis vitium malè ossa coijf-
 sent , ea valetudine pressus , plenus an-
 nis , plenus honoribus perijt . Lauda-
 tus more maiorum à Cornelio Tacito
 tum Consule , vt hoc gloriæ etiam ac-
 cesserit , quòd eloquentissimum mortuus
 habuerit suarum laudum præconem .
 Publico elatus funere , in patriam dein ,
 quòd iusserat , ita translatus , vt in sua
 villa sepulturæ mandaretur . Tradit Di-
 on , & Cæcilius hæredi inprimis præce-
 pisse eum , vt sepulchro huiusmodi inscri-
 beretur carmen .

*Hic situs est Rufus ; pulso qui Vindice quondam
 Imperium asseruit non sibi , sed patriæ .*

Epitaphi-
 um Virgi-
 nij .

Quod cum hæres in decennium vsque di-
 stulisset , conqueritur Cæcilius tanti viri
 iussa à negligentissimo hærede non ca-
 pefci , quòd is , cuius fama toto orbe ter-
 rarum celeberrima vagaretur , ignotus
 tumulo ad eam vsque diem latuisset .

Be-

Benemeritus erat de Cæcilio Virginius, fueratq; ei à patre datus testamento Tutor: quapropter crediti suæ fidei adolescentis dignitatem maxima sollicitudine semper auxit; sibi ipsi eum Nænam composuisse facile adducor, vt credam, quod & litterarũ studijs apprimè eruditũ ostendunt, quos senex scripsit de Rhetoricis libros, Fabij quoque Quintilianiani iudicio multum commendatur; Ea tunc maiorũ nostrorum fuit diligentia, vt rei militaris scientiam litterarum cognitioni iungerent. Hac in ætate, vt in alijs plerisque, inferiori, non eiusdem esse existimantur. Celebrauere eius viuentis gesta M. Cluuius Rufus, longèq; elegantius Plinius secundus Senior, qui in Historiarum libris de Virginijs rebus scripsit. Felix ipse admodum, qui sua de se posteritas quid sentiret, viuens cognoscere potuit. Nos infelicissimi, quibus tam præclara domi, militiæq; facta cum Commentarijs interierunt; Vt mihi ex Plutarcho, Dione, Tacito, Cæcilioq; aridissimis planè riuulis ea sparsim dicta colligere necessarium extiterit, quæ ex amplissimo auctore Plinio fuerant decerpenda. In precio hac ætate Cæcilius quoque Plinius Nouocomensis fuit;

Virginius scripsit libros de Rhetorica.

Cæcilius Plinius Nouocomensis.

fuit; eruditissimi, floridique Epistolarum operis auctor; nec minus multis sibi à Traiano concessis honoribus nobilis. Libet referre latissimè cuiusdam mar- moreę mensæ inscriptionem, tum quòd in ea suorum ipse Magistratum quidam quasi nomenclator est, tum etiam quòd in Mediolanenses præcipuam eius largitionem ostendit. Hæc est huiusmodi.

C. Plinius Lucij filius, olim veteri familia, Cæcilius, Augur, Legatus, Procon- sul, Præses Prouinciæ Ponti, Consulari potestate in eam prouinciam, & Imperatore Cæsare Nerua, Traiano Augusto Germanico; Curator aluei Tyberis, & riparum, & Præfectus ærarij Saturni, Præfectus ærarij militum, Quæstor Imperatoris, Seuir Equitum, Tribunus militum Legionis VI. Gallicanæ, Decemuir litibus iudicandis; Thermas adiectis in ornatum festertijs tercentis, & eo amplius in tutela, festertijs ducentis testamento fieri iussit; & libertorum suorum nominibus festertiorum decies millics noningentorum sexaginta sex dedit; centum quinquaginta sex rei incrementum postea ad epulum plebis vrba-

Cæcilij Plinii sepulcrum Mediolani.

næ voluit pertinere; his dedit in alimenta puerorum, & puellarum plebis Urbanae festertia centum; in tutelam Bibliothecæ festertia centum.

Eulogium
Cæcilij Plinij
ab Alciato resti-
tutum.

Hic est splendidissimi municipis titulus nostra diligentia restitutus in lucem. Nam veteres illi nostri, cum litteræ, bonæque artes barbaris armis cessissent, rudes penitus, quid ea mensa contineret, quod ingentis magnitudinis eam videbant, in quatuor secure partes, compositamque in Diui Georgij ædicula, quæ in Ambrosiano delubro est, pro cænographio reposuerunt, ita in cõmissuris scalpello exesis notis, vt quandoque integer ordo desideretur. Verum nos ex quibusdam vestigijs coniectati (nisi fallimur) veterum incuriam nostra sollicitudine redemimus, quodque in ea præscriptis litteris annotatum erat, maluimus hic integrè referre, quod suspicabamur fore, vt plerique, quamquam docti, minus eam intelligerent. Bibliothecæ autem curam fuisse Cæcilio vel ob hoc testimonium in promptu est, quod litterarum studia quammaximè tum Mediolani flourerent, præceptoresque de publico conducti etiam vicinorum municipum libe-

ros instruebant; quam commoditatem ciuibus suis non fuisse Plinius ipse quadam epistola testatur. Cæterùm & alius eiusdem tumulus in Orientalis Portæ fornicibus conspici potest, quo sibi, & Cæcilio patri, vxoriquæ suæ Calpurniæ memoriam viuus posuit. Saxum ipsum vetustate tam corrosum est, vt quædam in eo verba vix possint cognosci. Non me latet prætereà auctorum consuetudinẽ esse, vt inscripta marmorum monumentis eulogia continuo præsertim ductu referantur. Sed quoniam & hoc quandoque à Plinio seniore, vt in Trophæo Augusti de Alpinis gentibus factum est, & rerum eius ætatis penuria vel saxeis testimonijs ableganda est, æquum videtur esse à benigno, faciliq; lectore mihi veniam concedi; nec tamen eam fidem hisce inscriptionibus adhibendam esse duxerim, vt, quod aliqui faciunt contra omnium auctoritatem, hoc argumento ducti quicquam innouemus. Scripsit Tranquillus, Eusebiusq; Senioerem Plinium patria Nouocomensem fuisse; Negare hoc ausi sunt recentiores quidam, eo maxime loco opinioni suæ confirmati, quòd Veronæ secundorum familia fuerit, vnicumq;

marmore

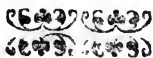
Alius tumulus Cæciliij Plinij Mediolani

marmore inſcriptum illic extet epigramma, Plinij mentionem referens. Sed hi, velim, mihi dicant, num & hac ratione Cæcilius Mediolanenſis eſſet, Quod vt affirmare vani hominis, ita credere inſanientis proſus eſt; At qui nec in antiquis Veronenſium memorijs familiæ Secundum, Sed ordinis nomen eſſe Doctores credunt; Quo fit, vt in totius Inſubriæ, Venetiæque vetuſtis tumulis vox hæc ſæpiſſime occurrat. At, inquit, ſeſe Catullo Plinius ipſe conterraneum dicit. Quod argumentum etſi alijs alij confutent modis, mihi certè haudquam multum ad rem facere videtur.

Conterraneus
neſi quinã
dicantur.

Eos eſſe conterraneos, qui eiſdem territorij ſint, vulgo cognitum eſt; At hoc nomine eos appellari iuris ciuilis auctor Pomponius de verb. ſignific. tradit, qui ſub iſdem faſcibus eodem Magiſtratu gubernantur; non quidem à terra deducta, vt quidam opinantur, voce, ſed à terrendo, quòd eiſdem loci Magiſtratus intrà eos fines terrendi, ideſt ſummouendi ius habeat. Cum igitur omnis Ciſalpina Gallia vni Proconſuli ſubeſſet, vniuerſi eiſdem populi rectè conterranei, eiſdemue territorij dicentur. His accedit, quòd
anti-

antiqui Codices Comensi Italiae Senio-
rem Plinium ciuem afferunt, vt parum
omnino iure faciant, qui Leuissimis ratio-
nibus Eusebium, Tranquillumque (Dij
boni, quos auctores) incuriae damnent,
qui totius Europae notarios contra Vero-
nenses conspirasse in naturalis historiae
titulo affirmant, qui diuersa ab Cæcilio
patria auunculum Plinium re minimè ve-
risimili tradunt; Cum praesertim Comi
complurima adhuc extent huius gentis
decora, non sororis filij tantum, sed
& Plinij alterius, qui medicina
insignis fuerit, tum Cal-
purnij Fabati, alio-
rumque, quo-
rum
mentio ipso Plinio quan-
doque habita
&c.

A N D R E Æ
A L C I A T I
L I B. I I I.

E P I T O M E L I B. I I I.

H Adrianus Mediolanum diuertit, Saluij duo Iuliani I. C. Mediolanenses M. Antoninus post pluuiam à Christianis exercitui impetratam eisdem fauet. Prothasius & Oribasius Valeriæ ex Vitale filij, Nazarius & Celsus, & Valeria Mediolani martyrio coronantur. Siluanus ab Insu-
bribus cultus. Kalimeri successor Castu-
tianus à Telesforo Pont. Rom. consecra-
tur. Bacchanalia unde deducta. Iulia-
nus Imperator ex Didia familia Medio-
lanensi. Saluij Iuliani decreta ad Edi-
ctum seuerus rescidit. Geta eius filius
Me-

Mediolani Ortus . Philippus primus Imperator Christianus . Auctor vidit senem vegetis sensibus annos centum sexdecim habentem . Monas Kalimero sufficitur, qui post multa secula Eriberto Archiepiscopo corpus suum indicat . Decius Christianos cruciatibus vexat . Pests in Insubribus . post Monam sacris praeficitur Mirocles . eius precibus pestis euannit Aureolus Imperium inuadit . Galienus Mediolani occiditur . Aureoli occisi prope Mediolanum sepulcrum . Germani in Lucana valle deleti, Mirocletis successor Prothasius . Aurelianus Marcomanos ab excidio Mediolani submouet . eiusdem gentis origo, de iisdem Aureliani victoria . Sophia cum tribus puelis martyrio maclata . Littera Senatus Romani ad Mediolanenses de recuperato eligendi Imperatoris iure . Carus & Sebastianus qua ratione dicuntur Mediolanenses . Carinus Tricliniarosis Mediolanensibus insternit . Prothasius E-

*pifanium Ticini episcopum consecrat . post
 Prothasium succedit Maternus . Ma-
 ximianus Imperator an Mediolanensis,
 cum Diocletiano Mediolani commora-
 tur . Thermas extruit , Imperij habe-
 nas deponit . Mauritijs Alexander Ber-
 gomi, Victor Mediolani, Nabor & Felix
 apud Laudem Pompeiam ob Christi fidē
 securi percussi . Sabina matrona postre-
 ma duo corpora Mediolanum aduexit .
 Mos coronandi Imperatores Mediolani
 an à Maximiano inceperit . Sebastianus
 Martyr Epidimie propulsator à populis
 cultus . Cæsares quinam in Imperio di-
 cuntur . Eustorgius Gallogræcus corpo-
 ra Trium Magorum Mediolanum ex
 Constantinopoli defert . Antistes effici-
 tur . Tumulo Crispi Faustæ Impera-
 tricis fraude necati infertur . Circus Me-
 diolani an à Galdino destructus . De-
 curionum Mediolanensium varie in-
 scriptiones .*

Post optimi Principis Traiani mortem, annitente Plotina eius vxore Aelius Hadrianus Romani orbis fræna suscepit.

Ex Vrbe Roma quandoque is Mediolanum diuertisse traditur, dum superatis Alpibus frigoris, & laboris iuxta patiens in Germaniam contenderet, atq; vt militaris disciplinæ scientissimus, erat, ita etiam pacis munera in iudicijs ciuilibus diligenter obiuit. Institutum ab eo est, vt quatuor Cōsularibus Viris omnis Italia regeretur, & suis vnusquisque populis pro Tribunali redderet iura. Sic Cæsaris Legato Insubres parere cœperunt, cum Diui Augusti beneficio Magistrat⁹ solùm municipales prius agnoscerent. Constituit & in oppidis quibusdã Reip. Curatores, e quibus P. Clodium Suram Comensibus dedit, vt ex veteris tumuli inscriptione in Faustini delubro Brixiaë ostenditur. In consilio eius iudicanti adstitit Saluius Iulianus Didij, qui postea imperium auctonatus est; auus, patria, vt ex Spartiano, Eutropioque constat, huic Mediolanum; fuitque tum inter Iurisconsultos princeps, etsi quædam eius respōsa, ad quorum præscriptum etiam-

Hadrianus
Imperator
Mediola
num diuertit.

Italia per
quatuor cō
sulares re
gitur.

Saluius Iu
lianus I. C.
Mediol.

num. viuimus, extent; longè tamè, quàm quæ ad nostras manus peruenerint, plura conscripsit, vt Digestorum nonaginta libros; de Ambiguitatibus vnum; Ad Minutium sex; Ad Vrseium quatuor; tum èt edicta Prætorum, qui variè ius dicere solebant, in vnum collegit, interpretatusque est; Vt non annuæ, quòd prius, sed perpetuæ leges essent. Quæ res ambitiosis Iudicibus iura subinde p̄ libidine mutantibus gratiam sustulit. Has ob egregias virtutes eum amicum, & virū clarissimum appellarunt Diui fratres, & sublimissimum testem, summæq; auctoritatis hominem fuisse, quadam Constitutione Iustinianus Cæsar attestatur; alioquin & prudentiæ suæ non modica præmia consecutus, qui semel, atque iterum Consulatu, tum Præfectura Urbis functus sit; De patria eius etsi nemo est, qui dubitet; tamen & familiam ipsam Mediolanensem extitisse antiqui operis monumenta indicant. Cõtigua est Sebastiani fano in hac Vrbe lapidea arca, quæ Sollix Saluix ad scriptum nomen tenet. Sunt & non absimiles aliæ complures memoriæ, quas vtique hic referre superuacaneum existimo. Vixit & eiusdem nominis, & professionis
alius;

Saluij Iu-
 liani opti-
 ra.

Saluij Iu-
 liani lau-
 des & ho-
 mores.

alius; paulò tamen iunior, quem ineruditi-
 ores quidam pro superiore accipiunt,
 cum proculdubio Saluij duo extiterint,
 quorum iuris ciuilis vterque peritissimus
 fuit. Superiori fanè ætate in Aegypto
 statua quædam Græco epigrammate in-
 signis reperta est, quam in Iuliani Iurif-
 consulti honorem fabrefactam verisimil-
 limum esse nemo non dixerit, huiusmodi
 carminis sensu.

Saluij Iu-
 liani Sta-
 tua.

Iulianum Beroe leges mirata docentem

Romaq; Dÿs possunt omnia dixit agi.

Sortitus enim horum fortasse alter Ae-
 gypti Præfecturam est; & quoniã optimè
 se in Reip. administratione gesserit, virtu-
 tis, integritatisq; suæ pretium, Statuã pu-
 blico consensu est meritus. Nam Diui
 Augusti lege Aegyptus in Prouinciæ for-
 mã redacta ab Imperatoribus Romanis
 Præfectos accipiebat, quos à legis aucto-
 re Augustales appellare antiqui solent.
 Legimus & Saluiũ diuo Pio, qui Adriani
 successor fuit, in precio ob legũ pruden-
 tiam habitum; Vt & hic dubiũ sit, senior-
 ne, an secundus ille Iulianus fuerit, Anto-
 nino tantoperè gratus. Cæterũ per id tẽ-
 pus quãplurimos huius noĩs per celebres

crediderim, cum in templi maximi vestibulo Brixiae antiquissimum Vibiae Saluig monumētum legi possit, quo pientissima foemina sibi, & filijs suis Paculo, Saluio-
 que Iulianis tumulum ad perpetuam memoriam struxit. Maxima quoque apud posteros gloria dignus Mystes quidā Iulianus, qui de ritibus sacrorum scripsit, & tam egregiae in diuinis operibus eruditionis fuit, vt siti pereuntibus Romanis legionibus à Deo Opt. Max. pluias impetrauerit, quibus epotis praesentaneā mortem euaderet miles. Christianae hūc religionis virum, & sub Marco Philosopho floruisse opinari libet; quoniā apud alios rerū scriptores Marcum legere memini, cum vna cum filio Marcomanis inferret bellum, eamque ad inopiam peruenisset exercitus, vt aquae penuria periclitarentur omnes, militis Christiani precibus exoratum largissimos imbres Deū effudisse. Quapropter optimus Imperator nedum in hanc religionem inquiri, eiusque professores edicto vetuit accusari, sed & in adipiscēdis honoribus eiusdem conditionis cum exteris esse iussit; cum tamen prius eos atrocibus pœnis foret persecutus. Nam subolescente hu-
 iusce

iufce belli mole aduerfus hoſtes primùm miſit Aſtaſium (quod dignitatis nomen erat) Comitem . Hic cum Mediolori conſtitiffet , profani cultus impellente turba, Prothaſium , Oribafiumque Valeriaræ ex Vitali gemellos partus Deis gentilibus, vt ſacra facerent, compellere adnixus eſt . Quod cum mira animi conſtantia vterque renuiffet, plumbatis Oribafi, capite Prothaſius cæſi inter Chriſtianorum diuos relati æternum ſeruât nomen. Eorum cadauera clam Philippus quidã, tum diues, & opulens, intra domus ſuæ tecta ſepulchro mandauit, libellumque huius rei indicem tumulo impoſuit, quem ſe legiſſe Ambroſius auctor eſt . Aſtaſium tunc Comitem ab Auguſtis miſſum is tradit, vt non id ſub Nerone factum (quam vulgatam opinionem ſupra falſam conuicimus) Sed Marco, Lucioque diuis ſtribus in Imperium aſſumptis credere neceſſarium ſit, cum tum primum duo Auguſti regnauerint, Marcomanoſque agitaauerint bello . Quæ ſententia ſi vera ſit, Philippum quoque illum eodem tempore vixiſſe credendum eſt; tametſi crebriorem ſecutus in hoc aliorum opinionem Neronis tempore eum extiſſe prodide-

Prothaſius
& Oribafi
Martyres
Mediol.

rim, nisi ab illo diuersus hic ex nepotibus
 fortassè; quòd veteri lege gentiles simul
 cognomines traduntur. Cæterum eadē
 tempestate Nazarius quoque, & Celsus
 vltimo supplicio affecti sunt, eadem de-
 lati noxa, quòd Deorum sacra contem-
 nerent. Testis indignissimæ eorum ne-
 cis est extra Urbis portam, cuius Ludoui-
 cæ nomen in præsentia dicitur, locus, qui
 à veteribus. Trium mororum appella-
 tionem tenuit, nunc Celsi delubro sacer
 omni populo venerabilis est. Antiqui
 nominis causam tres mori arbores quidā
 opinantur, quod patrum nostrorum me-
 moria etiam ibi frondescerent. Ipse tres
 Maurorum imagines lapideas potius exi-
 stimauerim; Nam adhuc in Portæ ipsius
 fornicibus vicino loco translata illic vi-
 suntur. Arbores enim hoc ætatis viuere
 naturæ leges non sinunt. Quòd si miracu-
 lū id pro diuino testimonio est, cur per-
 petuum, vt per hora hominū æternū vi-
 geret, nō permansit? Dij quidem, etsi oīa
 possint, malunt tñ maiore in negotio po-
 testati suæ indulgere. Et hæc de Nazario
 dicta sint satis. At Prothasij mater Va-
 leria, cum defuncto Rauennæ marito Me-
 diolanum rediret, Syluano, agrestibus-

Nazarius,
 & Celsus
 Martyres
 Mediol.

Valeria
 mater Pro-
 thasij, &
 Oribasij v-
 xor Vitalis

que

que Dijs sacra facientes quosdam offendit, à quibus, quoniam se Christum sequi falsa erat, tam acriter verberata est, vt ægrè triduo superuixerit. In maxima enim veneratione ab Insubribus Sylluanus habebatur, vt in Diui Donati pago, qui ad quartum ab vrbe distat, adhuc extet Stylobates, quem voto solutus libero munere M. Magius Hermes Sylluano dedicauit. Sed & tùm veri salutis publicæ auctoris Christi numen indies augefcebatur, procurante præsertim populi redemptionem Kalimero. Successor hic Castriciano certantibus omnium studijs destinatus erat, atque patria Romanus, degenerante tùm in Græca nomina Vrbe, fuisse traditur. Mirum dictu, quemadmodum hic ad Antistitis dignitatē designatus fuerit. Sed tamē plurimi auctores cōfentiunt, cum Romæ viuis aquis à Faustino, & Iouita p̄ Christiano more ablucetur, auditā de Cælo vocē ad Romanū Pontificem Telesorum deduci hominē iubentis; Tum & illud mandatum, vt Mediolanēsiū Præsul ordinaret. Quo demū officio cū per quinquagintatres annos esset maximo cū honore fūct⁹, pridie Cal. Sextiles ad cælestes fortunatorum cētus

Sylluanus
ab Insub-
ribus cultus

Kalimer
Castricia-
ni succes-
sor.

Kalimer à
Telesoro
Pont. Ro-
mano or-
dinatus.

Cōmodus
Saluio Iu-
liano insi-
dias struit.

migravit, memoriaque eius huiusmodi die nostris quoque temporibus celebris habetur. Marco Imperatori, quam ad superos viam rectè viuendo affectauerat, capescenti successit filius M. Commodus impurissimus vir, quo nemo aduersus, atque auersus impudentior habitus est. Saluij Iuliani, qui eo tempore exercitibus præerat, filium ob ætatis florem frustra temptatum eo odio persecutus; vt patri etiam eius causa insidias quotidie moli-retur. Interim & in illum non paucæ conspirationes factæ ab insignis audacię latrone Materno quoque appetitus fuit. Is in Gallia miles, qui desertis castris perditorum hominum maxima manu comparata incursionibus varijs Gallias, Hispaniasque vastauerat; cumque maleficia hæc nõ impunè se laturum cognosceret, magnum aliquid inuadere decreuit. Quare communicato cum socijs consilio, seorsim alij ab alijs in Italiam compendia-rijs quibusdam itineribus festinauerunt, vt improuisum Imperatorem nacti in eū crassarentur. Id igitur insidiarum tempus sunt commenti. Veris initio pompam magnæ Deorum matri Romani celebrabant; quo die quicquid magnifi-
cum

cum seu arte, seu materia erat, in publicum exhibebatur, ut ante Statuam Deę perferretur. Homines ipsi ludicris incumbebant, personasque, ut cuique libitum fuerat, induti per Urbem vagabantur, Magistratumque figuras etiam assumebant, vix à veris quicquam differentes. Existimavit igitur Maternus idoneum hoc tempus, quo protectoris indutus personam Commodum interficeret. Verum ante præstitutam facinori diem à Socijs proditus capite pœnas luit. Sanè huiusce festi imaginaria quædam obseruatio in hanc diem per Insubriam omnem viget, cum appetente Vere ante quadraginta ex Christi lege dictos ieiunijs dies, iuuenes diuersis personis tecti incedunt, lusibusque, & iocis operam dantes, non tam ad Cybeles, quàm ad Sacra Veneris ea licentia abutuntur, siue ante ianuas cum matronis, quòd tecti sunt, inutrecundius loqui, sine cum his choreas, saltationesque agere malint. Sed & hæ choreæ, ut verisimillimum est, à magnæ matris sacris originem traxerunt. Cæso igitur Materno, licet Commodus ad omnem suspicionem pronus esset, tamen

Bacchana-
lium origo

haud

haud multo post *Martia* eius *Concubina*, & *Q. Aelio Læto Præfecto Prætorio* id machinantibus, veneno primum, mox cunctante anima gladio attentatus est, atque in eius locum subrogatus *P. Heluius Pertinax* in *Apennini Villa*, quæ *Martis* dicitur, natus. Fuit hic *Didio Iuliano* in *Consulatu* Collega, & in administratione *Africæ* successor. Quamobrem cum *Iulianus* filiã per sponsalia affini suo iunxisset, & hac de re certiozem *Pertinacem* fecisset, dixisse eum ad generum quidam tradunt, ut *Iuliano* debitã reuerentiam exhiberet, q̄ & suus Collega, & Successor esset. Verũ hæc sanctissimi senis verba pro Imperij omine accepta sunt. Nã *Prætorianorũ militũ* scelere, in scio tanti facinoris, ut *Spartianus*, & *Herodianus* scribunt, *Iuliano Pertinax* cæsus est, delectusq; militũ consensu ipse, cū id prius *Pertinacis* Socer *Sulpicianus* ambisset. *Dion Mediolanensem Iulianũ* fuisse tradit, & in patriã, cū ob ingentes pecunias noui semper rebus studeret, à *Cõmodo* relegatũ. *Herodianus* crapulæ deditum, vitæq; parum cõtinentis hominẽ extitisse. Contra *Aelius Spartianus* Ro. scriptor, atque adeo grauioris auctoritatis,

nihil

Vaticiniũ
Pertinacis
de Didio
Iuliano.

Didius Iu-
lianũ Imp.
Mediolanẽ
f..

nihil minus , quàm his vitijs eū laborasse prodidit;quinimò in Imperatoria Maestate humillimū , in conuiujs humanissimum,ad libertatē moderatissimū, in iure dicendo benignissimum fuisse auctor est. Hæc Græcorū fides, qui, dū historiā scribūt, nihil est, quod mentiri nō aufint. Didia planè gentem Mediolanensibus vindicat M. Didius Marcellus in Nazarij vestibulo inscripto tumulo conspicuus; etsi alia quoque huius familiæ decora in Urbe sint , quæ antiquarijs , curiosisque id genus viris dicenda relinquimus . Educatus est Iulianus apud Marci Imperatoris matrem Lucilliam ; Hinc eius suffragio inter viginti viros electus ; deinde Quæstor ante legitimam ætatem designatus est; Nec Marcus illi defuit; Siquidē eo adiuuante Aedilis factus, & Prætor, Legatusq; demum in Germania fuit legionis xxij. Primigeniæ, cui diu summa cū moderatione præfuit , resque memoria dignas , subactis, qui fluuium Albini accollunt , Cauchis , gessit . Quapropter Imperatoris iudicio ob merita ad Consulatus dignitatem sublatus est . Debellati etiam Catti ; Dein illius armis Dalmatia primū , & postea cum illi

Iuliani
Imp. edu-
catio, & ho-
nores.

obti-

Saluij Iu-
liani decre-
ta iuffu Se-
ueri Imp.
abollita.

obtigiffet inferior Germania , defenfæ
funt, & de finitimis hostibus vindicata.

Fuit & prouinciæ Bythinia Præfes, quã
non eo nominis incremento administra-
uit, quo post paulo Africam, cum Procõ-
ful in ea datus foret. Vxorem habuit
Malliam Scantillã ; Sed & filia illi Didia
clara ; Vtramque Senatus Auguftam di-
xit. Aduerfus eum res novas primus mo-
litus eft Antiochia Pescennius Niger ;
mox in Illyrico P. Septimius Seuerus
Afer, qui cum fumma celeritate cū exer-
citu Romam properaffet, citrà puluerẽ ,
quod dicitur, Imperator dictus eft, abro-
gataque Senatusconfulto Iuliano eft di-
gnitas , & inde à milite gregario cæfus ,
nemine eum defendente ; Nam Præto-
riani , qui promifforum fpe eum Impera-
torem fecerant, per ignauiam, fummu-
que dedecus dilapfi miserum fenem defe-
ruerunt. Diffufius hæc apud alios haben-
tur ; nobis fat fuit paucula delibaffe ; vel
ob hoc faltem, vt Ciuem noftrum à Græ-
corum calumnia vindicaremus . Sepul-
tum eius corpus in Lauicana via eft ; ad
quintum milliarium, in aui fui Saluij Iu-
liani monumento. Huius viri famæ, quòd
ex Didij progenitoribus effet , Seuerus
quo-

quoque infensus, eius decreta iussit abole-
 ri; Sed Augustæ Legi præualuit operis
 vtilitas, & nihilominus in iudicijs Saluij
 auctoritas obseruata est. Igitur Seuer⁹,
 antequàm ad summum gradum euehere-
 tur, priuata adhuc fortuna. Iuliam vxorẽ
 duxit, quòd mathematica ratione in ge-
 nitura habere eam cognosceret, vt Impe-
 ratoris fieret vxor, & parens. Natus ex
 ea illi filius M. Antonius Geta, quem vj.
 Cal. Iunias Seuero, & Vitellio Conf.
 Mediolani eam peperisse Spartianus au-
 ctor est; Vix dum in lucem edito infan-
 te in aula purpureum ouum gallinam ef-
 fudisse nunciatum fuit; quod cum iubente
 Iulia allatum Bassianus (ex Seueri fi-
 lijs maior hic natu) quasi puerili ioco ter-
 ræ allisisset, dixisse Iuliam ferunt; Cur
 maledicte parricida fratrem occidisti tu-
 um? Quæ verba Seuerus audiens, futuri
 mali omen accepit; Idem & complures,
 qui officij causa aderant, agnouere. Præ-
 sagium & illud euenisse traditur; In An-
 tonini cuiusdam ex plebe hominis villa,
 vellere in fronte coccineo, eadem, qua
 Geta, hora natus agnus, & domino ab
 Aruspibus responsum, Post Seueri mor-
 tem fore, vt Antonius regnaret; Quòd
 cum

Antonius
 Geta Me-
 diolani or-
 tus.

cum sibi vir ille portenderet, veritus, ne re palam edita in aliquam prius calamitatem incideret, agnum gladio transfodit. Manifesta nimirum signa, ferro adigendum ab Antonio Getam; quæ quidē euentu nequaquam caruere. Nam Seuerus in Britannia mortuo inter Bassianum, & Getam eius filios tanta discordia orta est, commitentibus præsertim eos aulicis, vt nihil fere alter approbaret, quod alteri confestim nō displicuisset. Quamobrem prærepta occasione Bassianus de repente Prætorium fratris ingressus eum interfecit. Sed & ipse huiuscemodi delicta retaliantibus fatiis ab Opelio Macrino cæsus illi Imperio locum fecit. Opelium, vt morte pœnas daret, improbus improbum Alagabalus coegit. Fuit hic impurissimus Imperator Caius, Neronis, Commodos sceleribus prouocans. Cum priuatus esset, Alexianus vocabatur, sed cum Dei, quem Phœnices Alagabalum vocant, & nostri Solcm interpretantur, Sacerdos fuisset, id sibi cognomen assumpsit, in eamque prorupit insaniam, vt Deo illi suo matrimonio iungere vxorem quæreret. Palladem, mysticum Romanorum numen ab Aenea in Italiam

Geta occisus à Bassiano fratre Imp.

Italiam aduectum, conseruatumque ma-
 xima cura, amouit sedibus, & tanquam
 eius coniugem in Palatinas ædes adpor-
 tauit; Mox præfatus belligeram vxo-
 rem Alagabalo non conuenire, quasi
 facto diuortio aliam induxit. Vrania
 ab Afris colitur, quam fœnices Astro-
 archen Lunam esse dictitantes appel-
 lant. Eius simulacrum Carthaginensi-
 bus, omniq̃ue Africæ venerabile à Phœ-
 niffa Didone positum vetus fama pro-
 mulgauit. Congruere igitur Solis, &
 Lunæ coniugium Imperator existimans,
 eius statuam propè Alagabalum con-
 stitui iussit; Tùm edicta non ad Insubres
 solum, sed per omnem Italiam missa,
 ut ubiq̃ue celebres, festiq̃ue dies publi-
 cè, & priuatim agerentur, Dijs ipsis
 nuptias celebrantibus; Hæc, & huius-
 scemodi quamplurima cum fecisset Im-
 perator, tandem vna cum Soemiadæ ma-
 tre, quam Semyamiram alij vocant;
 impudicissima fœmina, militum Præ-
 torianorū gladijs confossus est, Confobri-
 nusq̃; illius Aurelius Septimius Alexan-
 der delectus in Augustum, cum iam antea
 Cæsar appellatus esset. Alexandro Maxi-

minus ob fortitudinem, militaremque disciplinam, cetera barbarus homo, successit; quem à Senatu Imperatores dicto Maximus, & Balbinus, Gordianusque; excepere. Gordianum iuniorem strenuissimum adolescentem Philippus Prætorio Præfectus fraude aggressus est, hacque potissimum ratione Augustalem sibi maiestatem asseruit. Primus hic Christianorum professionem secutus traditur; ex eo quoque memorabilis, quòd hoc Principe millesimum vrbs Roma annum attingit. Quamobrem Circensia munera cum sæcularibus ludis magnificentia inæstimabili celebrata sunt. Iuere per Insu-
briam, Aemyliam, Venetias, cæterasque Italiae regiones vndique tubicines, qui populos ad eorum ludorum spectacula vocabant, quos alias nunquam visuri essent. Repetuntur enim sæculares ludi centesimo quoque anno, qui vitæ humanæ terminus est: etsi in Verbanipago Malcorabia fabrum ipse his diebus viderim centum, & sexdecim annos agentem, non integris solum sensibus, sed & tam vegetum, vt ferream quadrupedi solem paruo negotio apponeret; Cuius rei etiam vniuersa illa regio testis est. Et hæc

Philippus
Imperator
Christianus.

Fabrū annos 116.
agentē vidit auctor.

hæc quidem obiter . Cæterùm his die-
 bus Monas diuini in Vrbe cultus Kali-
 meri successor, cum tres, & quinquagin-
 ta annos dignitatis Põtificiæ munera ad-
 ministrasset, ad superos cursum tenuit .

Monas Ka-
 limero suf-
 ficitur.

Defuncto hic Calimero, cum vna, quic-
 quid Christiani nominis Mediolani erat,
 conuenisset, ambigerentque, quisnam po-
 tissimum Præsul designandus foret, Deũ
 maximo precati, ex his, qui aderant, vnũ
 Monam aspiciunt, augustiore forma, &
 aureum quoddam præ se specimen ore af-
 ferentem; Tum vox incerto auctore au-
 dita, dignum honore Monam; quam ex-
 teri profecuti idem acclamarunt. Acce-
 debat his, quòd & alios fere nobilitate
 anteibat; Quocirca alacrius ingemina-
 bant, obtestabanturque, se exorabilem
 præstaret. Contra ille fortius renuere,
 indignum se tanto honore prædicare,
 nec ferendo oneri satis firmum. Sed in-
 cassum Sanctissimus vir nitebatur; Inte-
 gritas eius, cum paternas indigentibus
 opes ob pietatem dispensauit, omnibus
 nota, nullum effugium habebat. Ergo,
 quod necessarium fuit, præstito consen-
 su, sacrorum assumpsit curam, diligen-
 tissimeque gessit; Vicos, castra, præfe-

cturas , & per Insubriam , liguriam-
 que oppida omnia lustrauit , vt in his
 aberrantes populos veram religionem
 doceret , exemplo suo hortaretur . Vi-
 gebant tunc Valentini , & Cherinti re-
 probas opiniones secuti quamplurimi ,
 quas de hominum pectoribus sacratif-
 fimus vir euellere conabatur . Conces-
 sisse fato viij. Cal. Apr. crebrior au-
 ctorum sententia est . Dacius Calend.
 ipsis Aprilibus mauult . Clam sepulchro
 illatus , quod ita veritus profanorum
 furorem moriens mandauerat , late-
 retque adhuc ignotus tumulo , ni se ip-
 se Eriberto longo interuallo successori
 (res mira) noctu demonstrasset . Ad Vi-
 talis delatus iv. Id. Oct. religiosè colitur .
 Regnauerat iam quartum annum Phi-
 lippus , cum obiit Monas . Cæterum
 & ipse triennio ferè post Q. Decij Tra-
 iani factione oppressus in humanis agere
 desijt . Decius ipse Populi Romani , Se-
 natuſque amorem meritus , maioribus
 præconijs celebraretur , si modo sangui-
 ne Christianorum non temerasset ma-
 nus , eos atrocibus edictis in Philippi
 contumeliam vndique vexans , & vt ex-
 quisitissimis pœnis omnes torquerentur ,

Monas E-
 riberito Ar-
 chiepisco-
 po noctu
 se ostēdit.

vbiq̄ue fere inquisitiones acerrimè vige-
bant . At Mediolani maximè miserabi-
lia tormenta agebantur ; Alios æqualeo
plecti cerneret ; quosdam torreret flam-
mis ; hos flagra , illos pugiones quoq̄ue
conficiebant . Nihil non tentatum , quod
fæuiffimus carnifex in Principis gratiam
potuerit excogitare ; Sed breuiffimum
huiusmodi Augusto Imperium Vindices
superi concesserunt . Vix biennium domi-
nabatur , cum C. Vibij Treboniani Galli
proditione , qui illi successit , à Scythis
victus , facinorum pœnas dedit . Gal-
lum Aemylianus superauit ; Ipse demum
à militibus , cum Valerianum Senatus
elegisset , decollatus . Horum princi-
patum insignis generis humani clades
cognitum posteris fecit . Siquidem
non Insubriam tantum , reliquasq̄ue Ita-
liæ partes infecit pestilens aer , sed vniuer-
sum terrarum orbem pari contaminauit
clade . Sacrorum curam Mediolani age-
bat Mirocles . Vir hic in diuinis adino-
dum eruditus , vitæq̄; sanctitate spectabi-
lis erat . Eius precibus non parùm morbide
eius pestis ab Vrbe profligatum credi-
tur . Valeriano infelici euentu à Persis
capto , Valerianus iunior , & Galienus .

Traianus
De ci^o Chri-
stianos cru-
ciatib. ve-
xat.

Pestilentia
vniuersa -
lis.

Mirocles
Mediolani
Antistes .

Imperatores dicti sunt. Galienus egregij militis, ducisque principio nomen meruit; Sed dein ad delicias lapsus, exurgentibus vndique barbaris, Tyrannisque, Romanum penè orbem, certantibus fortunæ, virtutisque studijs, partum amisit. Dux erat Illyriciani Limitis Aureolus, in suscipiendis negotijs impiger, obeundisque admodum strenuus. Hunc reluctantem admotis iugulo gladijs purpurâ assumere milites coegerunt. Cum ita negligenter se Gallienus ageret, vt omnia citra eius auctoritatem gererentur; sumpseratque iam in Asia Imperium Macrianus vna cum filijs orientalis exercit⁹ iudicio ad eum promotus gradum, quòd sapientissimus, ditissimusque sui temporis omnium ducum habebatur, etsi consilia eius interuerterit fortuna; Nam cū Præfecto Aureoli Domiciano manu conferta fusus, ipse cum vno ex filijs, & quindecim interemptus est virorum millibus; quæ superfuerant legiones, triginta pugnatorum millia Aureolo accesserunt. Igitur tot auctum subsidijs cùm frustra Gallienus expugnare virum fortem niteretur, conuentionibus bellum diremit; Sed tamen parum fida, & vtrinque suspe

Etā pax secuta est . Non longè à Medio-
 lano Aureolus cū exercitu trahebat mo-
 ram ; quamobrem tumultuarij Principis
 grauem aduentum Galiēnus indies for-
 midabat . Huiusce rei conscius Dalma-
 tarum Dux Cecropius nomine ad eum
 profectus subdola oratione narrauit, ad-
 uentare cum legionibus Aureolum . Cre-
 didit hoc Imperator, & conuocatis mili-
 tibus, ad locutione que firmatis eorū ani-
 mis, quasi ad certi prælij subeundam for-
 tunam procedebat , cum in itinere iuxta
 Mediolanum incautū Cecropius aggre-
 ditur, & trucidat . Factum id Aureoli
 consilio quidam rerum scriptores opina-
 ti sunt . Nos Marciani, & Heracliani ius-
 su, qui Claudium elegerant, facinus au-
 sum accepimus, & constantior hæc est
 sententia . Occiso Gallieno, vt fratris
 fortem æmularetur peremptus quoq; Va-
 lerianus est, & Claudij iussu Sepulchro
 eius inscriptum . Valerianus Imperator.
 Nam ipse iuuentutis se principem in nu-
 mismatis attestabatur . Orosius Gallie-
 num Mediolani inter fœminas lasciuien-
 tem occisum auctor est . Sed vtrunque
 res se habeat, illud constat, post eius mor-
 tem Aureolum Imperatoris nomine iam

Gallienū
 prope Me-
 diolanam
 occisus.

Aureolus
Mediola-
ni conse-
dit.

à militibus nuncupatum Mediolani con-
fedisſe, fuiſſetque eius vita diuturnior, ſi
non illi hoſtem Claudium à cæteris le-
gionibus Imperatorem ſalutatum fata ob-
ieciſſent. Occiſi tyranni gloriam Aure-
liano, qui poſtea imperauit, alij tribuunt.
Sed & in eo quoque diſſentiūt auctores,
quòd inuito Claudio pugnatum quidam
tradunt, aliqui ab Imperatore Aureliano
ſuperatum; At verò cum Claudij dux
eſſet, eius iuſſu armis certatum, cæterorū
conſenſu proditum eſt. Priorem opinio-
nem adiuuat elegans epigramma, quod
Græco ſermone tyranni tumulto adſcri-
ptum fuit. Ab vrbe xvj. diſtat oppidum
in Fulcherijs inſulis Abduæ fluuio vici-
num, quod corrupta voce Pontirolum
vulgus vocat. Pontem Aureoli fuiſſe
nominis ſimilitudo arguit; Ab huius mor-
te, ſepulchroque inditam pago appellatio-
nem auctores quāplurimi ſcribūt. Addit
Trebellius Carminis ſenſum, ab inepto
quodam litteratore ſic latinè expreſſum.

Sepulchriū
Aureoli
prope Me-
diolanum.

*Dona ſepulchrorū victor poſt multa tyrāni
Prælia, tam felix Claudius Aureolum
Munere proſequitur, mortali et iure ſuper
Viuere quē vellet, ſi pateretur amor, (ſtes,
Mili-*

Militis egregij vitam qui iure negavit

Omnibus indignis, sed magis Aureolo.

Ille igitur clemēs, qui corporis ultima ser-

Et pōtē Aureoli dedicat, et tumulū. (uās

Auget, quam diximus viri dignitatem antiqua alia, marmoreque insignis inscriptio C. Pupij Tironis, quam sibi, atque vxori Tertullæ, parentique Alitiae viuis monumentum posuit, vt ab antiquis regionem eam quoque plurimum cultus accepisse coniectura capesci possit, non Aureoli solum, sed & tumulis aliorum perquam illustris. In tyranni huius morte repugnant alia etiam ratione veteres, apud quos non ab hoste superatum, sed à proprijs militibus cæsum legere est. Cui opinioni vt accedam, illud maximè impellit, quòd prioris sententiæ auctor Trebellius Pollio adèò aperte in Constantij Cæsaris gratiam Claudio fauet, vt eius mihi fides suspecta sit. Fuit alioquin ille optimus Imperator, & vir ad delendos Barbaro natus. Irruperant in Italiam Alamani, ducenta armatorum mil-
lia, quorum audaciam cum vltum
venif-

Claudius
in Luca
Sylua Ala-
manos cæ-
dit.

venisset Claudius, in Lucana Sylua ita illos afflixit, vt centum millia ferro cæciderit; Contracto quamplurimi ex laboribus bellicis morbo desiderati sunt. Lucana Vallis in Comēsi agro, qua ad Rhētos vergunt Alpes, frequentibus colitur populis, eius nominis oppido, atque lacu ducentis circiter quadraginta stadijs protenso memoratu digna; hic deletos barbaros credere in promptu est, ni Eutropius propè Benacum prælio certatū scriberet; Quamuis & Lucanus lacus hęc appellationem potuit apud antiquos obtinuisse. Hoc principe, anno eius Imperij primo pridie Cal. Decembris Præsul Sacræ Religionis Mirocles, cum annos duos, & viginti præfuisset, decessit, & ob egregia viri merita inter Diuos relatus, æternæ beatitudini opinione hominum mancipatus est. Successor illi destinatus è vestigio Prothasius, qui mortui desiderium probitate sua non parum leniret. Et hęc quidem Imperatore Claudio eueneret; Vt vix credibile sit, tot eum egregia in armis facinora gessisse, temporis breuitatem computantibus. Nam vix biennio exacto, cum Aurelianum longa orationis ferie laudatum militibus, vt in sui

locum

Prothasius
Mirocles
successor.

locum deligerent, persuasisset, defunctus est necessarius hic Reipublicæ magis, quã bonus Imperator; superstites Claudio tyrannos sustulit; Zenobiam in Aegypto, in Gallijs Tetricum, propria prodicione memorabilem. Sed longè difficilior illud bellum, quo Mediolano imminentes Marcomanos profligauit. Verùm quoniam harum mentio etiam superius facta est, non absurdum fuerit, quinam hi barbari sint, explicare. Germanicam nationem esse dubio procul constat. Eos in fronte Germaniæ, quatenus Danubio pergatur, Tacitus collocat; hancque sedem virtute partam pulsus inde Boijs auctor est. Addit Strabo Bubiemuni Merobudi Marcomani, qui amicus Augusti Cæsaris fuit, regiam frequentius habitatam, quòd eo in oppido Ciues suos omnes Rex ipse traduxerit. Ex huius gente manserunt diù reges, sed demùm & externos pati cæpere, Romana primum arma experti in Gallijs cum Ariouisto duce vna cum alijs Germanis eos diuus Iulius superauit. Quieuerunt demùm Merobudij, siue, vt Tacitus mauult, Marobudij, eiusque nepotum auspicijs. Versatus hic in iuuenilibus annis Romæ fuerat,

Aurelian^o
Marcoman
nes ab ex-
cilio Me-
diol. profligati.

Marcomā-
ni vnde.

Augusti beneficio etiam ad regale fastigium prouectus; Gratiam reddidit, ut in amicitia Pop. Romani gentem suam detineret; qua auctoritate freti finitimis formidolosi erant. Mansit pax in Marci Imperatoris tempus; Hoc Principe rebelles facti, tandem à Rom. exercitu male habiti accepere iugum. Cogitauerat Marcus eorum regionem in Prouinciæ formam redigere; Sed & hoc, ut aliæ pleræque calamitates, ciuilibus malis imputandum. Nam Auidij Cassij armis distentus, quòd decreuerat, perficere prohibitus est. Ferebatur vulgò magicis quibusdam facris, imprecationibusque eos ita à Marco adactos, ut perpetuam cum his pacem Populo Romano futuram arbitraretur. Quæ cantamina famæ cupidi, quasi hostes deesse possent, secuti Imperatores dissoluerunt. Igitur sub Aureliano rursus arma cæperunt, & superatis Alpibus Leopontijs in Italiam transtulere bellum. Contra eos profectus Imperator, dum paulò securius hostem contemnit, nec illis à fronte occurrere quicquam curat, clade non modica affectus est. Quamobrem cautiore, & periculo moniti

niti Romani, quos elabi permiserant, à tergo persequabantur. Qua necessitate ulterius procedentes illi Mediolanensem omnem agrum vastauerunt; Sed & cędibus, rapinisque non adhibitus modus, captiui quamplures facti. Hanc stragem Dei Opt. Max: ira in profanum Cæsarem sæuientis euenisse Christiani arbitrabantur. Nam Sanguinarius hic Imperator, veris religionibus inimicissimus, vetera Neronum, Deciorumque exempla reuocauit. Dederat Mediolanensis Matrona, cui Sophiæ appellatio, cum tribus puellis inter Christi cultores nomen, venditisque maximis, quæ illi suppetebant, facultatibus (decem feruorum millia fuisse traduntur) precium indigentibus dispensauerat; Hanc etiam vi adhibita gentium numina colere reluctantem Aureliani Præfectus peremit. Sub Traiano id factum alij scribunt; vt Decius fortassè sit accipiendus; qui hoc quoque sibi cognomen arrogauit. Territus igitur suorum occisione Aurelianus Romæ ad Senatum litteras dedit, vt Consultis Sybillinis libris referrent Patres, quemadmodum victoria ab hostibus extor-

Sophia Me
diolanēsis
cum filijs
martyrio
coronata.

extorqueri posset. Factum ergo Senatusconsultum, & sententiam dicente Vlpio Syllano inspecti sunt libri; Ex quorum lectione docti Pontifices urbem veteri instituto lustrauere: tùm cantata carmina, amburbiumque celebratum, & promissa ambarualia. Quibus rebus ex Aureliani sententia confectis, non dubitauit belli fortunam experiri. Coactis itaque omnibus copijs Placentiam versus, vt publico Marte decerneret, properabat. At Marcomani veriti, nè, si collata acie inferiores euaderent, nullus fugæ locus esset, quin Italicis populis vndiq; circumdati, quam illis intulerant, in fugam stragem acciperent, ad insidias verso consilio, clam in densissimas Syluas delati, aduentante nocte, improuisi erupere, tantamque cladem Italæ legiones subierunt, vt Romanum penè Imperium solueretur. Sed tamen demùm fufis hostibus, eos Imperator malè multauit.

Vicisse Aurelianum tribus prælijs, Eutropio auctore, proditum est. Placentiæ primò; deinde iuxtà Metaurum flumen apud fortunæ fanum; tertio in Ticinensibus Campis. Victoriæ causa ad superiores refertur; quòd in ipso prælij congressu

Aurelian^{us}
Marcomā-
nos prælio
vincit.

fu spectra quædam , monstrosæque faci-
 es sese Marcomanorum oculis effude-
 rint , quibus illi territi fugam capescen-
 tes occisi sunt . Commentum id Barba-
 rorum esse quis non videt, dum ab homi-
 nibus superatos fuisse puduit , victoriam
 Deorum studijs acquisitam profitentiū ;
 etsi Panicos terrores quandoque legeri-
 mus, cum non monstris, sed nulla ex cau-
 sa orto timore exercitus dilabuntur. Mar-
 comana Vallis & Monti Iuræ , & Sequa-
 nis proxima , quæ ad Heluetiorum fines
 pertinet. Hic Barbarorum reliquias con-
 sedisse crediderim, & regioni dedisse no-
 men , quod in præsentem quoque diem
 vulgatissimum est ; Alioquin gens ipsa
 non in Gallijs, sed trans Rhenum habita-
 uit , præfuisseque illis Reginam nomine
 Fritigil legimus, quæ Diui Ambrosij lit-
 teris persuasa virum suum in perpetua
 cum Romanis pace detinuit. Verùm hæc
 posteriori tempore acciderunt . Igitur
 Aurelianus , cum non Marcomanos so-
 lum, sed & Sarmathas, & Gothos sudif-
 set, plurimis victorijs inclitus , ministri à
 libellis manu interfectus est . Tùm exer-
 citus ad Senatum retulit , vt Imperatorē
 eligeret . Contra Senatores huiusce rei
 iudi-

iudicium militibus cōcedere ; certatum-
 que vtrinque moderationis studio. Tan-
 dem militum prece , finito sex mensibus
 interregno , Tacitus Imperator Augu-
 stus à Senatu dictus est , missæque ad no-
 biliores quasque orbis Ciuitates litteræ ,
 quibus Ciues admonerentur in antiquū
 Statum rediisse Rempublicam, ius eligen-
 di Principis , & Præfecturæ vrbanae ap-
 pellationem, cæteraque Summi Imperij
 munia ad ordinem amplissimum pertine-
 re : Quo sensu & Mediolanensibus litte-
 ras redditas Flavius Vopiscus auctor est.
 Tacito Florianus frater successit, mox
 interfectus, cum M. Aurelium Valerium
 Probum milites Imperatorē nominas-
 sent ; quorum iudicium summo gaudio
 Senatus approbavit ; scilicet is erat Pro-
 bus, qui armorum gloria Aurelianum æ-
 quaret , modestia , morumque ciuitate
 longè illi esset prior . Cùm non diù re-
 gnasset , seditione militari apud Syrmium
 cæsus est. Huius posterì seu Romanorum
 odio , seu inuidiam veriti, relicta Vrbe ,
 pars iuxta Benacum , pars Comensi in
 agro propè Iarium confedere . Sumpsit
 deinde imperium M. Aurelius Carus ,
 quem externa bella gerentem feliciter &

Litteræ ce-
 nales ad
 Mediola-
 nensibus de
 recupera-
 to iure
 eligendi
 Imp.

Posterì
 Probi
 Imp. Bena-
 ci & Iarii
 accolæ.

Populus, & miles maximo amore profesequebantur, cum superatis Persis Cthesiphontem fatalem Romanis ducibus limitem peruenisset, de cælo tactus animam reddidit. Narbonensem cum fuisse Eutropius tradit; alij Illyricum. Vopiscus Eutropio antiquior, se Diarium quoddam legisse est auctor, quo Mediolanensem Carum fuisse testatum manet. Aureliam certè gentem, quàm frequēs in hac vrbe extiterit, innumera veterum spectacula ostendunt. Ad Francisci Aurelius Eusebius Aureliæ Vitaliæ matri, tum Iulianæ coniugi Sanctissimæ tumulū struxit. In Horarum vico Aurelia Placentina. At in Vitalis vetustissimo delubro Heluius Aurelius Protodomeesticus æternitati ab Arcutione liberto commendatur. Quo ex monumento illud non pigebit adscribere, Aurelium à Secretis Imperatoris primum extitisse; quòd Romani (vt in Africana historia Procopius tradit) domesticos appellabant in aula Imperatoria arcanorum Principis conscios. Est & Aurelius Victorinus Municipalis Magistratus Quartuir in Ambrosij fano celebris: Sicuti & eiusdē nominis in Portiana porticu Ianuarius Signifer ex numero

Car⁹ Imp.
an Mediolanensis.

Dalmatarū fortensū. Milites hi erāt, quorū in Theodosij de Palatinis officijs comētario frequens mētio habetur. Et hęc quidē à nobis dicta sint, nō quòd his veluti firmissimis probationibus Mediolano Carum vindicemus; Sed ut, si qui in hanc sententiam ire maluerint, aut uera, aut saltem simillima uero se cognoscant sequi. Nec quandoque mouere debet, quòd frequentiore calculo Narbonensis fuisse approbetur; siquidem admonendissimus, hac tempestate latissimam Gallias iurisdictionem habuisse, ut non solum quicquid in Germania Romani nominis erat, Proconsulibus illius pareret, sed etiam Cisalpinæ Galliæ bona pars. Demonstrat id Hist. lib. xv. Amianus Marcellinus, qui in Lugdunensi Prouincia Alpes Graias, Peninas, Tricaspinas constituit, tum Taurinos, Mediolanumque cum alijs non æquè nobilibus municipijs. Lugdunensem autem Narbonensis Prouinciæ partem esse idem auctor attestatur. Non me præterit Mediolanum Transalpinæ quoque Galliæ oppidum: Sed illud intellexisse Marcellinus non potuit, cum non Narbonēsi, verū Aquitana in provincia sit constitutum. Igitur nihil

nihil repugnat Carum Mediolanensem
 fuisse, eundemque ex Narbonensi pro-
 uincia; nam & similis conditionis Seba-
 stianus martyr apud eum traditur, qui Sebastian⁹
Martyr
qua ratio-
ne Medio-
lanensis. Christiani dogmatis Beatorum vitam
 memoriae commendauit. Quæ quidem,
 si vera sint, illud necessariò fatendum est
 ab Aelij Adriani de Italiae Statu cõstitu-
 tionib. discessu, & in prouincię formã ur-
 bẽ redactã; q̃ nomine libertatis euenisse
 Albuci⁹ Sylo apud Pisonẽ sub diuo Au-
 gusto, vt diximus, querebatur. Cæterum
 Cari imperium filij duo exceperunt; Nume-
 rian⁹, quẽ in exercitu secum habuerat, &
 Carin⁹ administrãdis Gallijs relict⁹ à pa-
 tre. Mores vtriq; fratrum diuersi, vt hũc
 Domiciano, illũ Tito æquare possis. Nu-
 merianus in litterarũ studijs egregiè ver-
 sat⁹, prosa, versaq; oratione pollebat, tot
 que virtutib. probitatẽ addiderat. Carin-
 us nullo non vitio imbutus, etiam florẽ
 adolescentiæ, quem fruentum dederat.
 Imperator factus à pusiũculis repetebat:
 victu iuxta, atq; habitu mollis. Tradit Vo-
 pisc⁹ Mediolanẽsib. rosas triclinia, atque Carin⁹ in-
ter rosas
Mediola-
nensis vo-
lutari soli-
tus. cubicula insternere solitũ, quod hæc forsi-
 tã in prætorio tum essent, etsi in præsentia
 honore ab alijs non discernantur. Non

defuit tamen illi vigor acie contra hostē Diocletianum decertandi; sed victus apud Margum occubuit, liberaq; ex eo Diocletiani Resp. in potestate relicta est. His temporibus perijsse Prothasium, quē Urbis Antistitem supra diximus, antiquorum scriptis proditur, cum per duos, & viginti annos ea in dignitate florisset. Tres illis addit Dacius; minuunt alij duos, dissensu omninò futili. In Portiana æde sepultus, post Cineres adhuc honorificè colitur, implorantque eius opem mortales frequenter votis. Designavit hic in Ticinensis Christianorum Ecclesiæ Præfulem Epiphanium integritate morum, vitæque sanctitate nunquam pro meritis laudatum; Cuius solemnibus communis cum Diua Agnete etiamnum est facer dies. Primus hic Sacrosanctam potestatem oleo unctus à Mediolanensi Pontifice accepit, secutiq; hunc morem sunt ex eius successoribus quidā; tametsi cū Lûgobardorū Principis Ariperti Regia ea Ciuitas esset, à Romano Pontifice id sibi honoris impēdi pcurauerint; profectusq; Romā hac de causa, qui tū Mediolani Sacerdotibus præsidebat, Benedict⁹ nihil profecerit, asserētib. videlicet, si biq̄ue

Epiphani⁹
Ticinensis
à Mediolanēsis An
tistite con
secratus.

biq; vindicantib. omnia Romanis . Verū
 quicquid tunc auctoritatis ex ea liberta-
 te acceptū diminuit illis quandoq; Ale-
 xander III. , cum pallio, & cruce, præci-
 pua nimirum Sacri Præfulis insignia, Ti-
 cinenſi Episcopo interdixit . Cum cœle-
 stibus agente Prothasio , in eius locum
 suffectus est Maternus , vir moribus insi-
 gnis, probitateq; Deo Opt. Max. acceptis-
 simus, & qui institutā à maiorib. ad supe-
 ros viā, rectè viuēdo, vtiliaq; populis sua
 dēdo, cōseruaret. Ea tū inualescentis ve-
 ræ religionis fundamenta iactabātur , vt
 nō nisi vita, moribusq; cōspicui ac tātę di-
 gnitatis infulas aspirarēt . Et iccirco tri-
 gintatres penē continua serie huiusce Vr-
 bis Antistites cōnumerari possunt, in cœ-
 lestiū Cathalogo descripti. At ab euerso
 Urbis Romæ Imperio, quæ ferrea sæcula
 verè appellaueris , dignitates, honoresq;
 Sacri vel Principū fauore, vel ambitu cō-
 cedūtur; qua ppter quò quisq; magis astu,
 versutiaq; pollet, eo ampliorē in his obti-
 net locum, vt unum uix, aut alterum ter-
 centis proximis annis offendas, qui beati-
 tudinis gloria celebretur. Et quis nō cre-
 dat indignatos hac de causa mortalib. cę-
 lestes , Christianorum sanguinem belli

Episcopus
 Ticinensis
 vsu palli
 priuatus.

Maternus
 Prothasio
 suffectus.

Quot Me-
 diolani An-
 tistites san-
 ti.

cladibus exhauriédum permittere? Otho manorumq; & huiusmodi profanorum arma in dies magis, & magis auxilio prosequi? Discant vtinam hi, discant tot periculis edocti, quorum interest, veteresque illos Pontifices imitentur; nam vera instructi fide, candorisq; clypeo tecti, nihil est, quod gentium arma timeamus. Pro exemplo nobis sint Maximi, Constantini, Theodosijque cum barbaris bella; cum parua manu vterque innumerabiles exercitus sub Crucis vexillo internecione deleuit. Sed vereor, nè expectari id æternum potius possit, quam aliquando coram videri. Auri cupiditas, quod per ambitum mox effundatur, pessum omnia dat, & (nisi dilabescentem Remp. Diu sustineant) perpetuò dabit. Diocletianus Solonis Dalmatiæ ortus, vtroque parente ignobili, virtute sibi orbis regimen acquisiuit. Cum itaque reparando imperio animum adiecisset, quòd vndiq; exsurgentes tyranni pullulabant, Maximianum primò Cæsarem, dein Augustum dixit. Mediolanensem hunc extitisse ex Castello Seueri, vel, vt vernacula simplicitas appellat, Seprij, in annalibus nostris ferè vbiq; proditur. Nos aliquid cer-

Maximianus Cæsar
An Mediolanensis.

certius ex antiquis nō habem⁹; Vt mirum sit, hominē ob res gestas clarissimum patria ignotum auctorum negligentia esse, cum & tyranni vel breuissimo tempore ad imperium assumpti hanc iniuriam euaserint. Cum igitur nostrorum auctoritati nihil aduersetur, facilē & ipse in eam sententiam iuerim, vt Insubrem credam; Nam & huius cognominis aliquos in vrbe, dignitatib. etiam illustres, haud difficulter ex antiquorum tumulis quisque depræhendet. Q. Maximianus Pontifex, scriba publicus, & curator Aerrarij in Stephani æde adscriptus est. Ad Nazarij verò Maclius Maximianus Veliranus Sexti Ordinis. Sunt & id genus similia quædam. Sed hæc pro testimonio sint satis. Enimuerò Maximianus armorum gloria ferox, in Galliam profectus latronum duces Aman drum, Aelyanumque cum scelerata factione mirabili celeritate confecit. Mox in Africam translatus militia missos Gentianos milites vniuersam prouinciam diripientes compescuit, & de eis pœnas sumpsit; Crausium quoque Britanniaë tyrannum aggressus est; Sed cum aduersus eum incassum moueret

Maximiani gesta.

arma, iſto fœdere, quod eripere non valebat, conceſſit. Superatus in Oriente iã erat Diocletiani auſpicijs Perſarum Rex Narſes, & apud Aegyptum Achilleus; quamobrẽm ex omni terrarum orbe receptis ſpolijs victorioſiſſimi Imperatores triumphauerunt. Conuenerat iam antea vterque Mediolani, cùm ex Gallijs Maximianus, ex Aegypto Diocletianus veniſſet; admiſſique in Urbem maximo honore, vt non ſolùm Decuriones, quod moris eſt, ſed tota plebs effuſim obuiam illis prodiuerit. Miſit & Roma proceres ſuos, ſimilitudinem Maieſtatis Beatiffimæ (vt Mamertin⁹ ait) per ea tẽpora Mediolanenſium Ciuitati libenter impertiens, vt ibi Romam eſſe diceres, quò vterque Auguſtus venerat. Verùm quãuis Fauſtus, & Fœlix fuerit Maximiani aduentus, Chriſtianis tamen nõ æquè profecit; quippè per præcones edici mādauerat, vt ad vetera Deorum ſacra redirent omnes, & antiquorum credulitate reuocata nouam Chriſti fidem abalienarent; Parere negantibus pœna mors erat; qua affectos ciuium quinque millia, & eò amplius quidam ſcribunt. Adduxerat ſecùm Thebeam legionem, cuius opera

Diocletianus, & Maximianus Mediol.

Maximiani edictũ cõtra Chriſtianos.

opera fideli, & strenua superioribus prælijs erat vsus. Horum Tribunus Mauriti-
 tius, vti Christiani nominis professor, ac Mauritius
ob Christi
fidem pas-
sus.
 cusabatur; indeque exploratum est, non
 ipsum solùm, sed & omnem legionẽ ea-
 dem de Dijs opinari. Quamobrem Im-
 perator eos primò rogare, vt meliora se-
 querentur, & numinibus sacra facerent,
 abnegantes, perseverantesq; semel atq;
 iterum decimari iussit; Et cum neque his
 malis cederent, minisque, nec precibus
 auocarentur, ad vnum vna cum Tribuno
 securi percussi sunt. Qua de causa, &
 qui Bergomi tùm erat, Alexander, eiuf-
 dem legionis miles, paulo post delatus,
 cæsusque est. Eandem quoque fortunam Alexander,
Victor, Na-
bor, & Fæ-
lix marty-
res.
 experti Victor, Nabor, & Fœlix Mauri
 pugnatōres; quorum Victor carceri in-
 clusus cum Triumvirorum conspiratio-
 ne, sex dies, vt inedia consumaretur, etiã
 pane, & aquis caruisset, nihil tamen iccir-
 co affectus est; dein fustium ictui subie-
 ctus, nullo adhuc dolore mouebatur;
 quamobrem sumpto supplicio, capite cæ-
 sus, in sylvasque bestijs dilaniandum ca-
 dauer expositum est. Quis crederet? Ab-
 stinuere sancti hominis contactu feræ; &
 cum sexto tandem die, vt sepulchro vi-

rum mandaret, Maternus Urbis Antistes venisset, quæ carnificinam facere debuerant, duas feras offendit innoxias, arcentesque à cæteris malum. At Nabor, Fœlixque Laudem Pompeiam, quòd tunc ibi Imperator agebat, ducti, extra urbis portam propè sceleram fluuium ultimo & ipsi supplicio affecti sunt. Sabina Mediolanensis Matrona vehiculo Mediolanum delatos sepeliuit. Tradunt certissimi auctores Thermas cum cum peristylis ædificasse, quas à suo nomine Hercules appellari voluerit; Nam & Aufoni⁹ poeta Mediolani, inquit, Est regio Herculei celebris sub honore lauacri, cunctaq; marmoreis ornata peristyla signis; extant adhuc sexdecim columnæ striatæ, cum capitulis Ionicis; reliquæ nimirum tanti operis. Existimant alij sensisse de Herculis fano Aufonium, quod Diuo Laurentio sacrum posteriores nuncupauerunt; Nam ex recentibus quidam auctores sunt Herculi, quem maximè venerabatur, cum struxisse templum, in cuius umbilico aurea ipsius Dei imago erat, throno eburneo insidens, vnde responsa excipiebant Ciues. Structuram delubri laudaueris, quod latissima testudine, profun-

Sabina Me
diolanum
aduchit
corporal
S. Nabo-
ris, & Fe-
licis.

Aedes Lau-
rentio sa-
cra an vbi
Thermæ
Maximia
ni.

fundisq; fornicibus edita, nulla tamē ferrea compage firmissima sit. Verū ipse haudquaquā arbitratur Maximiani Cæsaris illud opus esse, quod & in fenestris Cruces, & ædificij ratio non satis perfecta arguunt. Quapropter aut Herculis ædem eo in loco non fuisse, aut, si fuerit, igne combustam crediderim, erectumq; deinde Laurentio templum. In eo quoq; anceps feror, quod firmioribus mænijs munijse, dupliciq; muro vallasse urbem aliqui iuniores scribūt. Mihi ex antiquis hac de re nihil cōpertum est, ut id facile affirmare non auserim. Et illud minus cum ferrei sæculi dictus parens sit. Existimaue re quidā hunc primū ferrea Corona caput Mediolani redemisse; vnde emanauerit cōsuetudo, ut ille nō Augustus, nō Imperator existimaretur, cuius tempora eo honore caruerint. Nam me nequaquā latet diuersa sentire diligentiores, qui Henrico, qui Othoni Germano, qui Carolo id tribuant, horumque vnus omninō accipiendus est, re non adeo vsque veteri, ut Maximiani t̄pibus arrogeat. Atqui Germani Imperatores nihil cōmune cū Romanis habent, ex illis infensissima, veteribusq; Germanis Alamanorū gēte editi. Hæc igitur cum Maximianus Medio-

Mos coronandi Imp. Mediol. an à Maximiano incepto

Sebastian⁹
Martyr.

lani ageret, Romæ Sebastianus, quem superius quoque Mediolanensem fuisse retulimus, Præfectus cohortis primæ Prætoriæ res memoratu dignas gessit. Erant in vinculis Diocletiani iussu Marcellin⁹, & Marcus, iccirco custoditi, quòd vanâ Deorum superstitionē prædicantes Christianis accessissent. Hi cum parentis vtriusque precibus diu, & multum, vt sententia decederent, tentarentur, pauxillumque precationibus fatigati nutarent, veritus, vt satis constantes essent, Sebastianus protinus ad Nicostrati, cuius custodiae crediti adolescentes erant, ædes aduolauit, adhortationibusque, & orationis vi, ne parentum verbis cederent, adegit; Mox vxorem Nicostrati Zoen amissa ex mala valetudine loquela suis genibus aduolutam (sanctæ religionis testimonium) miraculo fospitem reddidit. Quamobrem non eius vir tantum, sed & iuuenum pater Tranquillinus Christi leges acceperunt. Præfectus erat Vrbi Chromatius, deplorata salute æger. Hunc, si statuas, fusilesque Deorum colossos confringeret, se morbo liberaturum pollicetur. Accipit contra sponfionem Præfecti filius Tiburtius, si id minus factum sit,

Seba-

Sebastianum fornace crematum iri; frustra de patris salute laborabat. Nam è vestigio illum diuinus vir pristino membrorum robori restituit, & quod salutare eis fuit, numen nec morte quidè atrocissima affecti contempserunt. Hæc cum Præfecto Prætorij explorata essent, suggestit ille Diocletiano, quemadmodum erga veteres Deos impium militem puniendum existimaret. Primùm precibus, blanditijsque Imperator egit. Cum nihil proficeret, Thraicio more arbori innixum à militibus sagittis iussit peti; Nec Principis iussu quisquam distulit, & nisi, cum egisse animam crederent, à Prætorianis cessatum. At Sebastianus intra paucos dies rursus ingredientem Palatinas Diocletianum redarguere, durisque verbis reprehendere. Quis iratus Imperator, quem perijsse omnes arbitrabantur, donec mortem oppeteret, fustibus subigi mandauit. Traditur in Longobardæ gentis annalibus, Cuniperto Rege Ticini Cacodæmonem visum, qui bono genio, quæ hostia venabulo percuteret, imperanti, eum sequens parebat, quotque ictibus incussisset valuas, tot inde mortales pestilitate correpti efferebantur.

Humanā opem excedebat malum, donec admonente sanctitate insigni viro dicata Sebastiano est ædes, trāslatæq; illuc, quas in Vrbe Roma, in cælū tēdens, exuias reliquerat. Sic parata populis fal^o: coliturq; huius præsertim morbi propulsator, eo nomine vbiq; terrarum celebris. Nec verò quisquam aut hæc vti minus historiæ congruentia aspernetur, aut fide indigna existimet. Videmus certè idem ab antiquis, quos tam Græcos, quam Latinos auctores habemus, factitatum. Nam, vt Epidaurij Draconis propulsata Romanis peste passim cognitum numen missum faciam, Pausanias grauis scriptor Peloponesiaco bello in Athenienses crassante hac lue, tradit ex Delphico oraculo conditum Apollini Athenis templum, quo populis redempta est salus, fabrefactaque inde ab Leocare huiusce Dei statua, quem ille Alexicacon, quasi vnaolorum depulsores dicas, appellauit. Idem in Corinthiacis rebus auctor est, cum Corinthiorum infantes passim occumberent, non prius cessasse iram superū, quā Mermeto, & Phereti Medæ filijs annua sacra constituta essent. Si igitur profani auctores hoc Dijs suis tribuere,

Sebastian^o
pestilentie
propulsator
colitur

buere, posteritatiq; commendare dignū duxerunt, cur nostram fidem Christiani exemplo simili non obligemus? Igitur cū priuatim hæc, huiuscemodiq; quamplurima aduersus Sacratiss. Dei cultores Diocletianus cū collega instituisset, quòd ex ipso excidio plures quodāmodo emergere videbantur in vniuersū, ne infinitæ gētes oppeterent, legem tulit, vt, si qui eius professionis essent, altero lumine priuarentur. Cæterū haud ita multo post, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani sese Augustali Maiestate abdicauerunt; & in huius locū Constantius Chlorus, Diocletiano Galerius Maximianus sunt successi. At Constantius, cui Occidentalis Imperij administratio obtigerat, modestus vir, & omni ambitione procul, Italian, Africamq; Collegę celsit, & in Britanniam profectus, summam tranquillitatē quiescentibus barbaris naētis, Eboraci demū relicto ex Concubina Helena Constantino decessit. Interim Galerius, qui Italiæ præfesset, Flauium Valeriū Seuerum Cæsarem declarauit. Verū

Maximianus Mediolani Imperio se abdicat.

Cæsa r e
quinā ai-
ceren t o j.

Romanæ gentis libertatem, qui successere, Cæsares, Augustos, Imperatoresque indiscretè appellatos . Sed eam posterior ætas differentiam inuenit, vt Cæsares hi tantū dicerentur, qui legitimi Principum filij Augustæ Maiestatis hæredes designati essent, administratioq; rerum illis interdicta, nisi fortassè in aliqua provincia potestatis insignia Augusti iussu haberent . Hinc nulla eis donatiui militibus dandi facultas, nulla stipendij representandi libertas erat . In Comitatu illos solum officiales agnoscebant, quos retinendi Augustus potestatem fecisset . Paulo amplior Imperatoria dignitas, q̄ qui eo nomine decorabatur, licet Augusto subiectus, infraque eum gradum positus, quicquid tamen libuisset, munificentia gratia donare poterat, nec his astringebatur legibus, vt ab alijs Palatinos, idque genus purpuratos assumere cogeretur . Augusti appellandi ius ordini amplissimo diu referuatum est. Vsurpauere demum id quoque legiones sibi; Maximianusque primùm, posthabita Senatus auctoritate, ab exercitu Augustus est dictus . Cæsarem noua illa significatione primus Adrianus Aelium Verum

huncupavit ; Cuius deinde exemplum alij imitati traduntur. Seuerus igitur Cæsar cum Italiæ præesset, ab vrbeque secessisset, Prætoriani milites Maxentium Maximiani Herculei supposititium, vt quidã putant, filium Imperatorem fecere, eiusq; vires incredibile dictu tam citò creuerunt, vt etiam acie decertare contra hostem non ambigeret ; Verum ille proditione militum Rauennæ, dum ad Galerium properaret, cæsus est. Maxentius verò iam omni metu liber, adulterijs, stuprisque urbem polluere, Senatorum sanguine manus scædare, magicis carminibus nihil non postpositum habere, donec à Constantino victus iuxta Miluium pontem oppressus est ; Inimicitiarum, bellique causam prætendunt aliqui Senatorum Urbis Romæ preces, quibus, vt eos à dira tyrannide eximeret, rogantibus, in Italiam transitis alpiibus Constantinus venerit, & Remp. iustis vltus sit armis. Potuit & illa discordiarum origo esse, quòd meritò infensus Constantino Maxentius ob paternam necem foret. Nam Hercules, cum, tanquam à filio eiectus, in Gallias fugisset, Constantinique generi regno insidiaretur, per Faustam, quæ virum pa-

tri prætulit, depræhenſus, & Maſſiliæ illo iubente occiſus eſt. Tantùm abeſt, vt vera ſint, quæ Caſſiodorus haud dubio errore tradit, dum hunc ipſum Tharſi in Cilicia periſſe in ſacra hiſtoria teſtatur. Verùm quomodocumque res ſe geſſerit, diuerſus Conſtantine à patre moribus; regni amplificandi auidior, quâlibet cauſam bello indicendo, rumpendiſq; inducijs idoneam ducebat; Nam & contra Licinium, qui Orientis Imperio fruebatur, arma mouit, quoniam ille Chriſtiano nomiui, quam maximè aduerſabatur, debellatoque poſt multa prælia hoſte, totius orbis habenas ſolus ſuſcepit. Tùm per Prouincias ubique Præſidibus, Præfectiſque ſucceſſores dati. Mediolanenſibus iuri dicundo Euſtorgium Gallogræcum præfecit, vt mandata iuriſdictione Aemyliam quoque, & Liguriam omnem gubernaret. Conſtantino perquam gratus erat Euſtorgius, tantumque eius præcibus tribuit Imperator, vt Ciues ſolemni etiam quacumque penſitatione immunes fecerit, eodemque annitente trium Magorum corpora, qui infanti Chriſto munera obtulerunt, vt Conſtantinopoli Mediolanum adueherentur, cōceſſa. Ex-

Euſtorgi⁹
Gallogræ-
cus Medio-
lanenſibus
proſicitur.

Corpora
Triū Ma-
gorū Me-
diolanum
aduehit.

tat adhuc pergrandis eorū tumulus, seu Cēnotaphium magis, vnde ablati Reges creduntur, cūm Imperator Aenobarbus urbē equauit solo, transtulitq; eos in Colonia Agrippinensem. Eius Ciuitatis Pręsul incredibili Germanorū concursu, & gratulatione, qui ēt quotannis ad sepulchrū visendum, Diuosq; adorandos ingenti multitudine confluunt; tradidereq; id quāplurimi, qui id temporis res gestas conscripserunt. At longè diuersa, planèque his dissidentia M. Paulus, qui res gestas Scythicas profecutus est, scripta posteris reliquit. Auētor hic est in Perside Urbem Sabbam esse, à qua trium dierum itinere distat Castellum, quod Calasatā indigenę vocant, perinde ac si nostra lingua, eorum Castrum dicas, qui Ingibus diuinos honores exhibent. Cuius quidem rei talem assignant rationem. Fuisse quondam eius regionis tres Principes ad Solymos, vt tūm recenti nato Prophetę, aurum, thus, myrrham offerrent. Quod cum egregiè obiuissent munus, ab eo vicissim clausam pixidem recepisse, cum his tamen mandatis, ne eam resignarent. Hęc cum, vnde venerant, redeuntes Reges aliquandiu

obseruassent, dein vetita conati aperue-
 runt, repertumque in ea lapidem despica-
 tui habitum mersere puthei aquis. res mi-
 ra. De cœlo protinus eiaculati ignes in-
 cendere putheum æternis flammis, quas
 gēs illa colit, Lucernaſque, & Lampades
 alio accendere igne, scelus non expiabile
 existimat. Horum Regum tumuli Sab-
 bæ viſuntur; Nimirum tres Arcæ auro,
 & Lapillis insignes, vidisseque eas tercen-
 tis, & eò amplius elapsis annis Marcus ip-
 se attestatur; Vt quomodo sibi hæc con-
 stare possint, non facile extricemus. Et
 hæc quidem Christianæ legis cœlestium
 par conditio est, dum quælibet Ciuitas si-
 bi aliquid arrogare contendit. Innūme-
 ræ Diuorum reliquiæ, & plerumque eē-
 dem vbiq̄ue gentium reperiuntur, & ru-
 mor falsis auctoribus principio vulgatus,
 ita demum animis nepotum insidet, vt ve-
 rissimum esse, vel iurati, assirment. Ec-
 que Christianorum, ne dicam Italię, Vrbs
 est, que ex Saluatoris nostri Corona spi-
 nas non habeat? tametsi tot fuisse dictu
 credibile non sit. Nemo tamen hunc ho-
 norem patriæ suę non vindicandum pu-
 tauit. Accedat his, quòd & plures Per-
 sarum more à profanis cultoribus sepul-
 chro

chro illati, aromatibus cōditi, quòd post
 tot annos incorrupti, integrique sint, tan
 quàm cœlestes, hoc explorati miraculo,
 vulgi opinione existimantur. Cæterum
 hæc nobis in commune dicta sint. Nam
 quod ad Magos Reges attinet, Mediola-
 ni extitisse apud optimos auctores con-
 stat, proculque dubio nobis est falsa præ-
 dicare, & opinori Persas, leuissimam alio-
 quin, veræque religioni semper insensam
 gentem. Igitur cum Eustorgius Impera-
 torio nomine per aliquod tempus iura
 populis reddidisset, Materno defuncto,
 in eius locum Sacrorum Urbis Antistes
 creatus est; fuitque ea res Constantino
 admodum grata, quòd, quem ipse civili
 administratione dignum iudicauerat, po-
 pulus Mediolanensis ad Sacrosanctæ po-
 testatis ordines promouisset. Vixit ille
 ea in dignitate annos sexdecim, & post
 mortem inter Diuos relatus ad xv. Cal.
 Octobr. celebri memoria ab Insubribus
 colitur. Ea enim vitæ sanctitate polle-
 bat, vt nihil nõ à Deo Opt. Max. suis pre-
 cibus imploraret. Extant adhuc antiqui
 versus, vt tum tempora ferebant, & culti,
 & sat elegantes. In his inter cætèra id
 quoque ab eo summa omnium admira-

Eustorgi^{us}
 Materno
 defuncto
 fit Medio-
 lani Anti-
 stes.

tione gestum traditur . Interpellauerat
 ad libidinem Crispum Cæsarem mariti
 ex alia muliere filium Constantini vxor
 Fauſta, reuuentemque Viro detulit, debi-
 ti parentibus immemorem honoris ſibi
 vim eum parauiffe. Quamobrem præſtita
 vxori fide credulus Imperator Polę Hi-
 ſtrię oppido iuſſit eum interfimi . Sed cõ-
 perta poſt aliquot annos fraude, pari ſup-
 plicio Fauſtam affecit, peremptoq; indi-
 gna morte priuigno parentauit nouercę
 manibus. Tũm eius mortis ſolatiũ ſuper-
 biſſimum tumulum parari fecit, quo inno-
 xij filij oſſa reponeret ; aduehebaturque
 interim Polam vrna magnitudine, arte-
 que iuxta inſignis. Ea cũ Mediolanũ ap-
 puliſſet, vltcrius deferre nequaquam po-
 tuit, non ſi innumera armentorum paria
 adiunxiſſent, non ſi tota Vrbs oneri inni-
 teretur. Obſtat manifeſtum Dei numen,
 cedebantq; incuſſum operę omnes. Quod
 vbi per nuncios edidicit Cõſtantine, fa-
 tis reluãtandũ haudquaquam ratus, dono
 eam Euſtorgio dedit ; quam paruo iugo
 adiunctis bobus, quocumq; Sanctiſſimus
 Pontifex volebat, aduexit; & cũ animam
 ſuperis reddidiſſet, in ea cõditus ſummo
 honore, & maiori gloria parto tumulo,
 adhuc

Euſtorgi⁹
 tumulo pa-
 rato pro
 Criſpo Cæ-
 ſare cubat

adhuc fœliciter cubat . Per hæc tempora quis ordine municipali descript⁹ in albo Decurionum fuerit, non admodum mihi exploratum est. In antiquis monumentis eorum quamplurima nomina extāt, quorum ætates discernere neque nobis expeditū est, neq; vlli præterea alij erit; quòd summa breuitate compendio notati memoram nomenclaturam contineant; non ab re tamen fuerit, nec à nostra diligentia abhorret, vtrumque sint, ea in medium proferre. Celebris inprimis apud Maguntiam est Q. Audasius Acamazon Sextumuir Augustalis, qui Mediolani, & foro populi circum dedicauit. Retulimus superiori libro eius nos esse sententiæ, vt quæ Modoetia vulgò dicitur, quandoque Forum Populi dictam credamus . Illud nunc addendum, quod ex Balbi Cōmentarijs Iulius Fronto de Colonia tradit . Is auctor est Forum Populi Coloniã deductam, oppidumq; muro cinctū, in quo iter pedum quinum denum populo debatur, cū eius ager militibus Augusti assignatus esset . Nam & Imperator Vespasianus postea . Lege sua agrum censeri iussit . Verùm sitne id oppidum, cuius in inscriptione mentio est, cū in

Decurionū Mediolanensium variz inscriptiones.

Albano monte foro populienses Plinius collocet, haud affirmare ausim; libera sit unicuique absque aliquo praedicio sententia in re tam obscura, & non sane magni momenti. Circum omnino Mediolani fuisse, praeter Ausonium poetam, indicat adhuc Mariae ad Circum aedes, traduntque; aliqui tercentis supra annis a Gal-

Circ^o Me-
diolani an
à Galdino
destruatus

dino Urbani Sacri Praefule destructum; quo potissimum nomine iniurijs eum incessit Merula, tanquam crassa quadam minerva pressus pulcherrima opera, quibus etiam barbari, & ferae gentes percussent, aboleuerit. Nos in re, cuius ex idoneis scriptoribus nemo meminit, si liberae coniecturae est locus, longè prius cecidisse opinamur; Vt mirum sit, nullo auctore Merulam tam petulanter in Sacrae Religionis Principem, & diuinis honoribus nunc cultum inuehi. Referuntur & Decuriones Geminij tres, Elegans, & Leander Sextumiri, & hoc honore amplius Curator Aerrarij L. Geminus Messius. Huius insignis est pietas in Herculem, quod voto solutus libero munere Stylobatrem illi dedicauit. Sunt & C. Cassius Thyrsus, M. Fuluius Phillius, Q. Octauius

uius Victor, Tyberiusque Firmus, Sextumiri, & ipsi omnes dignitate quoque inter alios Princeps Aurelius Valentinus Exarchus, omninò ante ea tempora celebris, quàm Rauennæ is Magistratus Constantinopolitani Cæsaris iussu præfideret; Nam antiquiorem hanc dictionem esse, etiam ex vtriusque Theodosij Epistolis cognoscere in promptu est. Certe & Atheniensibus iam pridem sine prouocatione ius Exarchus dicebat, & non multum absimilis Dictatoria potestas Romæ habebatur; Sunt & qui tradant, postea quàm Constantinus irato nobis Deo, nobilitatem Romanam Bizantium transcripsit, Patricium Romanum, eundemque Cōsulē Exarchum appellari cœpisse; tamen si de Valentiniani huius dignitate non tam disputem, quàm, nostra quæ sit opinio, ingenue in medium proferam; Nam me quidem adiutore, nemo in Merulæ sententiam iuerit, qui horum monumentorum argumento, sicut Rauennæ, ita quoque Mediolani sedes collocasse Exarchos arbitratus est; debile id, friuolumque testimonium; quoniam & nomen proprium esse Exarchus potuit. Sunt etiam superioribus adnumerandi Virilliones

Exarchus
quinam di
ceretur.

duo,

duo, Q. Campilius, & L. Valerius Sextumui-ri; Quo Magistratu insignis etiam P. Vrsius Paulus habetur, Curator quo-
 que Aerrarij designatus. Horum mun-
 eris est de vectigalibus fundis pensio-
 nem exigere, à Collatoribus, aut au-
 ri publici persecutoribus pecunias, me-
 tallaque percipere; ad aliamque assumi
 dignitatem illis nefas, priusquam hoc
 procurationis officio condigne functi
 essent. Legitur & Valerius Tacitus Sex-
 tumuir, & Nicias eiusdem gradus, ni-
 si quòd Tacitus Augustalis; Palatinus
 quoque libertus traditur; Vt mirum
 sit, quomodo in municipali ordine a-
 scriptus fuerit, cum Lege Iulia Viscellia
 nominatim hoc honore liberti acreatur;
 contrariaque legi affectantes extra ordi-
 nem damnati infamia quoque notentur;
 nisi fortasse hac exempti poena Palatini
 essent, quorum omninò auctoritas erat ma-
 ior, vt plerumque Urbium, prouinciarum-
 que procurationibus à Cæsare præfice-
 rentur. Laudanda etiam C. Caluissij
 Secūdini Sextumui-ri iunioris liberalitas,
 qui Herculi in Petra sacra decuriam,
 itemque aram statuit. Colebatur, vti ar-
 bitror, hac nuncupatione Mediolani
 Her-

Hercules, siue à nomine regionis, siue aliundè accita voce; Nam Herculis Petrâ in Stabiano Campaniæ Sinu Plinius xxxij. prodidit. Aeternali quoque fame L. Tiutij Merulæ memoriam Trebia Philumela cōsecrauit, qui Sextumuir, Triumuir, Quartumuir celebratur. Præsignis & P. Horatius duplici Quartumuiratu, quòd appellationibus, & iuri dicundo præffet. Sed & Q. Tutilius Bassus Sextumuir iunior in Marliano pago nomē seruat. Memorabilis etiam Q. Lucilius Charinus Sagarius Mediolanensis Sextumuir, cuius nomine inscripta basis in Maceratae agro, ex Sabini fano vetustate collapsa, in magni Iuliani Sacrarium est translata; Ut in peregrino quoq; oppido cuius noster Lucili⁹ docta per hominū ora cōtinuò versetur. Diuersus ab hoc T. Lucilius præter Sestūuiratū Augustalis, qui in Ticinensis Portæ suburbanis ædib. adhuc cognosci potest. Verum & operæ-precium fortassè facturus sum, si integrā elaboratissimi cuiusdam Stylobatę inscriptionem retulero; hæc est huiusmodi.

Aesculapio, & Hyrgiæ Sacrum. C. Opius C. L. Leonas VI. vir & Aug. Honoratus in Tribu Cl. patrum, & Liberum clien-

clientium, & ad census patronis sanctissimi
 communicibus suis D.D. quorum
 dedicatione singulis decurionibus *X.II.
 *X. III. Augustalibus, & colonis cœnam
 dedit. Fuit hæc liberalissimi ciuis munifi-
 centia, quam æquauerit, nescio, an po-
 tius superauerit C. Valerius Brocchus,
 qui festertiorum denis millibus arbitrato
 Valeriæ sororis monumentum sibi fieri
 testamento iussit. Est & Tenethon P.
 Tutili Caliphontis VI. vir senior patro-
 nus controuersiarum xij. Collegiorum,
 Aerrarij curator, & Augustalis allectus
 Mediolani, tum negotiator stipis argen-
 teæ; tot dignitatibus non adauctus tan-
 tum, sed penè oppressus. Cæterum &
 id ætatis familias, quæ frequentiores Me-
 diolani floruerint, recensere non ab re
 fuerit, ut quicquid Urbis antiquitatē re-
 fert, quominus desideretur, emergat ad
 lucem. Nec verò mihi persuadere non
 possum, felices veterum animas, si quis
 sepultis inest sensus, non admodum læ-
 tari, cum tot annorum curricula oblite-
 ratam, & ab omni recordatione excussa
 eorum memoriam dignitati suæ restitui-
 mus. Igitur his exceptis, quæ ex occa-
 sione supra retulimus, gentilia antiquo-
 rum

rum hæc sunt nomina . Fabij, Primiti-
 ui, Gellij, Nouellij, Caninij, Cillones,
 Vitellij, Pifij, Ruffij, Attilij, Sattij, No-
 uelliones, Græcini, Statij, Sulpitij, Tru-
 tedij, Magij, Meftri, Sentij, Octauij, Iu-
 nij, Septimij, Marij, Mafcelliones, Co-
 minij, Virij, Valerij, Albutij, Cælij, Sur-
 dinij, Oppij, Morrenates, Accilij, Gal-
 liones, Minicij, Pontij, Lentuli, Vita-
 liones, Horatij, Hermetes, Quinctiones,
 Albinij, Mánlij, Allij, Terentij. Horum
 Horatij in pago montis Orphani magis
 celebres; ficut Morrenates, & Fabij a-
 pud Brutianum; Terentij penes Befna-
 tum, Vitaliones in Alciato oppido. Sunt
 & Areluni, Albutij, Caffiani, Curtij, Cor-
 nelij, Craffi, quorum familias nominis
 fimilitudine Arluni, Bucij, Caffani, &
 qui à Curte, tùm Corneni, Graffiq; æ-
 mulantur; etfi nequaquam ipfe eorum
 fententiam præbem, qui hac ratione ab
 antiquis origines aufpicantur fuas; tàm
 frequenter oppreffa Vrbe, cæfisq; à Go-
 this præfertim ciuibus; vt vix hominum
 mortalitaté perfpicienti id possibile cen-
 fendum fit. Nam fi ob longam temporis
 intercapediem in Verrinis M. Cicero
 fenegat à M. Tullio, qui Consul fuerat,
 & an-

Nomina
 Veterum
 familia-ũ
 Mediola-
 nenfium.

& annis penè ducentis præcesserat, prognatum, quam fiducia poterunt hi tã longa serie suos dinumerare auctores?

L. Fabio M. F. Gal. Ciloni
Septimino Cos. Præf. Urb.
Legg. Aug. Propr. Pannon.
Super. Daci Vexill. Leg. Propr.
Prouinciarum Moesia Super.
Ponti, & Bithinia
Comiti Augg. Legg. Augg. Propr.
Prouincia Galatia Præf.
Aera. militaris Proc.
Itemque Leg. prou. Narbonens.
Leg. Leg. xvj. Fl. & Samosate
Sodali Hadrianali.
Pr. Urb. Trib. Pl. Q. Prou.
Creta Trib. Leg. XI. Cl.
Xuir Stitibus indicandis
Mediolanenses
patrono.

Acontio.

L. Rantio optato C. V. Cos.
Curatori Republicæ Mediolanensium Curat.
Reip. Nolanorum Proc. prouincia
Narbonensis Legato Aug. & Iuridico
Astyre Gracie Curatori Viæ
Salariæ Curatori Reip. Vruiatium
Metaurensum, Legato prouincia
Asia, Pratori, Tribuno plebi &
Questori Prouincia Siciliae. &c.

Rerum patriæ

ANDREÆ
ALCIATI
LIB. IV.

EPITOME LIB. IV.

*Magnentius Mediolani Decen-
tium fratrem Casarem facit.
Constātius magna clade Ma-
gnentio devicto Mediolani in
hyberna concessit. Ad Laurentij edem
ubi Thermae palatium incolit. Offitiorum
palatinorum nomenclatura. explicatio.
quinam ex Mediolanensibus ea gesserint,
eorundem eulogia. Constantius in eadem
Civitate genio & delatoribus indulgens
Gallum, quem Casarem fecerat circum-
venit, & occidit. eiusdem vanitas & ela-
tio. Merobaudi monumentum in Brigan-
teis collibus agri Mediolanensis erutum.*

Adulatores principibus perniciosi. Ursicinus apud Constantium accusatus, quod ad Imperium adspiraret, liberatur, Flavius Iulianus Galli frater, accusatus quod res nouos moliretur Imperatoris scuitiam euadit. Idem Imperator multos innocentes obruncat, noxios liberat. Marinus in conuiuio liberius de Constantio obloquutus plectitur. Brigantij Lentiensesque Rhetias infectant. Syluano Galliarum Duci à Dynamio pernicies struitur, re patefacta Siluanus liberatur, Accusator pœnas luit. Siluanus rebus suis diffidens Imperatorem se facit. obruncatur. Constantius Arrianis fauet fit concilium Mediolani trecentorum Episcoporum. Auxentius Dionysio sufficitur. Liberius Romanus Pontifex, & Dionysius in exiliū mittuntur. Constantius Athanasio Alexandriae Antistiti. Orthodoxæ fidei propugnatori valde infensus. Ob ingruentes Galliarum calamitates Flauium Iulianum Mediolanum accitum Casarem di-

cit, eidem sororem Helenam in matrimo-
 nium locat Hilarij Piſtaviensis cum Au-
 xentio Mediolani de diuinis dogmatibus
 disputatio. Ab Arrianis Vrbe eijcitur. Iu-
 lianus parem Constantio Maieſtatem af-
 feſtat, immemor acceptæ gratiæ in eundem
 hostilia machinatur. Martinus, qui postea
 Turonenſibus præfuit ab Auxentio Me-
 diolano eijcitur. vitis Medica à Marti-
 no plantata. Dionysius priſtinae dignita-
 ti reſtitutus. moritur. Aurelius Archie-
 piſcopus, eius corpus Mediolanum vehen-
 dum curauit. Valentinianus poſt mul-
 ta pericula Mediolanum venit.

Uſtulit Conſtanti-
 ninus senior ex
 Fauſta filios tres , quos Im-
 perij hæredes reliquit , diuiſo
 inter eos ita terrarum orbe,
 vt Conſtanti-
 nus Gallias , Hispanias ,
 Alpes Cottias , Britanniamque cum
 Infulis acciperet : Conſtanti-
 nus Oriens ,
 & Thracia; Conſtanti-
 nus quicquid Græci no-
 minis reliquum erat cum Illyrico cederet.

N

Verum

Verùm inter eos non diuturna pax extitit. Aduersus fratres iniusta arma primus Constantinus moruit, quòd se in ea diuisione dolo malo ab eis captum diceret. Quamobrem superatis Alpibus Aquileiam vsque subactis Italis progressus erat, cum in insidias lapsus, à Constantis ducibus circumuentus, occiditur. Constanti portio deuicti fratris biennio accessit. Hinc, vt in summa felicitate sese moderari difficillimum est, conuerso ad delicias animo, morosior factus, prouincialibus primùm grauis, mox legionibus, & illiberalis visus, à Magnentio, missis percussoribus, interceptus est. Erat Magnentius Augustæ Vindelicorū ordinum Comes vnus conuiuij, quod aiunt, decreto Imperator factus; nã cum à mane ad vespertas more gentis epulum militibus exhibuisset indutum murice, & extra cubiculū egressum illi Augustū saluauerunt. Tū mox coacto exercitu ingenti agmine Italiã petijt, & Mediolani diu immoratus fratrem suum Decentium, vt Gallias tueretur, interim Cæsarem fecit, percussaque in eius nomen moneta, cuius inscriptione Augusti fortunæ simul, & Cæsaris victoriæ dignitatis partæ ho-

Magnentius Mediol. Decentium fratrem Cæsarem facit.

norem tribuit . Sergio , Nigrianoque Consulibus hæc Mediolani acta traduntur . Romæ verò tyrannidem Nepotianus inuaserat, Constantini consanguinitate audax iuuenis, & gladiatorum princeps . Sed cum dies duo de triginta regnasset , factione Magnentij, qui, licet absens, plurimum Romæ tum poterat, interfectus est . At Constantius, qui in Oriente bellum aduersus Persas gerebat, audita fratris cæde, ad ciuilia arma se præparauit, & ne per occasionem Persæ Romanorum prouincias adorirètur, Gal lum Consobrinum suum Cæsaris dignitate insigniuit, & Antiochiã Syriæ propugnaculum misit . Tùm Magentij fraudes, immeritamque Constantini necem ultum venit . Erant in armis hominum penè centum millia ; vario euentu pluries certatum; nouissimè conferta manu, cum vtrinque quinquaginta quatuor virorum millia cecidissent, victus Magnentius in Nursam Galliæ Castrum fugit . Ibi exercitus reliquias allocutione firmaturus, malum omen accepit . Cum Constantium dicere vellent, Constanti, acclamauerunt, Auguste tu vincas ; Quamobrem territus Lugdunum magnis itin-

ribus contendit, & cum alterum fratrem cum matre cæsum comperisset, gladio & ipse occubuit. Domestica exempla secutus Cæsar Decentius, laqueo usus est; Constantio sextum, & Gallo iterum Conf. Tùm nõ ita multo post cum Arelate Tri-cennalia vota victor Augustus maximo Ludorum apparatu edidisset, Gerentium Comitem, vti Magnentij fautorem, delatum exilio damnauit; quam sortem commisso eodem delicto accusati ex Italia, & Britannijs quamplurimi subiere. Valentiam dein delatus cum Alamano-rum Regibus Gondeundo, Vadema-rioque icto foedere, solemni que ritu peractis omnibus ad hiberna Mediolanũ venit; ibi omnis fortunæ, vicissitudinisq; securus quieti incumbebat. Verum qua Urbis Regione habitauerit, nihil est, quod pro comperto affirmem. De re (quando & poeta Ausonius Pa-latinas in hac vrbe arces celebret) non ambigitur; Locus ipse controuersiam solum facit. Nostrates historici ad Geor-gij templum Traiani Prætorium fuisse cõ-tendunt, quod & annosa vlmus non imul-tum inde distãs, eo cognomine vulgò præ-dicetur. Honorij Imperatoris ædes qui-dam

Constãti^p
Mediolan^o
num in l^y
berna con
cessit.

dam crebrioribus coniecturis ad Hortū,
 qui nunc Diui Ambrosij fit, collocant; de
 cantatasque Claudiano poetæ nuptias
 non alio loco contractas opinantur. At
 Herculij Maximiani palatium certiorib⁹
 (Mamertino præsertim) quin Mediola-
 ni extiterit, nequaquam ipse dubitauero;
 neque absimile vero est, Thermis quas
 de suo nomine appellauit, fuisse iunctum.
 Earum ad Laurentij certissimæ ruinæ
 adhuc supersunt. In progenitoris sui ædi-
 bus habitasse Constantinum mihi credi-
 bile admodum videtur. Sic Imperatoris
 præsentia nobilitata Ciuitas palatinis
 quoque officijs frequens erat; Quorum
 ordines vt paulò accuratius referā, quòd
 ab alijs res nequaquam prodita est, ma-
 ximè adducor, tum etiam quod his, quæ
 hoc libro dicturi sumus, non mediocrem
 lucem huiusmodi videntur allatura.
 Referuntur in primis Comites, quorum
 alij sacrarum largitionum, alij rerum
 priuatarum, quidam Consistoriani vo-
 cabantur. Ex his, qui largitiones procu-
 rabant, non aurum tantum argentum-
 que, aut cœtera de prouincialibus mune-
 ra sollicitare, sed de Iudicum desidia,
 iniquitateque ad Augustū referre tenebāt,

Maximiani palatiū
 incolit.

Palatina
 officia.

Comites
 sacrarum
 largitionū

ut si qui priuati potius sibi, quàm publicæ rei consulerent, haud immeritò plesterentur. Priuatæ verò rei Comites in causis fiscalibus pronuntiabant, harumq; litium disceptatores habebantur. Confistoriani, quòd Imperatoris Comitatum vbique sectarentur, dignitatis honore nec Proconsulibus cedebant. His Magistratibus Mediolanenses quoque quosdã functos opinari libet. Siquidem ingredientibus Francisci templum à Læua in vestibulo occurrit antiquus tumulus; cuius epigramma, licet à marmorario non satis doctè sculptum, haud pigebit tamen adscribere. Lux patriæ, &c. Mittebantur etiam extra ordinem Comites, qui rei militari præessent, itemque qui Prouincias gubernandas acciperent. Hi Præsidum instar primi ordinis censebantur; illi mandatam à Magistro militum iurisdictionem exercebant; plerumque etiã propria auctoritate Principis beneficio, quicquid placuerat, aggrediebantur; ductisque trans maria Legionibus prouincias defendere, cum hostibus acie congregi, aut eos obsidione submouere illis ius erat; Ducumque potentia subleuati summam potestatem in exercitu habebant, &

Comites
rem pri
uatarum.

Confisto
riani.

Comites
rei milita
ris.

hoc officio cum egregiè functi essent, Vicariæ dignitatis post depositam administrationem priuilegio fruebantur. Hinc originem traxisse Vicecomites ipse crediderim, quorum arma tercentis abhinc ^{Vicecomites vnde disti.} annis ita ex Insubribus propogata sunt, vt suorum temporum nemini aut rerum gestarum gloria aut diutino successu cedant. Nec nos quicquam moueat illa nō fat latina subrogationis vox, quoniã ea sub illis Imperatoribus inoleuerat consuetudo, vt inter has dictiones differentiam non agnoscerent; Nam & in iuris ciuilibus collationibus Viceconsules Belisarium, Basilidem, Ioannem vbiq̃ue Iustinianus appellat; qui tamen dubio procul iusti Consules fuerunt. Vsu enim vocabula innouari, mutariq̃ue accepimus. Igitur ab aliquo ortos, qui fortassè Comitibus titulo Insubribus ab Imperatore missus iura reddiderit, celebris huius familie nomen argumento est; etsi alij tradant, quæ ad præsens institutum minimè quicquam attinent. Annumerantur & in Palatinis officijs Domestici, qui quoniam à ^{Domestici.} secretis Principis erant, & Imperialem Maiestatem adorandi, & Prætorio Præfectos osculandi facultatem habebant.

Eorum Tribunal aliqui Primiceriū appellat ; ipse ex veteri inscriptione Protodomeficum malim. Siquidem superius quoque à nobis Eluij Aurelij Mediolanense monumentum relatū est, qui hac dignitate honestatus fuerit. Sunt & Silētiarij, quos palatij ipsius Decuriones rectè dixeris. Hi triginta numero, vbi honestam missionem acceperint, inter Senatores pari honore agunt ; Munerum tamē, cæterarumq; functionum exortes, dignitatis participes sunt. Priuato quoq; legis municipalis beneficio decorantur, quod à collationibus immunes, nec hospitē suscipere, nec tyronib. equos præstare, nec alium iudicem, quàm officiorū magistrū agnoscere coguntur. Protectores etiā parazonio illustres Principis salutē tuebantur; si per quinquennium à Comitatu ab fuissent, cingulo, vti desides, illos spoliandi fas erat; Consulari dignitate fruebantur; eorum Tribuno altior gradus. Est in Victoris Martij propyleo silicea arca, innumeris inscripta notis, quæ Martiniano cuidam protectori ab hæredibus facta fuerit. Erant et Proximi sacrorum Scriptiorum, inter quos negotiorum diuersitate multa differentia. Alij namque ab

Epi-

Silētiarij.

Protectores
res parazonij.

Proximi
sacrorum
Scriptiorum.

Epistolis erant; quidam à libellis, diplomatibusque, quos Cornicularios appellāt; à memoria, & registri alij. Traduntur & agentes in rebus Ducennarij, Biaueij, Centennarijque. In his erant artifices, dispensatores, Scripturarij, & id genus necessaria Augustis officia. His qui præerāt, præpositi, agentiumque; Principes dicebantur; Honoratissimum munus, nec nisi per gradus adeundū, quod Præfectorū Prætorio Seminariū quoddā esset. His addēdi Curiosi; Vox frequēs, & Iulio quoque firmico nota. Horū officiū fuerat, commissa à Palatinis delicta referre ad Præfectos, vel si qui paulò inferioris fortunæ foret, ut pennis et ipsi atrocibus prosequerētur. In aula frequentes quoque Fullones, Vestitores, Pictores, Pincernæ, similisque professionis ministri, quos Castrensiarios vocabant.

Extat in præsentem diem apud Templū maximum marmoreus stylobathes, quo T. Ponti maioris negotiatoris Létarij, & Castrensiarij nomen legitur. Hic, nō fat scio, an ad Palatinum munus quicquam pertineat; sicut & illud apud me dubium est, num qui ad Domnini legitur Rutilij Magonis ex Quatuor Annonæ Præfectis tumulus eos Præfectos significet, qui

mili-

Agentes
in rebus.

Curiosi.

Fullones.
Vestitores
Pictores.
Pincernæ.
Castrensi-
arij.

militibus, an potius Palatinis com meatū expediunt. Nam & officium id non vtile tantum, sed etiam necessarium erat. Qui annonam ipsam à provincialibus exigebant, opinatores dicti sunt. In vniuersum quatuor dignitatum gradibus officia contineri constat. Illustres primas habēt, quos spectabiles sequuntur; hinc clarissimi, & inde perfectissimi. Attilium Crescentem supra retulisse meminimus ex tabulario palatii eo honore celebrem, ut perfectissimus diceretur. Et hæc quidem hæc hactenus; Nunc ad institutum scribendi genus redeo. Igitur Constantius cæteris apud Insubres amotis curis, quieti, lusibusque operam dabat. Sola vna sollicitudine angebatur, quam ratione Gallum, quem Cæsarem fecisse poenituerat, ex humanis eximeret. Immanis, efferusque erat Gallus, ad omne patrandū scelus audax, naturæ malæ, prauæque, cuius alioquin temerarium ingenium coniunx, Augustique soror Constantia, uti mortalis quædam Megera, accendebat. Hac suadente nobilis vir Clematius Alexandriæ ortus, indicta causa, occisus fuerat. Calumniam intendisse, non impetrato concubitu, iratam illius socrum tradunt.

Opinatores.

Illustres.
Spectabiles.
Clarissimi
Perfectissimi.

Constantius
Mediolani
Geminus
indulget.

Galli Cæsaris
effreni
mores &
sequitria.

dunt. Ad huius exemplum innoxij plures necati, alij eiekti bonis extorres eo inopiæ redacti erant, vt collaticia stipe victitarent. Non latebant Augustum sceleratissima horum facinora, feceratq; primò eum certiozem his de rebus Præfect^o Prætorio Thalassius; sed incitatus maximè est Domestici, & Protectoris sui Herculani nuncio. Retulit is largitionū Comitē Domicianum, Quæstoremq; mortium, obuiam Galli sæuitiæ euntes, militum gladijs ab eo obiectos cruciabiliter perijsse. Quamobrem dissimulata ira Constantius, litteras ad sororem scribit, fictisque blanditijs, vt ad se cum viro properet, hortatur; Angi se maximè eorum desiderio, tantamque sui erga illos amoris vim esse, vt absentiam æquo animo ferre non possit. Habere præterea se in Republica res nouas, quæ non nisi præsentē, consultanteque Cæsare explicari possent. Barbarorum incursionibus vastari Gallias, diripi fertilissimas regiones; quid potissimum remedij afferendum sit, cum eo se velle agere. Hæc, & his similia cū perscripisset, dubitare primò Constantia, & quamuis Germani excidio quoque grauem plerumque iram formidare. Con

tra, si iussis non paruisset, grauiore, & tanquam iusta causa commotum multò magis pertimescebat. Tandem itineri se accinxit; sed cum in Bithyniam peruenisset, apud Cenos Gallicanos febre extincta est. At defuncta vxore Cæsar longè magis cunctari, & nisi Palatinorum perfidiã veritus esset, fugam decernere; Maxima enim spes suberat placandi per sororem Imperatoris; qua sublata tanquam nihil sibi reliquum esset, extrema moliturus videbatur. Impulit labantem Scutariorum Tribunus Scudilo dicendi artem subagrestis ingenij specie occultans, & iccirco ad persuadendum magis efficax, & vt trahentibus ita fati hominum ingenia hebetantur, sic Scudilonis pernicioso consilio vsus parendum existimauit Augusti iussis. Quocirca per dispositos equos cursu publico accelerabat iter, alliciebantque eum blanditijs Comites, donec propè Polam Histriæ oppidum ventum est. Ibi Eusebius cubiculo præpositus, & Pentadius Notarius, Mellobandesque armatorum Tribunus, (quòd ita in mandatis ab Augusto Mediolani acceperant) eum interrogant, quot apud Antiochiam iniuste occide-

rit, iudicijque causas sciscitantur, dum
 vxoris iussa voluntate caufaret; Raptus
 agentis in rebus Apodemij ope, ligatis
 manibus in latronis noxij modum, ca-
 pite cæsus est, relictumq; , vultus, corpo-
 risq; dignitate erepta, cadauer informe,
 paulò antea vrbibus, prouincijsq; formi-
 datum. Nec Galli, licet impij hominis, ce-
 dem inultam percussores tulere; Nam &
 ipsi, paria facientibus Dijs, nō multò post
 infelici morte perierunt. In Brigantię Me-
 dlolanensis agri collib. effossū est Mero-
 bandi monumentum, qui nescio (quòd
 Barbara nomina inuersione aliquarū lit-
 terarum semper latinis proferuntur) an is
 fuerit, quem Mellobandum Consularem
 virum à Maximo tyranno cæsum legere
 memini, quòd pro Valentiniano iuniore
 diuersas partes secutus in acie fuisset. At
 Apodemius eluctante adhuc Cæsaris ani-
 ma, raptis eius calceis, citatissimis equis,
 vt nimio cogendi ardore etiam quosdā
 extingueret, percussorius index Mediola-
 num aduolauit, è vestigioq; Regiā ingres-
 sus, spolia occisi Principis ante Cōstantij
 pedes proiecit, & vt omnis res opinione
 celeri⁹ trāfacta fuerat, eū docet. Est is nū-
 eius sūma alacritate Augusto accept⁹, q̄

Merobau-
 di sepul-
 crū in col-
 libus Bri-
 ganteis ef-
 fossū.

Supra Am-
 mianū se-
 cutus ap-
 pellauit nā
 & Miro-
 baudum.

non difficilis tantum, sed penè desperata res tam felici euentu finem fortiretur.

Adulato-
res princi-
pibus per-
niciosi.

Hinc aggressi adulationibus pronas aures purpurati, virtutem, fortunamq; Imperatoris vocibus extollere, supraq; omnem humanæ conditionis aleam positum prædicare; eas regni sui vires esse, vt nullo casu labefactari, nedum prosterni possent. Ostendisse id diuersis temporibus duos Principes, quorum abiurato in Illyricis imperio Veterannius exauctoratus, in Norico Gallus neci deditus; Quo adulationis studio ille allectus, applaudentiũ verbis fide adhibita, semet admirari, & se ipsum (quod aiunt) canere cæpit; Tum veluti mortales egressus metas, immortalẽ se credere, & quoties rescriptis, diplomatibusque subscribendum erat, sese æternum fateri. Leguntur passim in Ciuili iure Constitutiones, quibus aliquando æternitatem suam adscribit, aliquando totius orbis dominium falsa asseueratione sibi vindicat. Ea rescripta Mediolani edidisse Constantium Marcellinus auctor est. Adulatio scilicet Principum pestis, lethali mulso mentes ebrias reddit vt non nisi adueniente miseria excitentur, veraque tum demum audiant, cum in

Constãtij
elatio &
vanitas.

fau-

faustus àliquis casus eos circumuenit. Sic
 eiekti regno quamplurimi leguntur, dum
 nihil vltcrius sciunt, quàm quod scire assi-
 dui auribus adulatores patiuntur. Qua
 potissimum ratione miserabilem Impe-
 ratorum fortem Diocletianus damna- Diocletia-
ni senten-
tia de mi-
sera prin-
cipum for-
te.
 bat. Igitur ijdem purpurati, & horum
 in primis Arbetio percussus palpo aures
 innocentium quoq; calumnijs onerant.
 Defertur tanquàm affinitate Tyrannidis
 reus Orientis Comes, atque idem animi,
 industriæque propè singularis Vrsicinus. Vrsicinus
accusatur.
 Antè Galli necem ex Persarum limitibus
 accitus Mediolanum venerat. Persua-
 sum enim ab Arbetione Imperatori fuit,
 si ciuilibus armis cum Gallo disceptare-
 tur, fore, vt interim Vrsicin⁹ militum stu-
 dijs subnixus, prætera fortissimus dux,
 maiora meditaretur. Subolescere Im-
 perio adultos eius filios, non patris tan-
 tum gratia, sed & proprio decore, suis-
 que virtutibus claros. Quibus rebus Im-
 perator commotus sub honoris prætextu
 eum accersuerat; Interimque clande-
 stinis consilijs Arbetio & cœteri tam eni-
 xè eius salutem oppugnauerant, vt iustis
 defensionibus occlusas aures Constanti-
 tius gereret. Mouerat suspicionibus
 etiam

etiam leuissimis addictum hominē, quòd per Orientis omnes prouincias longè, & latè Vrsicini famam increbescere delatores monuerant, eamque sibi populorum beneuolentiam eum comparasse, vt iure, meritoque Imperatori formidolosa tanti ducis potentia esse posset. Igitur in Regiam deductus Vrsicinus, neutiquàm his malis cedere, nihil auctoritate sua indignum dicere, innocentiamque suam euidentissimis signis exponere. Sola eum macerabat cura, quòd ab his, quos minimè oportuit, Læsæ Maiestatis reus ageretur; fortunamque secuti eius veteres amici ad potiora descuerant. Improbitas Arbetionis omnem excedebat modum, quòd fictis illecebris vti fortissimū virum Collegam coram laudatum, clam insidijs appetebat. Ergò communicato paucis quibusdam arcanorum Præfectis consilio pronunciat Imperator, vt procul à militum conspectu tractus sequenti nocte Vrsicin⁹ indemnatus occideretur. Interim dum destinatum facinori tēpus expectant, mutato animo, seu populariū inuidiam veritus, seu melioribus consilijs fide adhibita, absoluendum esse censuit.

Frustrati opinione sua delatores, calum-

niarum

niarum machinas in alios vertunt. Erat
 Galli Cæsaris frater Fl. Iulianus, adole-
 scens adhuc, & cuius ætas præter optimã
 spem præstare quicquam non posset. Is
 à Constantio ad Marcelli fundum, qui in
 Cappadociã est, relegatus, Constantino
 polim venerat; quamobrem duplici cri-
 mine accusatus est, quòd aduersus Augu-
 sti iussa Cappadocia, siue, vt Cassiodor⁹
 mauult Nicomedia excessisset; itemque
 quòd Constantinopoli cum fratre Gallo
 diutius verba fecisset. Itaque ad Princi-
 pem Mediolanum deductus, cum dicendi
 copia sibi facta esset, obiecta, vt Amianus
 auctor est, diluit; quoniam nonnisi peti-
 ta prius venia quicquam fecerat. Cas-
 siodorus fuga Mediolano dilapsum tra-
 dit, inuiosque per saltus diuersis locis la-
 tuisse, donec exorato per Eusebiam Im-
 peratoris coniugem viro abolitionem im-
 petrauit. Perductus itaque Comum,
 cum ibi paulisper traxisset moram, studio-
 rum causa ad Græciam ire permissus est.
 Decreuerat enim Athenis philosophiæ
 operam dare, seu quòd ita verè sibi pla-
 cuisset, seu potius vt per litterarum, otij-
 que amoris dissimulationem minus Im-
 peratori suspectus fieret. Nam & Nico-

Flavius Iu-
 lian⁹ Gal-
 li frater
 accusatus.

Iulianus
 Mediola-
 num de-
 ducitur.

mediæ religionis Christianæ professionē habitu Monachi ostendebat , vt digna Imperio indoles, affectandiq; Imperij ardor huiusmodi veste Constantiū laterēt .

Itaque falsis delationibus, vt plerique innocentes inuoluebantur, sic & rei quidā, etiam tercentas meriti cruces, iisdem annitentibus aulicis, euadebant . Gorgonio Galli Cæsaris thalami cura commissa fuerat . Hic improbè gestorum cum particeps, concitator, auctor Gallo semper extitisset , tamen reus antè Imperatorem actus , confarcinatis per Regiæ Spadones mendacijs , periculo subtractus est . Nec contenti calumniatores hæc Mediolani in ipsa Imperatoris regia fecisse , alios quoque alibi adoriuntur . Delatæ Aquileiam fuerant militarium ab Oriente Cateruæ ; Hi tanquàm ferocientis Galli Satellites , & ministri auersabantur . Quamobrem Augusti iussu Arbetio , Præpositus cubiculi Eusebius Mediolano discedentes ad eos aduolauerunt . Ibi nullo discrimine boni, maliq; supplicijs affecti, capitalem maior pars sententiam, leuiores aliqui pœnas subiere. Quibus ex animo confectis rebus , ad Principis Comitatum ,

Constantius plures innocentes damnat nocentes absoluit.

tanquàm cæso Parthorum rege, ouantes redierunt. Memorantur in aula duo præfertim pessimo ingenio, complicandis calumniarum nexibus infames; Paulus Notarius origine Persa, cui ex re inditum Cathenæ cognomen erat, & Mercurius Triclinij magister, mox rationalis, vulgo somniorum Comes appellatus; quòd per quietem si quisquam aliquid infomnij vidisse amico (vt plerumque facere solemus) nunciasset, protinus inuersum Mercurius Imperatoris nimium patulis auribus infufurrabat; Vt non solum quicquam de Principe obloqui ea tempestate periculosum foret, verum etiam vel somnia enarrare capitale videretur crimen; & qui Mediolani erant, tanquàm apud Athlanteos nocturnis imaginibus carentes populos nati, non somniasse solum, sed neque dormiuisse externis fateri non audebant. Inter has summis sceleribus attentatas quæstiones alia exorta est clades, inopino malo quamplurimos oppressura. Apud Syrmium intra Africani prouinciæ Pannoniæ secundæ Prætorium discubuerant quidam. Hi amplissimis potationibus ebrij facti, tanquàm absque arbitro

Paulus No-
tarius &
Mercuri-
rationalis
pessimi.

loquerentur, præsentium temporum administrationi detrahere, Imperatoris famam fugillare, quamprimum regno deiectum iri, augurijs ita suadentibus, prædicare. Aderat his sermonibus Gaudentius quidam, qui rem inter pocula agitatam, tanquàm seria esset, ad Rufinum Præfect. Prætorio apparitorum principem detulit. Voracissimus erat Rufinus, avaritiaque, & fraudolenti ingenij artibus famosus; Quamobrem confestim ad Constantij regiam delatus, eorum nomina, iniuriasque exposuit; quibus tam acriter indignatus Imperator est, vt indicta causa Africanus, cæteri que conuiuæ sublimes ad supplicium trahi iuberentur; Teuto meresque domesticus protector cum Rufino missus, qui pedicis, manicisque implicitos omnes perduceret; executique grauer Principis præcepta illi vinctos Mediolanum deduxerunt; & cum quæstionibus subditi se quædam inter epulas petulanter ob temulentiam locutos solum confessi essent, carceribus sub aliqua absolutionis spe inclusi sunt. Solus perijfse traditur perniciosi sermonis auctor Marinus, qui cum Aquileiam peruenisset, dum necessarijs itineri parandis intē-

Rufinus
præf. præ
torio vora
cissimus.

Marin⁹ de
Constatio
obloquit⁹
plectitur.

tief-

ti essent cæteri, prærepta occasione latebat ; Sed inuentum Teutomeres, ira, furoreque actus, naturæ alioquin feruentis hominem, ense impegit. Dum hæc domi à Constantio aguntur, foris increbrescebat bellum. Infestabant Rhetias Brigantes, Lentiensesque Alamanici pagi, nec qui pro Imperij salute in limitibus milites excubabant, tantis malis pares videbantur. Quocirca Constantius Mediolanensi Vrbe derelicta, hanc sibi prouinciam capescendam existimauit; profectusque Comum, superatis mox alpibus, consilia belli exequabatur. Cum ventum ad manus esset, cederentque iam Constantij Legiones, Arenthei, Bapponisque virtute reparatae sunt vires, & extorta de hostium manibus victoria, cadaverumque altissimæ strues de barbaris factæ. Sic felicique exitu perfectis prælijs, Mediolanum, vt consueuerat, Lætus, atque ouans Constantius redijt. Hic nouæ rursus in innocentium caput excogitatae fraudes fortissimos viros penè subuerterunt. Iruperant Gallias Franci, Alamanica natio, cædibusque, & rapinis omnia fædebantur ; Præfectusque illis regionibus Sylluanus, etsi cautissimus dux, coercendæ

Brigantij
Lentienses-
que Rhetias
infestant.

Sylluanus ac
cufatus.

tamentanta licentiæ impar erat. Syluanum ob æmulationem odio prosequeretur Arbetio, nihilque apud eum antiquius residebat, quam ut villo pacto è medio illum tolleret; hoc dies, noctesque agere. Sperabat enim futurum, ut ea sibi Prouincia demandaretur. Erat Dynamius equorum, quos per dispositos locos Augustus habebat, Præfectus. Hic è Gallia Mediolanum venturus Syluanum adit, & commendaticias ab eo ad amicos Principis litteras pro mutua necessitudine petit. Nihil minus dubium Syluano, quam Dynamij fides. Igitur nil suspicans fraudis, epistolas hac de re his, quibus visum fuerat scribit, & illis perferendas præstat. At Dynamius, ut Arbetioni morem gereret, subornatore, & sceleris conscio Lampadio Præfecto, ascitisque rei priuatæ Comite Eusebio, & Magistro à memoria Eufesio Collegis Cornelia vetitum facinorose comminiscitur, litteras sibi datas partim inducit, maiori ex parte delet, ita ut priore ex sententia nihil reliquum permaneat; tunc sola in columi subscriptione relicta omnem contextum interpolat, & longè à veris dissidentia adscribit, tanquam obliquis verbis ostendet Syluanus imperium se affectare, cupereque eorum

Dynamij
perfidia in
Syluanum.

eorū auxilio hac in re vti. Dirigebantur hæ litteræ ad diuerfos Tribunos Palatinosque, quorū princeps Albinus Tuscus erat. Igitur Dynamius suadente Arbetione rem ad Augustum defert, Consistoriumque ingressus falsa illa commenta, & verisimilia essent, fraudibus, astuque facta exhibet. Quamobrem hi, quorum nomina epistolis designata erant, in custodia positi interim duriter habebantur. Non tulit hoc rei summa iniquitate percitus gentiliū rector Malaridius; Sed ascitis, in sententiamque tractis quibusdam Collegis, fremens, frendensque; ad Imperatorem tendit; In cōspectum admissus, per dolos, ac factiones circūueniri innocētes clamat; Solum petere, vt se ad Syluanū ꝑficiscendi venia sibi cōcedatur fore. n. vt quamprimum Mediolanum vna cum eo rediret, ostenderentque; veris probationibus falso cauillo strenui Ducis salutem oppugnari; Reditus sui vadē, obsidēque; (nē de fuga cogitare quisquam eum existimaret) Mellobandem Tribunum dare se paratū offert; Nec detrectabat munus Mellobandēs; Sed intercedebant huic spōsioni calūniatores; Exploratū enim illis erat, si aliquis alius mitteretur, suo pte ingenio

Malaridi⁹
Syluani
protector.

territum Syluanum haudquaquam iussis obtemperaturum; qua de re ceu contumax, & rebellis fidem accusationi faceret. Hæc omnia è conuerso casura opinabantur, si Malaridius impetrasset. Vicerunt itaque delatores, & Arbetione auctore missus est Apodemius, quo nemo peiores artes ad Imperatoris Comitatum attulerat; facinorosis quibusque culpæ commertio carus, & omnium bonorum perperuus hostis. Is à mandatis, quæ proficiscenti iniuncta fuerant, discedens, nec viso Syluano, nec redditis litteris illi, solū superbè admonuit, vt veniret, interimque quæta omnia proturbans, in Syluani caput sua consilia vertebat. Dum hæc aguntur, & in expectatione Syluani omnes erant, Dynamius nihil sibi reliqui facere, vt Malaridium in culpæ communionem traheret. Solitis itaque artibus Syluani, & Malaridij nomine ad Cremonensis fabricæ Tribunal Litteras mittit, quibus, vt consilij particeps, moneretur, properè pararet omnia; Siquidem iure veteri militaria arma fabricare priuati prohibentur; Habebantque Imperatores huic operi assignatum locum, quo Loricæ, Scuta, gladij tibialia, humeralia, galeæ, idque

Apodemi⁹
pessimus
Iudex datur
Syluano.

armorum genus in vsus publicos videbantur. Artifices ipsi fabricenses dicti; Eorum Præfecti Tribuni fabricæ appellantur. Necessaria itaque res novas tentantibus huiusmodi Tribunorum opera videbatur, quòd militem armis instruere, vetera reparare ipsi possent. Igitur probabili arte vsus Dynamius Tribunum elegit, ad quem missæ litteræ fingerentur. Verum Tribunus rerum harum prorsus inscius per eundem nuncium, qui eas attulerat, rescribit, rogare se Malaridium, ut paulò apertius voluntatem suam exponeret; obliquas illas narrationes se non percipere; quorsum tendant. Quare crassioris Mineruæ viro ea paulò perspectius explicanda esse. Sic dimissus tabellarius ad Dynamium redit. Tum ille alacer, & confidens rursus adito Imperatore veteri malo nouam Malaridij accusationem innectit; quæ vbi ad Malaridij aures peruenere, suam, & Syluani ciuis sui sortem ingemiscens, adhibitis popularibus quibusdam francis, quorum magnam multitudinem in palatio Constantius habebat, Imperatorem adit, & Dynamium ulturus calumniatorem appellat, remque tam aperte Constantio demonstrat, ut pro damna

Dynamij
fraudes de
teguntur.

tis iam falsi accusatores haberentur ; fo-
 laq; eorū confessio extorquēda restaret.
 Mandata iurisdictione officiorū Proma-
 gister Florentius Iudex constituitur. Hic
 cum Syluani litteras conspiciatus esset, ex
 pristinis apicibus interpolatas, euidentis-
 simam fraudem subesse Imperatorē do-
 cet . Quamobrem discussis tandem falla-
 cijs, accusatores ex Senatusconsulto dā-
 nati, & abrogata potestate Lāpadius que
 stioni subditus, suspensus Eusebius, pene
 quoque de Dynamio sumptæ, & insons
 Albinus absolutus est . Mediolani hæc tū
 acta traduntur. At in Gallijs Syluanus cū
 exploratum haberet Apodemij apud se
 odium, nosceretque , quàm faciles, pro-
 nasq; aures delatoribus , & inimicis suis
 Constantius adhiberet, ad barbaros, vn-
 de illi origo (francus enim erat) transfu-
 gere, ne quid indignū pateretur, decreue-
 rat; sed veritus , ne accepta pecunia aut
 trucidarēt, aut proditū se Imperatori tra-
 derent, huic consilio superfedit. Igitur cū
 nil ex præsentibus tutum cerneret, extre-
 ma attentanda arbitratus est . Quapro-
 pter quosdā Céturiones, Tribunosq; allo-
 cutus, maximo militibus promisso donati-
 uo, Imperatoriam dignitatē assumpsit; Et

Florentius
 Iudex con-
 stituitur.

De Dyna-
 mio, & a-
 lbinis pene
 sumptæ.

Syluanus
 purpuram
 sumit.

quo-

quoniam deerat purpura, quã indutos salutari Imperatores moris erat, à Dracōnum, Vexillorumque insignibus ad tempus abstracta vela coccineæ vestis vicem præstiterē. Vergebat in occasum Sol, cū huius rei nuncius præter omnium spem Mediolanum venit. Ad Principem intromissus rei gestæ seriem exequitur. Obstupuerat inopino casu Constantius, & dolore nimio attonitus vix sui compos credebatur. Quamobrem de secunda vigilia aduocato consilio, purpurati in regiam coeunt, vt, quod huic malo remedium esset adhibendum, simul consultarent. Nullus erat, qui in commune quicquam afferret vtile, seu quod miraculo rei obstupescētes bona mens deseruisset, seu (quod verisimile est magis) ne si minus ex voto res successissent, consilium quandoque Consultori pessimum redderetur. Viri itaque mentio sic tantum perstringebatur, vt bellicæ rei consilijs cautissimi, & quem virtuti eius impares frustra lacecessissent; quærebaturque interim dux, qui hostis conatibus nihilo inferior illi opponeretur. Ergo q̄ paulo ante obdictus capite, & p̄ filios sūmæ rei affectator accusat⁹ fuerat, nūc vti impiger, at
que

Vrsicinus
 contra Syl-
 uanū mit-
 titur.

que idem optimus exercituum ductor, Vrsicinus, Syluani audaciam vlturus, discernitur Mitissimis itaque verbis compellatum, cum nimiam credulitatem Constantius excusasset, successorem tyranno destinat. Varijs igitur sententijs dictis in eam itum est, vt priusquam sciret Syluanus quicquam de occupata tyrannide ad Constantij aures peruenisse, mitterentur quam celerrimè nuncij, qui eum honorificis litteris monerent, vt accepto successore Vrsicino, intacta potestate rediret Mediolanum; Sperabant enim fore, vt à calumnijs absolutū se perspiciens, forte contentus sua, nihil vltius moliretur. Missi cōfestim sunt Tribunus cū Prorectoribus decem, qui cum itineribus magnis, vt omnem rumorem præuenirent; ad celeritatem nihil sibi reliqui fecissent, Agrippinam coloniam accesserunt. Sed iam fama (quo nullum velocius malum) eos præcesserat, omniaque erant supra, quam opinabantur, lōgè magis difficilia. Quare mutato consilio Tribunus, & prorectores periculofum commentum ordiuntur. Profecti enim ad Syluanum firmandarum eius virium causa opem, suppeticasque illi allaturos mentiuntur; nec erat

erat dubium, si nouo Imperatori veritas explorata fuisset, quin vno elogio morte omnes mulctarentur. Sed deceptus Tribunum in ipso congressu ex more pedib⁹ aduolutum non erexit tantum sed & regalis conuiuij honore alijs anteposuit. Ibi dum discumbunt vna, ægrè se tulisse Syllanus retulit, quòd ipse, & Vrsicinus post tot exantlatos pro Rep. labores eo redigerentur, vt capitis quoque causam agere coacti forent. Fatigabat militem inopia, & annonæ caritas; quamobrem palam circumfremebant omnes Alpium Cottiarum, queis ex Italia Agrippinam itur, angustias quamprimum perrumpendas; quæ res Tribunum, coniuratosque Protectores non parum perterrebat. Igitur necem illius maturari placuit. Erant in Legione Braccati, & Cornuti milites, nomina hæc ab turniæ insignibus fortiti. Hos tanquam fluxioris fidei sollicitâdos Tribunus existimauit. Spe itaque pecuniæ ingentis accensos ita dimisit, vt Syllanum Principem suum se trucidaturos reciperent. Igitur albescente cælo subitus armatorum globus regiam irrupit, & cæsis custodibus, audacior factus, ex Christiani ritus ædicula, quò semiani-

Syllanus
circumue-
nitur.

mis cōfugerat, extractum interficiunt; di-
 missiq; è vestigio Mediolanum cursores,
 qui Augusto lætissimum nuncium affer-
 rēt. Qua ille re cōgnita, inæstimabili gau-
 dio plenus, solita quoq; insolentia effere-
 batur, nō quidē fortissimis Tribuni, Pro-
 tectoremq; gestis rem tribuēs, sed & hoc
 quoq; adscribens suæ fēlicitati; Tū ex mō-
 re delatoribus admissis Syluani domesti-
 cus Proculus admouetur æculeo. Is, etsi
 debili admodū corpore, vt quantumuis
 leuissimis tormentis cessurus videretur,
 supra omniū spem ēt maxima fortiter su-
 stinuit; Nā tantū abfuit, aliquē vti cōsciū
 incusaret, vt Syluanū quoq; excusare ni-
 teretur; Nā quinto die, quā Imperator
 salutaretur Syluanus stipendium Constā-
 tij nomine militibus diuisisset; si, inquit,
 ad eam Maiestatem adspirasset; certè tā
 graue auri pondus interuersurum fuisse,
 verò perquam simile est. Cæsi dein A-
 sclepiodorus, & Maudio Comites, alijs-
 que alijs causis; hacq; potissimum ratio-
 ne diris quæstionibus quamplurimi subi-
 gebantur. At sacræ res, diuinusq; cultus
 principio optimo successu fruebantur.
 Præerat Sacerdotibus Dionysius rectæ
 fidei indefessus propugnator; mox om-
 nia

nia turbantibus Arrianis maximum detrimentū Orthodoxi accepere . Alexandria Antistes Athanasius quorūdā Episcoporū, qui Arrio hærebant, cōspiratione absens per summū nefas dānatus fuerat, sacrisq; illi interdixerant in Præsulū concilio . Quamobrem Arrij inualescēte factione decreuit Cōstantius rursus Concilium Sacerdotum Mediolani indici, ut hic vtra opinio verior esset, disceptaret . Conuenere itaque ex Orientalibus locis non sanè multi, quoniā eorum plurimos senectus, alios itineris longitudo prohibebat. Ex occidente supra tercentos Episcopos Mediolanum venisse constat . Vbi cōceptum de re agi, quos Eoæ plagæ miserant, statim petere, ut decretum, quo Alexandria, sacrisque Athanasius arcebatur, ab occidentalibus confirmaretur, ut tot sententijs ille damnatus, si quam de reditu spem conceperat, prorsus amitteret . Negare id Dionysius, & Vercellis Præsul Eusebius, & qui meliora sequebantur, cæteri . Ex Concilio enim se proripientes coram Principe proclamabant, dolis, fraudibusque Orientales agere; nihil aliud esse, quòd tantoperè virum sanctissimum

Mediolani Concilium indicitur.

Mediolani tercenti Episcopi cōueniūt.

damnent, quàm vt veras religionis sententias euertant, vt abominabile Arrij dogma vbiq̃ue terrarum diuulgent . Igitur solutum hoc modo Concilium est. At Imperator, qui iam in Arrij sententiam iuerat, Athanasioq̃ue infensus erat, ægrè ad modum tulit, tam vehementer, quas ipse probauit, partes oppugnari; Dionysiumq̃ue, & cœteros in extremas Orientis insulas exulare iubet; Ciues centum, & quadraginta Herculeis Thermis sub Custodia esse imperat . Dionysio Auxentium, Eusebio Eunuchio impellente, sufficit . Vir hic nequam, dissimulata vera religione, Arrium sequebatur, eoq̃ue potissimùm in Principis gratiam sese insinuauerat . Cœterum Constantius ad Liberium Urbis Romæ Pontificem litteras dedit, rogatq̃ue, vt libello, quo Athanasius damnaretur, suum & ipse nomen inscribat . Auctoritas enim illius maximum pondus habitura videbatur . Detrectauit funestam rem Liberius, & minimè se his assensurum respondit, qui nec visum, nec auditum hominem damnare velint . Indignatus Augustus Leontio Urbis Præfecto scribit, vt ad se captum Liberium Mediolanum mitteret. Curauit rem diligenter

Constantius Athanasio infensus.

Dionysius in exilium pellitur.

Dionysio Auxentius Arrianus suspectus.

ter Præfectus. Et quoniam Pop. Rom. Opt. Pontificis amore flagrabat, seditionem aliquam veritus, noctis silentio asportari iussit, ductusque Mediolanum novis quoque delictis accusatum Athanasium cognoscit. Augurem, magumque, & aliena à Christianorum lege tractantem dicebant; Nam olim cum Alexandriæ Athanasius esset, præteruolantem corniculam, garrientemque conspiciens; Vox hæc, inquit, latina lingua, cras, sequentem diem denotat, quam gentium numinibus fatalem auguror; Cumque accidisset, ut postridie Principis edicto à templis (quos vocant) pagani arcerentur, existimarunt, non diuino auxilio, sed magicis artibus tum polentem esse; hocque præsertim nomine virum detulerant. Igitur coram Constantio deductus Liberius, eum precatur, ut promulgata lege, quæ Nicenas Patrum sententias probaret, solemni iudiciorum more mox in Athanasium inquireretur, & qui à Niceno dissidere reperti forent, hi darent penas; Quicquid enim antea actum fuerat, aduersariorum odijs, solo impetu, nulla ratione factum. Ad hæc Im-

Liberius
Romanus
Pontifex
Mediolanum deduc-
tus.

perator respondet Athanasij scelera sibi comperta in primis esse, qui Constantem fratrem suum falsis insimulationibus sibi inimicum reddere, vt ciuili bello cuncta ardescerent, conatus fuerat. Nec sibi tantum mala hæc explorata esse, sed vniuerso terrarum orbi, cum Sacerdotum principes Christianæ legis sacramento cum exauctorarunt. Quamobrem alterum eligendum, vt aut cæterorum sententiã secutus damnationi subscriberet, aut in Insulam deportatus Italia cederet; Huic optioni terminus tres dies dati. Cum perseueraret in sententia liberius, post biduum in Thraciam exul eiectus est; & cum pro viatico quingentos aureos Constantius, totidemque Augusta ad eum misisset, spreto munere, non amittet, inquit, hanc occasionem Auxentius; illi reddite, qui semper aurum sitit. Et his quidem, huiusmodique rebus per otium Mediolani operam Constantius dabat. Verum haud ita multo post eius animum auerterunt ingruentis belli curæ. Galliarum calamitatem assiduis popularium fletibus edocebatur. Excurrabant enim barbari, & in agros, hominesque crassabantur, vt in ea prouincia

Liberius
in Thraciam exul
eiectus.

Gallie diripiuntur
à barbaris

cia nihil ab eorum incurfionibus fatutum effet . Agrippinam vſque Coloniã hoſtes venerant , & pertinaci obſidione cingere perfeuerabant ; Neque verò Conſtantius ſatis ſalutis ſuæ conſultum exiſtimabat , ſi ipſe in Gallias profectus bellum illud aggredere-
 tur .

Italicis enim delicijs allectus remotiores partes adire periculofum ducebat .

In eam tandem, cum diu deliberaffet, iuit ſententiam, vt patruelem fratrem Iulianum in Imperij ſocietatem ſibi aſcendum arbitraretur . Cumque voluntatem ſuam in conſilio expreſſiſſet, idque non alia ſe cauſa facere teſtaretur, quàm vt à Gallijs barbaros ſubmoueret, ſolus tot periculis impar ; tùm adulatores ſolito more ei animum addere; nihil eſſe, quod eius virtus, fortunaque tam vicina ſyderibus ſuperare non poſſit .

Re ipſa in Gallo expertum, quàm Cæſaris nomen ſibi cauendum foret . His rationibus, vt ſententia decederet, ſuæ quiſque ſaluti conſulens, hortabatur, ſcilicet non immeritò ab Iuliano timebant, quem ipſi calumnijs apud Conſtantium olim oneraſſent . Verùm his ſuaſionibus Imperator nihil mouebatur,

Constan-
tius Iulia-
num Cæ-
sarem de-
clarat.

Oratio lu-
culentissi-
ma Con-
stantij.

sed seu quieti propriæ, seu in commu-
ne Imperio consulens, irritis discepta-
tionibus abiectis, omnino Cæsarem de-
clarare Iulianum parat. Igitur, ut Me-
diolanum veniat, statim eum accersit.
Incumbebat litterarum studijs in Atti-
ca Iulianus, cum ex Mineruæ secessu
ab Academia in bellum tractus, pro
pallio sagum sibi assumendum iudica-
uit. Paruit itaque Augusti mandatis de-
signatus Cæsar; Quamobrem in ipsa
Urbe Tribunali pro suggestu erecto,
hinc, atque inde Aquilis, signisq; cir-
cundatus, conuocatis militibus Impe-
rator ascendit, & Iuliani dextera ma-
nu apprehensa huiusmodi habuit ora-
tionem. Adsumus communis cum vo-
bis causæ defensores, & pro ea re ver-
ba facimus, fortissimi Commilitones,
quæ vestris animis substinenda, vestris
armis vindicanda est. Cum enim vos
optimos Reip. propugnatores semper ha-
buerim, experta mihi superioribus an-
nis vestra fides promptiorem me, lon-
gèque fidentiorem facit. Igitur uti fa-
bulas acturi poetæ spectatorum senten-
tiæ acquiescunt, sic ipse vos nostræ
causæ Iudices, quid in præsentire, bre-

uiffa-

uissimè edocebo. Sublatis è medio Rom. Imperij tyrannis , qui propria fortuna non contenti, rabie quadam , furore-
 que acti, aliena tentauerant , videban-
 tur omnia satis quieta tandem fore .
 Sed fefellit expectationem nostram bar-
 barorum repentinus in prouincias im-
 petus , qui tanquàm tyrannorum mani-
 bus Romano sanguine parentantes Gal-
 lias insultant , & ultra limites delati,
 nullo metu quacumque crassantur; quam
 temeritatem si eos inultam ferre per-
 pessi fuerimus , illis certè , non nobis
 parata de tyrannis victoria videri po-
 terit ; Animos eis facit , quòd nos ne-
 cessitatibus alijs occupati, longissimo ter-
 rarum interuallo in tempore vlcisci tan-
 tam audaciam non possumus . Huic igi-
 tur malo latiùs proserpenti, nostri, ve-
 strique consulti suffragium occurrat , vt
 superbarum gentium animos frágamus,
 & in antiquos fines restituto orbe Ro-
 mano , non vires , sed voluntatem ha-
 ctenus defuisse nobis ostendamus. Id au-
 tem dubio procul fiet, si vestro fauore
 nostra consilia adiuuaueritis . Iulianum
 hunc fratrem meum , patruelem meū no-
 stris non bonis tantum moribus , sed

necessitudine etiam nobis iunctum esse ;
 spectatæ fidei iuuenem, industriæque sin-
 gularis omnibus , arbitror , compertum
 est ; Hunc ad Cæsaris adhibere potesta-
 tem vestro omniū consensu cupio, & quā
 maximè desidero . Dicere super his plu-
 rima conantē fremitu, lætisq; clamoribus
 concio prohibebat , exclamatumque est
 diuinum illud, non hominis esse consiliū.
 At Imperator interim stans immobilis ,
 facto à militibus silentio, cœtera persecu-
 tus est. Quoniam igitur vobis quoque an-
 nuentibus (quod expressus per fremitum
 fauor ostendit) noua dignitate adolescē-
 tem ornaturus sum , Lætus ipse ad hono-
 rem capescendum exurgat , cuius mores
 magis imitandos , quàm prædicandos
 esse duxerim , videorque mihi egregiam
 eius indolem ex hoc vobis plenissimè o-
 stendere , quòd non alium magis eligen-
 dum existimaui . Ergò, quod felix , fau-
 stumque sit, Dei cœlestis præsentis nutu,
 Cæsarea ego eum veste velabo . Dixit, &
 mox auita purpura indutum Iulianum,
 linguis , animisq; fauente exercitu Cæ-
 sare declaratum his alloquitur. Recepti-
 sti dignum natalibus, dignum origine tua
 honorem omnium mihi carissime frater ;

Siquidem auo Imperatore natus iure, meritoque in dignitatis partem assumendus eras; quod cum me auctore tibi sit concessum, multò maiori magnificentia usus videor præstitisse, quàm si vni mihi tota illa Maiestas adscisceretur; ipsaque potestate sublimiorem me esse confiteor, dũ consanguinitatis, amorisq; nexu propinquo tibi eã deferendã arbitratus sum. Adesto igitur laboranti Reip. Adesto laboris, periculorumq; particeps, & barbarica incurfione quassatis prouincijs patrociniũ tuũ exhibe. Galliarum tibi omni beneficio partes fruendæ sunt, vt afflictis & nisi succurratur, pereuntibus tutela, salusq; sis. Cũ hostib. fortassè congregari necessarium tibi fuerit; Animi tui magnitudo (si ea rectè mihi explorata est) scio, id non detretabit. Tum inter signiferos ipsos fixo gradu consiste; Per te audacia, & vigor addatur militi, cum intrepidè inter tela versantem Imperatorem suum viderit; In tempore cautissimus hortator, præeundo cæteros pugnantes in Martia bella accendens, turbatos præsentè animo reparabis; fulciendæ tibi acies, increpandi desides erunt; quæ quisque fortiter, quæ foede gesserit, strenuis, ignauisque

certissimus testis affuturus. Proinde cum rei magnitudo ita exigat, perge vir fortis, fortes itidem viros, atque duci suo perfimiles assume. Adero tibi vicissim, salutemque meam tria potiore non ducam; Indissolubili amoris vinculo vna militabimus, vna peccatum orbem pari pietate moderabimur, si modo maximus omnium pater, mundi que auctor Deus, quod continuis precibus implorabimus, aliquando concessurus est. Quodcumque moliri placuerit, tanquam vna mecum praesens, aggredere, vicissimque ipse, & ante oculos semper proponam, ut alter alteri suppetias ferat, manusque (quod dicitur) manum lauet. Cum enim ipse tibi quaecumque acturo non defuero, neque te nobis in mora quandoque futurum existimare libet. In summa consentientibus omnium votis publice, priuatimque propera; Assignatam tibi velut ab ipsa Republica provinciam peruigili cura, indefessoque studio tuearis, & exornes. Vix haec finuerat Imperator, cum rupto silentio nemo vnus reticuit, sed horrendo fragore militares omnes scuta genibus allidentes conclamarunt (mos hic est an-

nuentis,

Mos exercitus fausta precantis.

nuentis, faustaque precantis exercitus, sicut hastis percussi clypei contraria appetentes significant) Vix dictu credibile cuiquam fuerit, quanto gaudio, quanta militum promptitudine res peracta sit.

Cæsarem nemo non maxima admiratione prosequabatur, caligabantque ad muricis fulgorem, quo tegebatur sago, spectantium lumina. Erant, & qui ex Iuliani ipsius facie qualis Imperator futurus esset, præfagirent. Terribiles enim, non sine maxima venustate eius oculi optimam indolem præferrebant; Reperti sunt quidam exterioribus signis (ut quos vocare Phisionomi solent) qui eius secreta animi consilia interpretarentur, venturaque prædicerent, & quò omnia apud Iulianum augustiora essent, non supra modum vanis vocibus, ut aliam soliti, milites efferebant; atque ideo sicut in Senatu Censoria grauitate equites deligebantur, sic eum militari quadam seueritate approbatum videri poterat; Nam & currum eius prosequentes licentia quadam ioculari stigmata in illum detorquebant; Quamobrem dum in vehiculum receptus vna cum Constantio in Regiam properans ea intelligeret, hunc versum ex Home

rico carmine susurravit . *Τῶν ὑβριστῶν βίη τε
σιδήρεον οὐρανὸν ἤκει* . Mediolani gesta hæc ef-
se viij. Id. Nouembr. Arbetione, & Lol-
liano Coss. Marcellinus auctor est, etsi
aliter alij scribant . Igitur Constantius,
vt firmiore quoque vinculo sibi nouum
Cæsarem adiungeret, paucis post diebus
fororem Helenam illius matrimonio co-
pulauit, celebratisque summa celeritate
nuptialibus festis in Gallias Iulianus de-
cernit iter . Hinc non satis frequente
comitatu suscepto, Calend. Decembrib.
Mediolano digressus est . Discedentem
deduxit Augustus ad vsque locum dua-
bus columnis insignem, qui (vt Amia-
nus idem tradit) Lacmelum interiacet,
& Ticinum . Inde Iulianus recta Tauri-
nos contendit, Constantius Mediola-
num reuersus est . Ibi Arrianorum ne-
fariæ opinioni accedens recta sentien-
tes odio prosequabatur . Et quoniam
Mediolanensis populus ab hac scelesti
factione procul abesset, Tribunos quos-
dam dimisit, qui summa crudelitate
quampluribus contritis, Sacerdotes e-
tiam ab altaribus per vim diuellerent .
Illi enim ab Sanctorum Patrum san-
ctiõibus nihil dissidentes, Auxentium
dam-

Iulianus
Helenam
Constantij
fororẽ vxorẽ
rem ducit.

Constantius
hæresi Ar-
riana infe-
ctus.

Mediola-
nenses pro
Athanasio
contra Au-
xentium.

damnabant, & cū cœteris Arrianis aduersus Athanasium consentientem ità impugnaverant, vt eorum iudicium veriti falsi Antistites extemplo ad Imperatoris palatium transfugerent . Igitur Auxentij partes ibi defendendas Constantius existimans per edictum Mediolanenses etiã metu pœnæ coercitos admonuit, vt Antistitis sui sententiam probarent . Erat tunc in Vrbe Hilarius Pictauiensis, Dionysio amicus, et Orthodoxæ fidei propugnator. Is per supplices libellos Imperatorem admonet bonorū hostem Auxentiū veritati repugnare, & à Niceno Cōcilio, quod diuæ memoriæ pater Constantius Magnus Lege promulgata probauerat abhorrere. Quibus rebus Imperator permotus Quæstori, Magistroque officiorū mandat, vt inter Hilarium, Auxentiumq; cognoscant, & litis disceptatores sint. Accitus Auxentius tergiuersari primo, tanquàm à Saturnino quodam damnatum Hilarium audiri non oporteret . Verum Iudices hac repulsa exceptione Auxentiū rogāt, vt quæ de re Christiana sentiret in mediū proferat . Ille, ità impellente Hilario ex scripto veritati prima facie nil repugnantia recitat; Sed suberant obliquis

Hilarius
Orthodoxus
Mediolani.

Hilarij cā
Auxentio
disputatio

sensibus expressæ fraudes, eludebaturque
 hoc pacto Auxentij fides Regis. Itaque ei
 machinationes detegere paratū Hilariū
 Constantius Mediolano excedere iubet.
 Nihilominus tamen minus res cognita est. De-
 texit ille Arriani Præfulis fraudem duo-
 bus libris, qui adhuc extant, & per docto-
 rum manus versantur. Factum id sub
 Valentiniano Auxentij epistola quædā
 indicat. Sed cum rei gestæ series satis cō-
 stet, de tempore certare pretium operæ
 non fuerit. Itaque hoc potissimum modo
 res sacras Constantius perturbabat. Ve-
 nerat his diebus Mediolanū Magister ar-
 morū Marcellus; Huic, quòd obfesso apud
 Senonas Iuliano opem non tulisset, cingu-
 lo interdixit; at ille delationibus confisus,
 quòd his benignas aures præstare Impe-
 ratorē nouerat, statim in Consistoriū ad-
 missus Iulianum, ut procacem, insimulat,
 & præsentia aspernatum ad altiora cape-
 scenda validiores sibi pennas aptare.
 Hæc, & alia licentius dicentem Eunuchus
 Eutherus hac de causa à Cæsare mis-
 sus coarguit, auctori que suo semper fi-
 dum Cæsarem fore attestatur. Tan-
 tis autem Constantij aula delationibus
 patebat, ut si super foricis euentu, mu-
 stel-

Hilarius à
 Constantio Medio-
 lano ciji-
 tur.

stellæue occurſu quẽq; aruſpicem aliquis conſuluiffet, vndè minimè exiſtimabat, delat⁹, plerũq; capitis p̄nas lueret; quin etiã leniendo dolori ſi quod anile incantamentum quidã adhibuiſſet, vltimo ſupplicio affectus traditur. Per idem ferme tempus etiam accidit, vt quendam nomine Darium vxor leuis cuiuſdam delicti reum accuſaret. Ei Rufinus, quem Africani delatorem diximus, ſtupro illectæ ſuaſit, vt Læſe Maieſtatis maritum accerferet, tanquã ex Diocletiani ſepulchro velamen purpureum furatus, rebus nouis illud ſeruaret. Morem amatori geſſit impudica mulier cauſamq; perduellionis ſub Mauortio Præf. Præt. & Vrſulo ſacrarum Largitionum Comite maritum dicere coegit. Sed conuicta mendacij Rufinũ toti⁹ technę auctorẽ cõfiteatur; Quamobrem Talionis Lege de vtroque ſumptum ſupplicium eſt. Id cum Imperatori nunciatũ eſſet, ægrè admodũ tulit, quod ſalutis ſuæ, vti exiſtimabat, vindex Rufinus tã foeda morte peremptus foret. Quamobrẽ miſſis equitib. minaci edicto iubetur Vrſul⁹ ad Comitatum redire. Reuerſus ille ſpretis, qui ingreſſu eũ arcebãt, palatinis, in Cõſiſtoriũ prorupit, & intrepidè

Palatinorū
improbi-
tas.

pidè sentētiā ex Senatusconsulto Turpi-
liano in eos iustè latā edocens, oppressis
adulatorū calumnijs, se, & Præfectū ma-
ximo discrimini subtraxit. Superabat .n.
omniū opinionem eo tēpore Palatinorū
improbitas; quòd rarus admodum diues
esset, cuius bonis hac ratione nō insidiarē
tur. Quamobrem, cętera bonus Princeps
Constantius, infame apud posteros nomē
habuit. Quanto rectius Alexander Seue-
rus, qui alioquin mitissimus Imperator,
erga fumi (quod aiunt) venditores im-
placabilis erat. Et licinius, qui hoc homi-
num genus pestē aulę, atque sicuti mures
à palatijs explodendos censuit. Cęterū
haud diu post Constantius apud Medio-
lanenses moram traxit; Nam Romam
profectus, vt de subactis tyrannis trium-
pharet, mox Parthico bello irruēte in O-
rientales plagas exercitū ducere coactus
est. Ibi cum sat feliciter cęptis arridente
fortuna vteretur, externis armis superse-
dere, vt ciuiles motus cōpesceret, necessa-
riū visū fuit. Acceptæ gratiæ immemor
Iulianus hostilia sentiebat, & à militibus
Imperator, Augustusque salutatus pa-
rem Cōstantio Maiestatem affectauerat;
quam tamen in itinere inter Ciliciam &
Cappa-

Iulian⁹ er-
ga Cōstā-
tium ingra-
tus.

Cappadociãq; eo mortuo tãdẽ obtinuit. Interim Mediolani Auxentius diuersæ sectæ viros grauissimè insectari contumelijs, & plerũq; vi armata ab sacrorũ cultu exigere. Ex Pannonum Vrbe Sabaria Martinus, qui postea Turonẽsib. præfuit, secretò extra Ciuitatem loco sacrarium quoddã, Cœnobiũq; sibi cõstruxerat: quo in secessu procul à profanis quietiori, perfectiori que vitæ totũ se tradiderat. Hunc Auxentius, quòd Hilario Pictauiensi amicum, Collegamq; cognosceret, odio prosequeretur. Nec prius illi negotium facere destitit, quàm (tantum scilicet virum nobis inuidens (ædibus, vrbeque deturbauit. Quamobrem Martinus vna cum alio quodam Sacerdote pari calumnia depresso diũ errãs, Romã tandẽ, vt Hilariũ videret, profectus est. Celebris etiãnum Victoris Martyr tẽplo cõtigua est ædes, quæ Martini nomine sacra religiosè colitur; eaq; populi totius opinio est, sanctũ hominẽ illic diutius versatum, & iam vitẽ, quæ ibi post altaria germinet, plantauisse. Arbor adhuc extat vel ipsa vetustate venerabilis, quã valetudinarijs, morbofisq; hominib. expresso liquore salutarẽ vulgò existimant. Cui sententiæ vt & ipse

Martinus
ab Auxen-
tio Medio-
lano eiecit⁹

Vitis medi-
ca à Marti-
no Medio-
lani planta-
ta.

accedam , grauiſſimi ſcriptoris Gregorij Turonenſis auctoritas facit . Is pari pene exemplo Martinum tradit vitē in Gallia planctaffe, cuius vuam, cum Arridi^o præbyter eā adiecta aqua ampullę incluſiſſet tanquàm medicamento quodam res vix credibiles geſſiſſe . Nam cum æger ad eū fortè veniſſet , buccas puſtulis , oculos , caputque inflatione deformatus , infuſo per os ex ampulla liquore, ſoſpitem eum conſeſtim reddidit. Puderet omninò hæc vix fidem capientia referre , ni auctoris ipſius dignitas, antiquitaſq; ſcribere dubitantem impelleret. Noningenti ad noſtra tempora elapſi ſunt anni, cum Gregorius hæc prodidit , & cum Sanctorum Collegio adſcript^o inter cęleſtes colitur. Verùm itaque illud , quòd etiam Homerus, alioquin diuerſæ religionis vates, frequenter ſcripſit; Hominum quidē poteſtatem intrà certos terminos contineri, cęterū Deos omnia poſſe. Per idē tēpus cū in Armeniã Cōſtantiuſ veniſſet, Dionyſiū, qui in ea prouincia apud Reteium Urbem deportatus fuerat, in priſtinā dignitatem reſtituit. Tot enim mirabilibus geſtis efferēbatur , vt vitæ ſanctitate illis in regionibus nemo notior eſſet; ægros ſanare,

Dionyſius
priſtinæ di
gnitati re
ſtituitur.

fanare, diuinam iram precibus flectere, imminetia mala repellere, illi quotidianum penè optus erat; Quamobrem tam celebris eius fama vagabatur, vt protinus illum Imperator exilio reuocandum duxerit. Verùm ille ad infestam, turbatamque Auxentij furore urbem redire veritus, præsertim iam senex, & impetu sustinendo impar, maluit in Armenia remanere. Errauerat enim toto orbe, auctaque de se omnium opinione, quieti, & otio indulgere consultius arbitrabatur. Verùm non multo post cum defunctus animam reddidisset, per sacratissimum Præfulem Aurelium Mediolanum translatus est, dicatoque eius nomini fano conditum corpus viij. Cal. Iunias religiosè salutatur. Igitur cum aduersus Iulianum in Oriente arma Constantius pararet, fato oppressus, omni administratione perduelli cessit. Sed & ille, dum contra Persas paulò inexploratus progrediretur, sagitta ictus occubuit. Milites, qui in exercitu erant, Iouinianum Imperatorem dixerunt, eorumque electioni totus oriens acquiescebat. Sed veritus Iouianus, ne res in Occidente turbarentur, litteras ad Lucillia-

Autelius
corp⁹ Dio
nylij Me-
diolanum
aduahi cu
iat.

cillianum socerum Syrmium scribit, vt ancipites in fide confirmaturus properè Mediolanum contenderet, & quosdam, quorum fides compertior foret, industria que clarior, sibi Comites assumeret, quibus tanquàm adminiculis, si ità fors tulisset, vteretur. Mandatum & illud, vt Mallaridium, cuius supra meminimus, Magistrum militum prouinciæ Galliæ cōstitueret. Quamobrem Lucillianus cum Saniaco, & Valentiniano Tribunis itatim Mediolanum venit, Malaridio se potestatem decernere paratum offert; Sed eo munus illud recusante, cum Remos petiisset, vna cum Saniaco interfectus; quam fortunam etiam Valentinianus subiisset, nisi apud hospitem trepidus repertis latebris inquisitores frustratus foret; reseruabant eum imperio fata, & qui tunc de salute periclitabatur, paulò post omnium Princeps futurus erat. Nā defuncto Iouiano milites Niceæ Valentinianum hunc Augustum creauerunt; collegamque sibi ipse Fl. Valentem fratrem asciuit, & haud ita multò post filiū Gratianum. Valens Constantinopolim, Valentinianus Mediolanum venit &c.

